

Fælles Mål 2009

Engelsk

Faghæfte 2

Fælles Mål 2009

Engelsk

Faghæfte 2

Indhold

Formål for faget engelsk	3
Slutmål for faget engelsk efter 9. klassetrin	4
Trinmål for faget engelsk efter 4. klassetrin	6
Trinmål for faget engelsk efter 7. klassetrin	7
Trinmål for faget engelsk efter 9. klassetrin	8
Slutmål for faget engelsk efter 10. klassetrin	10
Slutmål og trinmål – synoptisk opstillet	12
Læseplan for faget engelsk	16
1. forløb – 3.-4. klassetrin	16
2. forløb – 5.-7. klassetrin	18
3. forløb – 8.-9. klassetrin	19
4. forløb – 10. klassetrin	21
Undervisningsvejledning for faget engelsk	24

Formål for faget engelsk

Formålet med undervisningen i engelsk er, at eleverne tilegner sig sproglige og kulturelle kundskaber og færdigheder, således at de kan anvende engelsk som kulturteknik i forskellige sammenhænge, udvikler bevidsthed om sprog og sprogtilegnelse og opnår indsigt i det engelske sprogs globale rolle.

Stk. 2.

Undervisningen skal gennem varierede arbejdsmetoder, brug af it, tværfagligt samarbejde og internationale kontakter skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst. Herved skal undervisningen bidrage til, at eleverne bevarer lysten til at beskæftige sig med sprog og kultur til fremme af deres alsidige udvikling.

Stk. 3.

Undervisningen inddrager emner, der belyser, hvordan mennesker tænker og lever i den engelsksprogede verden, så eleverne kan blive fortrolige med egen kultur i samspil med andre kulturer. Herigennem får eleverne mulighed for at udvikle deres forståelse for mennesker med forskellig kulturel baggrund og forberede sig til et liv i et globalt samfund.

Slutmål for faget engelsk efter 9. klassetrin

Kommunikative færdigheder

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- forstå talt engelsk inden for forskellige genrer, herunder lyd- og billedmedier om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans
- forstå udvalgte regionale og sociale varianter af talt engelsk
- forstå skrevne tekster inden for forskellige genrer om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans
- udtrykke sig mundtligt med rimelig præcision, spontanitet og lethed i et sammenhængende sprog afpasset udvalgte genrer og situationer, herunder udtrykke personlige erfaringer, redegøre for informationer og hovedindholdet af udvalgte teksttyper og fremlægge et forberedt stofområde
- deltage i samtaler og diskussioner om udvalgte personlige, kulturelle og samfundsmæssige emner i et sprog afpasset situationen
- udtrykke sig skriftligt med rimelig præcision og i et sammenhængende sprog afpasset udvalgte genrer og situationer, herunder udtrykke personlige erfaringer, samt anvende informationer og viden inden for udvalgte genrer
- kommunikere mundtligt og skriftligt gennem digitale medier
- anvende engelsk som et internationalt kommunikationsmiddel.

Sprog og sprogbrug

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende et tilstrækkeligt og forholdsvis præcist ordforråd, herunder idiomatiske vendinger inden for udvalgte emneområder
- udtale engelsk på en måde, der nærmer sig en af de anerkendte indfødte udtalevarianter
- tale og skrive engelsk således at centrale grammatiske regler følges
- stave og sætte tegn på engelsk så præcist, at kommunikationen lykkes

- anvende centrale regler for opbygning af tekster med struktur og sammenhæng inden for almindeligt forekommende genrer
- anvende centrale samtalemønstre
- afpasse udtryksformen i rimelig grad efter hensigt, modtager, situation og genre.

Sprogtilegnelse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vælge lytte- og læsestrategier ift. teksttype, situation og formål
- vælge kommunikationsstrategier, først og fremmest bruge omskrivninger, overbegreber og synonymer
- vælge skrivestrategier, herunder anvende grundlæggende viden om skriveprocessens faser
- være bevidste om egne engelsksproglige styrker og svagheder og arbejde med disse
- udnytte de mange muligheder, der er for at anvende engelsk uden for skolen
- anvende viden om ligheder og forskelle mellem engelsk og andre sprog
- vælge arbejdsform, herunder praktiske og kreative arbejdsformer, ift. den foreliggende aktivitet eller opgave
- anvende fagets hjælpemidler, herunder ordbøger, it-baserede ordforrådsprogrammer, grammatiske oversigter og computerens stave- og grammatikkontrol hensigtsmæssigt
- udnytte medierne, herunder de elektroniske medier, i forbindelse med informationssøgning, kommunikation, videndeling og netværksdannelse
- anvende forskellige kilder på selvstændig og kritisk vis.

Kultur- og samfundsforhold

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende viden om dagligliv, levevilkår, værdier og normer hos forskellige befolkningsgrupper, primært i lande, hvor engelsk anvendes som modersmål og sekundært i lande, hvor engelsk anvendes som andet-sprog

- anvende viden om kultur- og samfundsforhold i arbejdet med engelsk sprog, litteratur, sagprosa, lyd- og billedmedier samt it
- kunne drage sammenligninger mellem egen kultur og andre kulturer
- anvende viden om kultur- og samfundsforhold i kontakten med mennesker, der bruger engelsk som modersmål eller som internationalt kommunikationsmiddel.

Trinmål for faget engelsk efter 4. klassetrin

Kommunikative færdigheder

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- forstå et enkelt talt engelsk anvendt i forbindelse med nære emner som familie og dagligdag, skole, fritid, ferie og højtider
- følge med i udvalgte lyd- og billedmedier på engelsk om nære emner og danne sig en mening om, hvad det drejer sig om
- forstå korte, sprogligt enkle skrevne tekster om nære emner eventuelt med støtte i lyd- og billedmedier
- deltage i sproglege og små rollespil
- fremlægge nære emner, evt. ved hjælp af it
- svare på enkle spørgsmål om sig selv, familie, fritid og skole
- skrive enkle ord, udtryk og sætninger inden for nære emner som familie og fritid.
- bruge digitale værktøjer til at finde og udveksle informationer og skabe enkel tekst
- udveksle enkle informationer og eventuelle produkter på klasseplan mellem klasser i ind- eller udland.

Sprog og sprogbrug

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende et grundlæggende ordforråd til at kunne forstå og tale med om nære emner
- udtale de engelske ord og vendinger, der arbejdes med
- vise fornemmelse for ord, ental og flertal samt fornemme ud fra tekst og sammenhæng, om noget foregår nu, før eller i fremtiden
- stave enkle ord og udtryk
- genkende teksters begyndelse, midte og slutning og anvende enkle sætningsforbindere
- anvende enkle indlednings- og afslutningsgambitter i samtaler
- forstå og udføre enkle sproghandlinger.

Sprogtilegnelse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- have mod på at gætte i forsøg på at forstå talte og skrevne tekster
- turde udtrykke sig på engelsk, selv om den sproglige formåen ikke slår til, fx med brug af kropssprog og mimik
- have mod på at skrive på engelsk
- udnytte nogle af de muligheder, der er for at opsøge engelsk uden for skolen
- finde nogle ligheder og forskelle mellem engelsk og dansk/modersmål
- indgå i pararbejde og sammen med partneren selvstændigt udføre en opgave eller en kommunikationsleg
- anvende billedordbøger og enkle it-baserede ordforrådsprogrammer
- anvende elektroniske medier til enkle opgaver og spil.

Kultur- og samfundsforhold

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende til kultur og levevilkår i Storbritannien og USA inden for emner som familie, dagligdag, skole, fritid, ferie og højtider
- kende til eksempler på engelsksprogede børnekulturer, fortrinsvis sange, rim og remser, lege, danse, spil og fortællinger
- give enkle eksempler på forskelle mellem engelsksprogede kulturer og egen kultur.

Trinmål for faget engelsk efter 7. klassetrin

Kommunikative færdigheder

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- forstå hovedindhold og specifik information af talt engelsk om centrale emner fra dagligdagen
- forstå hovedindholdet af lyd- og billedmedier om centrale emner fra hverdagen
- forstå skrevne tekster, herunder skønlitterære og enkle sagprosattekster eventuelt med støtte i lyd- og billedmedier
- udtrykke sig spontant mundtligt, redegøre for informationer
- fremlægge et forberedt emne, fx i form af lyd- og billedmedieproduktion eller rollespil
- stille spørgsmål og udveksle informationer og synspunkter inden for centrale emner og situationer
- udtrykke sig skriftligt i et forståeligt og sammenhængende sprog i form af breve, historier, digte, beskrivelser og meddelelser
- kommunikere mundtligt og skriftligt gennem digitale medier i enkle, undervisningstilrettede forløb
- anvende engelsk som kommunikationsmiddel i kontakten med elever eller klasser i udlandet.

Sprog og sprogbrug

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende et centralt ordforråd inden for udvalgte emner
- udtrykke sig med en klar og forståelig udtale
- tale og skrive engelsk, således at centrale grammatiske regler om især ordklasser, ental og flertal og tidsangivelse ved hjælp af verbernes former følges
- stave centrale og hyppigt forekommende ord, så kommunikationen lykkes
- skrive tekster med begyndelse, midte og slutning og anvende centrale sætningsforbindere og pronominer til at skabe sammenhæng
- anvende centrale indlednings- og afslutningsgambitter i samtaler
- forstå og udføre centrale sproghandlinger i udvalgte situationer.

Sprogtilegnelse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vælge lytte- og læsestrategier afhængigt af formål, især lytning/læsning efter hovedindhold, detaljer eller for at få en oplevelse
- vælge kommunikationsstrategier, herunder kropssprog og mimik samt omskrivninger eller bede om hjælp til at udtrykke sig
- vælge skrivestrategier, herunder anvende en grundlæggende viden om skriveprocessens faser
- udnytte nogle af de muligheder, der er for at anvende engelsk uden for skolen
- anvende viden om ligheder mellem engelsk, dansk/modersmål og evt. andre sprog inden for centrale områder
- vælge arbejdsform, herunder praktiske og kreative arbejdsformer i forhold til den foreliggende aktivitet eller opgave
- foretage "ord til ord" opslag i en ordbog, anvende it-baserede ordforrådsprogrammer, simple grammatiske oversigter og benytte computerens stavekontrol i enkle lærerstyrede forløb
- anvende elektroniske medier til kommunikation og informationssøgning
- anvende forskellige kilder.

Kultur- og samfundsforhold

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- tale med om ungdomskulturer i engelsktalende lande, først og fremmest på baggrund af arbejdet med musiktekster, blade, film, tv og internettet
- kende til eksempler på kulturforhold og levevilkår i engelsktalende lande, især fra arbejdet med engelsk sprog, litteratur, sagprosa, lyd- og billedmedier samt it
- drage sammenligninger mellem engelsksprogede kulturer og egen kultur.

Trinmål for faget engelsk efter 9. klassetrin

Kommunikative færdigheder

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- forstå hovedindhold og specifik information inden for forskellige genrer af talt engelsk om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans
- forstå hovedindhold og specifik information af lyd- og billedmedier, der også omfatter udvalgte regionale og sociale varianter af talt engelsk
- forstå skrevne tekster inden for forskellige genrer om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans
- udtrykke sig mundtligt med rimelig præcision, lethed og spontanitet afpasset udvalgte genrer og situationer
- udtrykke personlige erfaringer, redegøre for informationer og hovedindholdet af udvalgte teksttyper og fremlægge et forberedt stofområde
- deltage i samtaler og diskussioner om udvalgte personlige, kulturelle og samfundsmæssige emner i et sprog afpasset situationen
- udtrykke sig skriftligt med rimelig præcision og i et sammenhængende sprog afpasset udvalgte genrer og situationer, herunder udtrykke personlige erfaringer, samt anvende informationer og viden inden for udvalgte genrer
- kommunikere mundtligt og skriftligt gennem digitale medier
- anvende engelsk som et internationalt kommunikationsmiddel.

Sprog og sprogbrug

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende et tilstrækkeligt og forholdsvis præcist ordforråd, herunder idiomatiske vendinger inden for udvalgte emneområder
- udtale engelsk på en måde, der nærmer sig en af de anerkendte indfødte udtalevarianter
- tale og skrive engelsk således at centrale grammatiske regler følges
- stave og sætte tegn på engelsk så præcist, at kommunikationen lykkes

- anvende centrale regler for opbygning af tekster med struktur og sammenhæng inden for almindeligt forekommende genrer
- anvende centrale samtalemønstre, herunder turtagning og hensigtsmæssige gambitter
- afpasse udtryksformen i rimelig grad efter hensigt, modtager, situation og genre.

Sprogtilegnelse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vælge lytte- og læsestrategier i forhold til teksttype, situation og formål
- vælge kommunikationsstrategier, først og fremmest bruge omskrivninger, overbegreber og synonymer
- vælge skrivestrategier, herunder anvende grundlæggende viden om skriveprocessens faser
- være bevidste om egne engelsksproglige styrker og svagheder og arbejde med disse
- udnytte de mange muligheder, der er for at anvende engelsk uden for skolen
- anvende viden om ligheder og forskelle mellem engelsk og andre sprog
- vælge arbejdsform, herunder praktiske og kreative arbejdsformer, i forhold til den foreliggende aktivitet eller opgave
- anvende fagets hjælpemidler, herunder ordbøger, it-baserede ordforrådsprogrammer, grammatiske oversigter og computerens stave- og grammatikkontrol hensigtsmæssigt
- udnytte medierne, herunder de elektroniske medier, i forbindelse med informationssøgning, kommunikation, videndeling og netværksdannelse
- anvende forskellige kilder på selvstændig og kritisk vis.

Kultur- og samfundsforhold

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende viden om dagligliv, levevilkår, værdier og normer hos forskellige befolkningsgrupper, primært i lande, hvor engelsk anvendes som modersmål og sekundært i lande, hvor engelsk anvendes som andet-sprog

- anvende viden om kultur- og samfundsforhold i arbejdet med engelsk sprog, litteratur, sagprosa, lyd- og billedmedier samt it
- kunne drage sammenligninger mellem egen kultur og andre kulturer
- anvende viden om kultur- og samfundsforhold i kontakten med mennesker, der bruger engelsk som modersmål eller som internationalt kommunikationsmiddel.

Slutmål for faget engelsk efter 10. klassetrin

Kommunikative færdigheder

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- forstå hovedindhold og specifik information af talt engelsk inden for forskellige genrer om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans
- forstå hovedindhold og specifik information af lyd- og billedmedier, der også omfatter udvalgte regionale og sociale varianter af engelsk talt i et autentisk tempo
- forstå skrevne tekster inden for forskellige genrer om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans
- udtrykke sig mundtligt med rimelig præcision lethed og spontanitet afpasset udvalgte genrer og situationer
- udtrykke personlige erfaringer, redegøre for informationer og fremlægge et forberedt stofområde
- deltage i samtaler og diskussioner om udvalgte personlige, kulturelle og samfundsmæssige emner i et sprog afpasset situationen også med flere indfødte sprogbrugere
- udtrykke sig skriftligt med rimelig præcision og i et sammenhængende sprog afpasset udvalgte genrer og situationer, herunder udtrykke personlige erfaringer, samt anvende informationer og viden inden for udvalgte genrer
- kommunikere mundtligt og skriftligt gennem digitale medier
- anvende engelsk som et internationalt kommunikationsmiddel.

Sprog og sprogbrug

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende et tilstrækkeligt og forholdsvis præcist ordforråd, herunder idiomatiske vendinger inden for udvalgte emneområder
- udtale engelsk på en måde, der nærmer sig en af de anerkendte indfødte udtalevarianter
- tale og skrive engelsk, således at centrale grammatiske regler følges
- stave og sætte tegn på engelsk så præcist, at kommunikationen lykkes

- anvende centrale regler for opbygning af tekster med struktur og sammenhæng inden for almindeligt forekommende genrer
- anvende centrale samtalemønstre
- afpasse udtryksformen i rimelig grad efter hensigt, modtager, situation og genre.

Sprogtilegnelse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vælge lytte- og læsestrategier ift. teksttype, situation og formål
- vælge kommunikationsstrategier, først og fremmest omskrivninger, overbegreber og synonymmer
- vælge skrivestrategier, herunder anvende grundlæggende viden om skriveprocessens faser
- være bevidste om egne engelsksproglige styrker og svagheder og arbejde med disse
- udnytte de mange muligheder, der er for at anvende engelsk uden for skolen
- anvende viden om ligheder og forskelle mellem engelsk og andre sprog
- vælge arbejdsform, herunder praktiske og kreative arbejdsformer, ift. den foreliggende aktivitet eller opgave
- anvende fagets hjælpemidler, herunder ordbøger, it-baserede ordforrådsprogrammer, grammatiske oversigter og computerens stave- og grammatikkontrol, hensigtsmæssigt
- udnytte medierne, herunder de elektroniske medier, i forbindelse med informationssøgning, kommunikation, videndeling og netværksdannelse
- anvende forskellige kilder på selvstændig og kritisk vis.

Kultur- og samfundsforhold

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende viden om dagligliv, levevilkår, værdier og normer hos forskellige befolkningsgrupper, primært i lande, hvor engelsk anvendes som modersmål og sekundært i lande, hvor engelsk anvendes som andet-sprog

- anvende viden om kultur- og samfundsforhold i arbejdet med engelsk sprog, litteratur, sagprosa, lyd- og billedmedier samt it
- kunne drage sammenligninger mellem egen kultur og andre kulturer samt kunne sætte denne viden i perspektiv
- anvende viden om kultur- og samfundsforhold i kontakten med mennesker, der bruger engelsk som modersmål eller som internationalt kommunikationsmiddel.

Slutmål og trinmål – engelsk – synoptisk opstillet

Kommunikative færdigheder

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassesettrin	Trinmål efter 4. klassesettrin	Trinmål efter 7. klassesettrin	Trinmål efter 9. klassesettrin	Slutmål efter 10. klassesettrin
forstå talt engelsk inden for forskellige genrer herunder lyd- og billedmedier om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans	forstå et enkelt talt engelsk anvendt i forbindelse med nære emner som familie og dagligdag, skole, fritid, ferie og højtider	forstå hovedindhold og specifik information af talt engelsk om centrale emner fra dagligdagen	forstå hovedindhold og specifik information inden for forskellige genrer af talt engelsk om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans	forstå hovedindhold og specifik information af talt engelsk inden for forskellige genrer om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans
forstå udvalgte regionale og sociale varianter af talt engelsk	følge med i udvalgte lyd- og billedmedier på engelsk om nære emner og danne sig en mening om, hvad det drejer sig om	forstå hovedindholdet af lyd- og billedmedier om centrale emner fra hverdagen	forstå hovedindhold og specifik information af lyd- og billedmedier, der også omfatter udvalgte regionale og sociale varianter af talt engelsk	forstå hovedindhold og specifik information af lyd- og billedmedier, der også omfatter udvalgte regionale og sociale varianter af engelsk talt i et autentisk tempo
forstå skrevne tekster inden for forskellige genrer om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans	forstå korte, sprogligt enkle skrevne tekster om nære emner eventuelt med støtte i lyd- og billedmedier	forstå skrevne tekster, herunder skønlitterære og enkle sagprosattekster eventuelt med støtte i lyd- og billedmedier	forstå skrevne tekster inden for forskellige genrer om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans	forstå skrevne tekster inden for forskellige genrer om en række udvalgte emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans
udtrykke sig mundtligt med rimelig præcision, spontanitet og lethed i et sammenhængende sprog afpasset udvalgte genrer og situationer, herunder udtrykke personlige erfaringer, redegøre for informationer og hovedindholdet af udvalgte teksttyper og fremlægge et forberedt stofområde	deltage i sproglege og små rollespil fremlægge nære emner, evt. ved hjælp af it	udtrykke sig spontant mundtligt, redegøre for informationer fremlægge et forberedt emne fx i form af lyd- og billedmediereproduktion eller rollespil	udtrykke sig mundtligt med rimelig præcision, lethed og spontanitet afpasset udvalgte genrer og situationer udtrykke personlige erfaringer, redegøre for informationer og hovedindholdet af udvalgte teksttyper og fremlægge et forberedt stofområde	udtrykke sig mundtligt med rimelig præcision lethed og spontanitet afpasset udvalgte genrer og situationer udtrykke personlige erfaringer, redegøre for informationer og fremlægge et forberedt stofområde
deltage i samtaler og diskussioner om udvalgte personlige, kulturelle og samfundsmæssige emner i et sprog afpasset situationen	svare på enkle spørgsmål om sig selv, familie, fritid og skole	stille spørgsmål og udveksle informationer og synspunkter inden for centrale emner og situationer	deltage i samtaler og diskussioner om udvalgte personlige, kulturelle og samfundsmæssige emner i et sprog afpasset situationen	deltage i samtaler og diskussioner om udvalgte personlige, kulturelle og samfundsmæssige emner i et sprog afpasset situationen også med flere indfødte sprogbrugere
udtrykke sig skriftligt med rimelig præcision og i et sammenhængende sprog afpasset udvalgte genrer og situationer herunder udtrykke personlige erfaringer, samt anvende informationer og viden inden for udvalgte genrer	skrive enkle ord, udtryk og sætninger inden for nære emner som familie og fritid	udtrykke sig skriftligt i et forståeligt og sammenhængende sprog i form af breve, historier, digte, beskrivelser og meddelelser	udtrykke sig skriftligt med rimelig præcision og i et sammenhængende sprog afpasset udvalgte genrer og situationer, herunder udtrykke personlige erfaringer, samt anvende informationer og viden inden for udvalgte genrer	udtrykke sig skriftligt med rimelig præcision og i et sammenhængende sprog afpasset udvalgte genrer og situationer, herunder udtrykke personlige erfaringer, samt anvende informationer og viden inden for udvalgte genrer
kommunikere mundtligt og skriftligt gennem digitale medier	bruge digitale værktøjer til at finde og udveksle informationer og skabe enkel tekst	kommunikere mundtligt og skriftligt gennem digitale medier i enkle, undervisningstilrettede forløb	kommunikere mundtligt og skriftligt gennem digitale medier	kommunikere mundtligt og skriftligt gennem digitale medier
anvende engelsk som et internationalt kommunikationsmiddel	udveksle enkle informationer og eventuelle produkter på klasseplan mellem klasser i ind- eller udlandet	anvende engelsk som kommunikationsmiddel i kontakten med elever eller klasser i udlandet	anvende engelsk som et internationalt kommunikationsmiddel	anvende engelsk som et internationalt kommunikationsmiddel

Sprog og sprogbrug

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassesetrin	Trinmål efter 4. klassesetrin	Trinmål efter 7. klassesetrin	Trinmål efter 9. klassesetrin	Slutmål efter 10. klassesetrin
anvende et tilstrækkeligt og forholdsvis præcist ordforråd herunder idiomatiske vendinger inden for udvalgte emneområder	anvende et grundlæggende ordforråd til at kunne forstå og tale med om nære emner	anvende et centralt ordforråd inden for udvalgte emner	anvende et tilstrækkeligt og forholdsvis præcist ordforråd, herunder idiomatiske vendinger inden for udvalgte emneområder	anvende et tilstrækkeligt og forholdsvis præcist ordforråd, herunder idiomatiske vendinger inden for udvalgte emneområder
udtale engelsk på en måde, der nærmer sig en af de anerkendte indfødte udtalevarianter	udtale de engelske ord og vendinger, der arbejdes med	udtrykke sig med en klar og forståelig udtale	udtale engelsk på en måde, der nærmer sig en af de anerkendte indfødte udtalevarianter	udtale engelsk på en måde, der nærmer sig en af de anerkendte indfødte udtalevarianter
tale og skrive engelsk således at centrale grammatiske regler følges	vide fornemmelse for ord, ental og flertal samt fornemme ud fra tekst og sammenhæng, om noget foregår nu, før eller i fremtiden	tale og skrive engelsk, således at centrale grammatiske regler om især ordklasser, ental og flertal og tidsangivelse ved hjælp af verbernes former følges	tale og skrive engelsk således at centrale grammatiske regler følges	tale og skrive engelsk, således at centrale grammatiske regler følges
stave og sætte tegn på engelsk så præcist, at kommunikationen lykkes	stave enkle ord og udtryk	stave centrale og hyppigt forekommende ord, så kommunikationen lykkes	stave og sætte tegn på engelsk så præcist, at kommunikationen lykkes	stave og sætte tegn på engelsk så præcist, at kommunikationen lykkes
anvende centrale regler for opbygning af tekster med struktur og sammenhæng inden for almindeligt forekommende genrer	genkende teksters begyndelse, midte og slutning og anvende enkle sætningsforbindere	skrive tekster med begyndelse, midte og slutning og anvende centrale sætningsforbindere og pronominer til at skabe sammenhæng	anvende centrale regler for opbygning af tekster med struktur og sammenhæng inden for almindeligt forekommende genrer	anvende centrale regler for opbygning af tekster med struktur og sammenhæng inden for almindeligt forekommende genrer
anvende centrale samtalemønstre	anvende enkle indlednings- og afslutningsgambitter i samtaler	anvende centrale indlednings- og afslutningsgambitter i samtaler	anvende centrale samtalemønstre, herunder turtagning og hensigtsmæssige gambitter	anvende centrale samtalemønstre
afpasse udtryksformen i rimelig grad efter hensigt, modtager, situation og genre	forstå og udføre enkle sproghandlinger	forstå og udføre centrale sproghandlinger i udvalgte situationer	afpasse udtryksformen i rimelig grad efter hensigt, modtager, situation og genre	afpasse udtryksformen i rimelig grad efter hensigt, modtager, situation og genre

Sprogtilegnelse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassesetrin	Trinmål efter 4. klassesetrin	Trinmål efter 7. klassesetrin	Trinmål efter 9. klassesetrin	Slutmål efter 10. klassesetrin
vælge lytte- og læsestrategier ift. teksttype, situation og formål	have mod på at gætte i forsøg på at forstå talte og skrevne tekster	vælge lytte- og læsestrategier afhængigt af formål, især lytning/læsning efter hovedindhold, detaljer eller for at få en oplevelse	vælge lytte- og læsestrategier i forhold til teksttype, situation og formål	vælge lytte- og læsestrategier ift. teksttype, situation og formål
vælge kommunikationsstrategier, først og fremmest bruge omskrivninger, overbegreber og synonymer	turde udtrykke sig på engelsk, selv om den sproglige formåen ikke slår til, fx med brug af kropssprog og mimik	vælge kommunikationsstrategier, herunder kropssprog og mimik samt omskrivninger eller bede om hjælp til at udtrykke sig	vælge kommunikationsstrategier, først og fremmest bruge omskrivninger, overbegreber og synonymer	vælge kommunikationsstrategier, først og fremmest omskrivninger, overbegreber og synonymer
vælge skrivestrategier, herunder anvende grundlæggende viden om skriveprocessens faser	have mod på at skrive på engelsk	vælge skrivestrategier, herunder anvende en grundlæggende viden om skriveprocessens faser	vælge skrivestrategier, herunder anvende grundlæggende viden om skriveprocessens faser	vælge skrivestrategier, herunder anvende grundlæggende viden om skriveprocessens faser
være bevidste om egne engelsksproglige styrker og svagheder og arbejde med disse			være bevidste om egne engelsksproglige styrker og svagheder og arbejde med disse	være bevidste om egne engelsksproglige styrker og svagheder og arbejde med disse
udnytte de mange muligheder, der er for at anvende engelsk uden for skolen	udnytte nogle af de muligheder, der er for at opsøge engelsk uden for skolen	udnytte nogle af de muligheder, der er for at anvende engelsk uden for skolen	udnytte de mange muligheder, der er for at anvende engelsk uden for skolen	udnytte de mange muligheder, der er for at anvende engelsk uden for skolen
anvende viden om ligheder og forskelle mellem engelsk og andre sprog	finde nogle ligheder og forskelle mellem engelsk og dansk/modersmål	anvende viden om ligheder mellem engelsk, dansk/modersmål og evt. andre sprog inden for centrale områder	anvende viden om ligheder og forskelle mellem engelsk og andre sprog	anvende viden om ligheder og forskelle mellem engelsk og andre sprog
vælge arbejdsform, herunder praktiske og kreative arbejdsformer, ift. den foreliggende aktivitet eller opgave	indgå i pararbejde og sammen med partneren, selvstændigt udføre en opgave eller en kommunikationsleg	vælge arbejdsform, herunder praktiske og kreative arbejdsformer i forhold til den foreliggende aktivitet eller opgave	vælge arbejdsform, herunder praktiske og kreative arbejdsformer, i forhold til den foreliggende aktivitet eller opgave	vælge arbejdsform, herunder praktiske og kreative arbejdsformer, i forhold til den foreliggende aktivitet eller opgave
anvende fagets hjælpemidler, herunder ordbøger, it-baserede ordforrådsprogrammer, grammatiske oversigter og computerens stave- og grammatikkontrol hensigtsmæssigt	anvende billedordbøger og enkle it-baserede ordforrådsprogrammer	foretage 'ord til ord' opslag i en ordbog, anvende it-baserede ordforrådsprogrammer, simple grammatiske oversigter og benytte computerens stavekontrol i enkle lærerstyrede forløb	anvende fagets hjælpemidler, herunder ordbøger, it-baserede ordforrådsprogrammer, grammatiske oversigter og computerens stave- og grammatikkontrol hensigtsmæssigt	anvende fagets hjælpemidler, herunder ordbøger, it-baserede ordforrådsprogrammer, grammatiske oversigter og computerens stave- og grammatikkontrol, hensigtsmæssigt
udnytte medierne, herunder de elektroniske medier, i forbindelse med informationsøgning, kommunikation, videndeling og netværksdannelse	anvende elektroniske medier til enkle opgaver og spil	anvende elektroniske medier til kommunikation og informationsøgning	udnytte medierne, herunder de elektroniske medier, i forbindelse med informationsøgning, kommunikation, videndeling og netværksdannelse	udnytte medierne, herunder de elektroniske medier, i forbindelse med informationsøgning, kommunikation, videndeling og netværksdannelse
anvende forskellige kilder på selvstændig og kritisk vis		anvende forskellige kilder	anvende forskellige kilder på selvstændig og kritisk vis	anvende forskellige kilder på selvstændig og kritisk vis

Kultur og samfundsforhold

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassetrin	Trinmål efter 4. klassetrin	Trinmål efter 7. klassetrin	Trinmål efter 9. klassetrin	Slutmål efter 10. klassetrin
anvende viden om dagligliv, levevilkår, værdier og normer hos forskellige befolkningsgrupper, primært i lande, hvor engelsk anvendes som modersmål og sekundært i lande, hvor engelsk anvendes som andetsprog	kende til kultur og levevilkår i Storbritannien og USA inden for emner som familie, dagligdag, skole, fritid, ferie og højtider	tale med om ungdomskulturer i engelsktalende lande, først og fremmest på baggrund af arbejdet med musiktekster, blade, film, tv og internettet	anvende viden om dagligliv, levevilkår, værdier og normer hos forskellige befolkningsgrupper, primært i lande, hvor engelsk anvendes som modersmål og sekundært i lande, hvor engelsk anvendes som andetsprog	anvende viden om dagligliv, levevilkår, værdier og normer hos forskellige befolkningsgrupper, primært i lande, hvor engelsk anvendes som modersmål og sekundært i lande, hvor engelsk anvendes som andetsprog
anvende viden om kultur- og samfundsforhold i arbejdet med engelsk sprog, litteratur, sagprosa, lyd- og billedmedier samt it	kende til eksempler på engelsksprogede børnekulturer, fortrinsvis sange, rim og remser, lege, danse, spil og fortællinger	kende til eksempler på kulturforhold og levevilkår i engelsktalende lande, især fra arbejdet med engelsk sprog, litteratur, sagprosa, lyd- og billedmedier samt it	anvende viden om kultur- og samfundsforhold i arbejdet med engelsk sprog, litteratur, sagprosa, lyd- og billedmedier samt it	anvende viden om kultur- og samfundsforhold i arbejdet med engelsk sprog, litteratur, sagprosa, lyd- og billedmedier samt it
kunne drage sammenligninger mellem egen kultur og andre kulturer	give eksempler på forskelle mellem engelsksprogede kulturer og egen kultur	drage sammenligninger mellem engelsksprogede kulturer og egen kultur	kunne drage sammenligninger mellem egen kultur og andre kulturer	kunne drage sammenligninger mellem egen kultur og andre kulturer samt kunne sætte denne viden i perspektiv
anvende viden om kultur- og samfundsforhold i kontakten med mennesker, der bruger engelsk som modersmål eller som internationalt kommunikationsmiddel			anvende viden om kultur- og samfundsforhold i kontakten med mennesker, der bruger engelsk som modersmål eller som internationalt kommunikationsmiddel	anvende viden om kultur- og samfundsforhold i kontakten med mennesker, der bruger engelsk som modersmål eller som internationalt kommunikationsmiddel

Læseplan for faget engelsk

Engelsk er et obligatorisk fag i folkeskolen fra 3. til 9. klasse. Hertil kommer et valgfrit 10. skoleår, hvor engelsk indgår i den obligatoriske fagrække. Folkeskolens samlede engelskundervisning er inddelt i fire forløb. Engelskundervisningen skal dog betragtes som et samlet hele fra 3. klasse til 9./10. klasse uden mærkbare overgange mellem forløbene.

Læseplanen indeholder en angivelse af undervisningens progression over de fire forløb samt en beskrivelse af undervisningens indhold og forskellige fokusområder i hvert af de fire forløb. Denne progression tilgodeser såvel elever med særlige evner som elever med vanskeligheder i engelsk. Det er vigtigt at fokusere på, at engelsk bliver et brugbart redskab for alle.

Undervisningen skal i hvert forløb omfatte samtlige fire centrale kundskabs- og færdighedsområder. Områderne er indbyrdes afhængige og integreres derfor i de enkelte undervisningsforløb.

Undervisningen bygger på, at eleverne, bl.a. fra danskundervisningen, allerede har en kunnen, viden og erfaring med hensyn til at kommunikere, til sprog og sprogbrug, til at lære samt en forståelse af deres omverden, herunder erfaring med it og engelsk.

Undervisningen omfatter sproglige aktiviteter, der gennem mødet med en mangfoldighed af tekster og kulturer, oplevelser og sanseindtryk medvirker til at opbygge elevernes selvtillid som sprogbrugere og til at give dem sproglig bevidsthed med henblik på at kunne fungere i et globalt samfund.

Der skiftes mellem forskellige organisationsformer (individuel, par, gruppe, klasse) med mulighed for fordybelse afhængigt af indhold og aktiviteterens art samt med udstrakt anvendelse af multimedier.

En høj grad af elevaktivitet er en forudsætning for at kunne lære et fremmedsprog.

1. forløb – 3.-4. klassetrin

Hovedvægten lægges på det mundtlige arbejde. Gennem leg og aktivitet opbygges elevernes sproglige selvtillid.

Emneområderne skal dels være konkrete, dagligdags og virkelighedsnære, dels appellere til elevernes fantasi.

Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes sproglige forudsætninger, bl.a. fra danskundervisningen.

Undervisningen foregår på engelsk fra første dag.

Kommunikative færdigheder

I begynderundervisningen er fokus på lytteforståelse og begyndende mundtlig udtryksfærdighed. Læse- og skrivefærdigheder integreres gradvist og i takt med den enkelte elevs parathed.

Læreren taler engelsk, og eleverne forsøger at bruge sproget.

Der udvikles gradvist et klasseværelsessprog med faste vendinger for at hilse, bede om noget osv.

Læreren eget engelsk har en central funktion som sprogmodel for eleverne.

Læreren bruger mimik og gestik til at understrege det sproglige udtryk. Undervisningen bygger i høj grad på, at sprog og handling kædes sammen.

Lyd- og billedmedier omhandler især nære emner, således at elevernes forforståelse kan støtte afkodningen af sproget. Der arbejdes med varierede lytteaktiviteter, så eleverne kan lære sprogets intonation og udtale at kende. Lyd- og billedmedier anvendes til at støtte forståelsen.

Der arbejdes kontinuerligt med udvikling af elevernes læsefærdighed. I arbejdet indgår læsning af både enkeltord og enkle tekster, bl.a. med støtte i lyd- og billedmedier.

Læseopgaver før, under og efter læsningen hjælper eleverne med at forstå teksterne.

Skriftsproget tages i anvendelse fra begyndelsen af forløbet, i første omgang for at støtte sprogtiltagelsen, fx forståelsen af ord og vendinger, men efterhånden også for at give eleverne muligheder for at udtrykke sig på sproget.

Eleverne arbejder med at

- opbygge selvtillid i forhold til at tale engelsk, fx gennem hyppige gentagelser af ord og vendinger, rim, remser, sange og rutiner

- opleve sproget ved at lytte og ved at deltage i fælles sange, lege og rollespil
- træne små fremlæggelser jævnligt. De kan fx præsentere sig selv, deres familie og andre nære ting, evt. ved hjælp af it
- blive aktive sprogbrugere
- kommunikere med andre elever parvis og i grupper og herved udvikle spontan lytte- og talefærdighed
- stille og besvare enkle spørgsmål
- forstå, at skrift både har en kommunikativ funktion og er en kilde til gode oplevelser
- eksperimentere med billedtekster, korte meddelelser, digte, sms og e-mail
- vænne sig til at bruge computeren og digitale værktøjer i engelskundervisningen allerede fra begyndelsen, fx til historier og til små billed- og lydpræsentationer
- udveksle informationer og produkter med andre klasser/elever, evt. også i udlandet.

Sprog og sprogbrug

Elevernes nysgerrighed og sproglige opmærksomhed er udgangspunktet.

Undervisningen byder på mange muligheder for at få sproglige erfaringer. Gennem imitation og gentagelser med fx *nursery rhymes* og *tongue-twisters* udvikles elevernes udtale og intonation, samtidig med at ordforrådet udvikles.

Gennem hyppig og varieret brug af nyt ordforråd gøres dette aktivt, fx gennem læsning, rollespil, mundtlige og skriftlige smålege, ordkort, krydsord og små test.

Eleverne arbejder med at

- tilegne sig et ordforråd og faste vendinger vedrørende nære emner gennem lytning, handling, leg, læsning, selvproducerede ordbøger og tekster
- opbygge en fornemmelse for basale grammatiske områder som ental og flertal, nutid og datid gennem sprog-iagttagelse og legeprægede aktiviteter
- stave enkle ord og udtryk, fx i form af afskrift
- genkende teksters opbygning og enkle sætningsforbindere
- anvende skriftsproget til enkel kommunikation både i og uden for klasseværelset
- lære de almindeligste omgangsformer på engelsk at kende.
- anvende enkle indlednings- og afslutningsudtryk i samtaler
- forstå og udføre enkle sproghandlinger, fx give ordrer samt stille og besvare spørgsmål.

Sprogtilegnelse

Undervisningen foregår i en tryk atmosfære, så eleverne har lyst til og mod på at benytte engelsk mest muligt, således at de udvikler deres måde at lære engelsk på. Det

betragtes som naturligt, at eleverne laver fejl, og det er vigtigt, at de får anerkendelse for deres fremskridt.

Eleverne opmuntres til at anvende og udvikle gættestrategier. De skal gerne kunne indse, at de ikke behøver at forstå hvert ord for at forstå helheden i en lytte- eller læsetekst. Elevernes selvtilid som sprogbrugere prioriteres i dette forløb højere end sproglig præcision.

De skriftlige aktiviteter er kommunikative og præget af leg og samarbejde.

Computeren anvendes bl.a. til spil, læsning og små meddelelser.

Eleverne arbejder med at

- træne kommunikationsstrategier gennem aktiviteter
- anvende mimik og kropssprog som midler til at gøre sig forståelige, når den sproglige formåen ikke er tilstrækkelig
- skrive enkle ord og sætninger, fx i form af afskrift
- anvende engelsk uden for skolen, fx i form af musik, computerspil, film og kontakt med engelsktalende
- finde engelske låneord samt at finde ligheder mellem engelsk og dansk/modersmålet
- samle på ord, fx i billedordbøger og it-baserede ordforrådsprogrammer
- træne selvstændige arbejdsformer i forbindelse med pararbejde, kommunikationslege og spil.

Kultur- og samfundsforhold

Undervisningen giver et varieret billede af kultur- og samfundsforhold først og fremmest i Storbritannien og USA.

Valg af emner tager udgangspunkt i det nære og genkendelige, såsom familie, dagligdag, skole, fritid, dyr, tøj, mad, indkøb, ferier og højtider. De fleste emner giver mulighed for sammenligning med egne forhold.

Eleverne præsenteres for et varieret udbud af engelsksprogede børnekulturer samt varierede, aldersrelevante tekster, lyd- og billedmaterialer, der afspejler den engelsktalende verdens kulturer.

Eleverne arbejder med at

- finde forskelle og ligheder mellem egen kultur og andres kulturer
- bruge sange, rim og remser, danse, lege og spil
- lytte til og læse fortællinger fra Storbritannien og USA og herved få mulighed for at opleve ligheder og forskelle
- lave små projekter og fremlæggelser.

2. forløb – 5.-7. klassetrin

Der er fokus på centrale emner fra elevernes hverdag og interesseområder.

Gennem mundtlig og skriftlig kommunikation udvikles elevernes praktiske sprogfærdighed og sproglige bevidsthed.

Kommunikative færdigheder

Sproget som anvendeligt kommunikationsmiddel er i centrum. Undervisningen foregår på engelsk med stigende forventninger til, at eleverne også benytter sig af engelsk i klasse- og samarbejdsituationer.

Fokus er på den videre udvikling af elevernes lytteforståelse og mundtlige udtryksfærdighed. Arbejdet med læse- og skrivefærdighed foregår i kommunikative sammenhænge.

Den sproglige selvtillid styrkes såvel mundtligt som skriftligt ved, at der arbejdes med varierede arbejdsformer og materialer.

Valg af lyd- og billedmedier omfatter centrale emner med en højere sproglig sværhedsgrad, der udfordrer elevernes forståelse og deres evne til at gætte kvalificeret.

Undervisningen indeholder varierede muligheder for at tale med andre elever, således at mange taler med mange. Der udvikles gradvist forskellige samtalestrukturer i klassen fra par- og gruppearbejde til rollespil og klasesamtaler.

I fælleslæsningen arbejdes der primært med skønlitterære tekster og enkle sagprosattekster samt med at forstå både hovedindhold og specifik information. Der arbejdes fx med at uddrage informationer fra egnede internetsider. I den selvstændige, frivillige læsning læses efter interesse og med et niveausvarende ordforråd.

Undervisningen videreudvikler elevernes skrivelyst. Der arbejdes med såvel individuelle som fælles skriveaktiviteter.

Eleverne arbejder med at

- tilegne sig et ordforråd og faste vendinger vedrørende centrale emner
- forstå hovedindhold og specifik information af talt engelsk om centrale emner, evt. med støtte i lyd- og billedmedier
- anvende engelsk selvstændigt i mange forskellige situationer, fx dramatiseringer, rollespil, simulationer og andre par- og gruppeaktiviteter
- læse meget og ofte, evt. med støtte i lyd- og billedmedier
- fremlægge et forberedt emne eller informationer med brug af forskellige fremlæggelsesformer
- udtrykke sig skriftligt i et forståeligt sprog gennem forskellige skriveaktiviteter, fx digte, breve, historier og

skuespil sat ind i en kommunikativ sammenhæng

- kommunikere med en venskabsklasse i ind- og/eller udland gennem *e-mails* og *chatrooms* i et lærerstyret forløb
- udnytte mulighederne for at kommunikere på engelsk ved brug af digitale værktøjer, fx via *chatrooms*, *blogs*, internetbaserede spil og personlige hjemmesider.

Sprog og sprogbrug

Elevernes sproglige opmærksomhed fører til større sproglig bevidsthed, sikkerhed og nuancering inden for centrale områder.

Udtale, rytme- og intonationstræning er centrale områder.

Tekstarbejdet bruges som udgangspunkt for sproglige aktiviteter. Gennem meningsfuld brug af sproget øges opmærksomheden på formen. Enkle eksempeltekster anvendes til støtte for elevernes egen skriftlige produktion.

Den sproglige opmærksomhed øges ved elevernes afprøvelse og hypotesedannelse samt feedback fra læreren. Det sproglige arbejde foregår i varierede, meningsfulde sammenhænge. Isolerede grammatiske øvelser prioriteres lavt; arbejdet med grammatik skal kædes sammen med den funktionelle brug af sproget.

Stavning af centrale og hyppigt forekommende ord trænes i meningsfulde sammenhænge, fx i forbindelse med skriftlige produkter, der skal læses af andre.

Det systematiske arbejde med at udbygge et centralt ordforråd og samle ord fortsætter. Dette kan fx foregå ved, at eleverne samler de ord, de har brug for at kunne stave, i ordlister.

Eleverne får jævnligt evalueret deres ordforråd, fx gennem test på computeren.

Eleverne arbejder med at

- udvikle en klar og forståelig udtale, fx ved brug af musiktekster
- forbedre deres udtale via digitale optagelser
- tale og skrive engelsk, så centrale grammatiske regler vedrørende fx ordklasser, navneordenes tal og udsagnsordenes tider overvejende følges
- skrive enkle sammenhængende tekster, hvor fokus er på kommunikationsværdien med støtte i eksempeltekster
- træne almindelige omgangsformer gennem iagttagelse, først og fremmest i arbejdet med lyd- og billedmedier og rollespil
- anvende centrale indlednings- og afslutningsudtryk i samtaler
- udføre centrale sproghandlinger, fx bede om informationer og udtrykke enighed/uenighed.

Sprogtilegnelse

Undervisningen er præget af tillid og accept, så eleverne tør eksperimentere med det engelske sprog.

Undervisningen lægger op til, at eleverne får mod til at udtrykke sig, selv om sproget ikke rækker: Hellere risikere end reducere.

Der arbejdes med udvikling af elevernes lytte- og læsefærdighed og anvendelse af lytte- og læsestrategier efter formål. Der arbejdes med opgaver før, under og efter lytning og læsning, hvorved eleverne lærer at bruge relevante lytte- og læsestrategier.

Arbejdet med forskellige teksttyper er med til at udvikle elevernes lytte- og læsestrategier og deres evne til selvstændig tekstproduktion.

Der undervises jævnligt i hensigtsmæssige og kritiske opslag af ord i ordbog, så eleverne gradvis vænnes til at benytte ordbogen selvstændigt.

Computeren udnyttes på alle måder, der kan støtte og udvikle elevernes sprogtilegnelse, fx it-baserede ordforrådsprogrammer, informationssøgning og stave- og grammatikkontrol.

Eleverne arbejder med at

- udvikle lytte- og læsestrategier, bl.a. at det ikke er nødvendigt at forstå hvert ord for at lytte og læse videre
- udvikle forskellige kommunikationsstrategier, først og fremmest omskrivning, mimik og gestus, som skal hjælpe dem til at udvikle deres sprog og give dem lyst til at anvende det
- anvende skriveprocessens grundlæggende faser fra idé til færdig tekst
- anvende engelsk uden for skolen på alle måder, der har deres interesse
- anvende de ligheder, der er mellem engelsk og deres modersmål samt andre sprog, som de kender. Her tænkes bl.a. på transparente ord, sætningskonstruktion og dannelse af ord
- udvikle hensigtsmæssige arbejdsformer, herunder kreative og praktiske arbejdsformer.

Kultur- og samfundsforhold

Valg af emner udvides fra det nære og genkendelige til også at omfatte ungdomskulturer og andre eksempler på kultur- og samfundsforhold i engelsktalende lande, herunder aktuelle emner.

Undervisningen tager udgangspunkt i varierede, aldersrelevante tekster og emner.

Elevernes nysgerrighed over for kultur- og samfundsforhold i engelsktalende lande styrkes, bl.a. ved, at eleverne præsenteres for mange og nuancerede måder at leve på. Elevernes viden om ungdomskulturer og kendskab til

eksempler på kultur- og samfundsforhold udbygges gennem arbejde med lyd- og billedmedier og tekster fra forskellige genrer.

Klassen får lejlighed til at anvende engelsk som internationalt kommunikationsmiddel, fx gennem deltagelse i internationale samarbejdsprojekter og møde med udlændinge i og uden for skolen.

Eleverne arbejder med at

- opnå viden om kultur- og samfundsforhold
- finde forskelle og ligheder mellem egen kultur og andres kulturer
- tænke over og vurdere egne forhold i relation til tekster
- diskutere personlige holdninger, egne og andres værdier samt forskelle og ligheder i arbejdet med skønlitteratur, sagprosa, musikteksker, blade, film og internet.

3. forløb – 8.-9. klassetrin

Sproget som kommunikationsmiddel er fortsat i centrum med øgede forventninger til rimelig præcision og nuancering og større sproglig bevidsthed. Eleverne skal have mulighed for at møde et alsidigt udbud af tekster om emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans. Bredden i tekstuddudet skal bl.a. forberede eleverne på den senere anvendelse af engelsk i uddannelsessystemet.

Eleverne arbejder efterhånden mere selvstændigt og med større grad af medansvar og medbestemmelse. Aktiviteterne skal være varierede og give mulighed for både overblik og fordybelse.

Kommunikative færdigheder

Fokus er på den videre udvikling af elevernes receptive og produktive færdigheder inden for en stadig bredere emnekreds. Hovedvægten ligger fortsat på lytteforståelse og mundtlig udtryksfærdighed, men arbejdet med læse- og skrivefærdighed prioriteres højt.

Arbejdet med lytning omfatter både personlige, kulturelle og samfundsmæssige emner.

Undervisningen foregår på engelsk, og det forventes, at eleverne benytter engelsk i klasse- og samarbejdssituationer.

Undervisningen bygger på en videreudvikling af elevernes evne og lyst til at udtrykke sig mundtligt på engelsk med rimelig lethed og præcision afpasset situationen.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at anvende sproget i meningsfulde sammenhænge. Det er motiverende for eleverne at opleve, at andre kan forstå og anvende det, de har produceret. Formålsbestemte aktiviteter, fx at lytte efter indhold, kendte ord, tematiske ord,

evt. efterfulgt af træningsopgaver, giver eleverne passende sproglige udfordringer og styrker deres lyst til at bruge engelsk.

Læseoplevelsen styrkes kontinuerligt gennem en vekselvirkning mellem fælleslæste tekster og elevernes selvstændige læsning, der kan suppleres med lyd støtte.

Elevernes skrivelyst udbygges og styrkes gennem ægte kommunikation, fx venskabsklasser via *chatrooms*, *blogs*, internetbaserede spil og personlige hjemmesider. Der arbejdes med varierede skriveopgaver inden for forskellige emner og genrer, og herunder inddrages kreative skriveaktiviteter som digte, breve, artikler, beretninger o.l. for at få forskelligartede skriveerfaringer.

Eleverne arbejder med at

- forstå hovedindhold og specifik information af talt engelsk i arbejdet med lyd- og billedmedier og i mødet med engelsktalende
- forstå udvalgte regionale og sociale varianter om forskellige emner og inden for forskellige genrer
- anvende engelsk i forskellige kommunikative situationer, såsom samtaler, diskussioner, redegørelser for informationer og hovedindhold af udvalgte tekster samt fremlæggelser af et forberedt stofområde
- søge og formidle information til forskellige grupper af modtagere med inddragelse af forskellige præsentationsformer, herunder kreative og it-baserede
- videreudvikle deres evne til at udtrykke sig skriftligt med rimelig præcision i et sammenhængende sprog afpasset genren
- tilrettelægge skriveprocessen selvstændigt fra idéfase til færdig tekst
- afpasse stil og indhold efter afsender, hensigt og modtager
- søge og formidle information til forskellige grupper af modtagere med inddragelse af forskellige præsentationsformer, herunder kreative og it-baserede.

Sprog og sprogbrug

Arbejdet med sprog og sprogbrug integreres i arbejdet med talte og skrevne tekster.

Der lægges vægt på et fortsat systematisk arbejde med at opbygge et tilstrækkeligt og forholdsvist præcist ordforråd, herunder idiomatiske vendinger, inden for udvalgte emner. Nyt ordforråd gøres aktivt gennem hyppigt og varieret brug.

Elevernes opmærksomhed skærpes over for ord og vendinger, der ofte giver anledning til misforståelser. Eksempler på dette kunne være ord, der betyder én ting på dansk og en anden ting på engelsk, fx *gymnasium*, eller homofoner, *their/there*, og kulturbundne udtryk, fx 'tak for mad'.

Eleverne får jævnligt evalueret deres ordforråd, fx gennem test på computeren.

Der er stadig fokus på udtale og intonation. Målet er en udtale, der nærmer sig en af de anerkendte udtalevarianter.

Arbejdet med grammatik integreres i de øvrige aktiviteter. Isolerede grammatiske øvelser prioriteres lavt. Sådanne kan dog være med til at skabe overblik, når de målrettes den enkelte elevs sproglige behov. Til denne træning kan fx anvendes computerbaserede programmer, der kan give eleven hurtig og præcis feedback.

Undervisningen omfatter skærpet opmærksomhed over for betydningen af stavning og tegnsætning for en teksts forståelighed.

Eleverne arbejder med at

- udvikle deres sproglige færdigheder, så de kan bruge sproget forholdsvis præcist og nuanceret og i rimelig grad afpasset situationen
- tale og skrive engelsk med rimelig beherskelse af centrale grammatiske områder, herunder ordstilling, verbernes former, pronominer og sætningsstruktur
- anvende centrale regler for opbygningen af sammenhængende tekster inden for almindeligt forekommende genrer, herunder brug af sætningsforbindere
- kende til forskellige teksttyper
- omdanne en teksttype til en anden, fx en novelle til et nyhedsindslag
- afpasse sprogbrugen hensigtsmæssigt efter situation og modtager
- udvide deres kendskab til centrale samtalemønstre, herunder turtagning og gambitter, og almindelige omgangsformer gennem arbejdet med medier, simuleringer og kontakt med engelsktalende personer.

Sprogtilegnelse

Undervisningen tilrettelægges, så eleverne fastholder motivationen for fortsat at udvikle deres sprog, herunder også den sproglige præcision.

Undervisningen fokuserer på udvikling af elevernes lytte- og læsefærdighed med anvendelse af hensigtsmæssige strategier. Opgaver til lytning og læsning hjælper eleverne til at vælge lytte- og læsestrategi i forhold til teksttype, situation og formål. Der arbejdes dels med global forståelse, dels med forståelse af detaljer. Strategierne anvendes systematisk i arbejdet med stadigt mere krævende skønlitterære tekster, sagprosattekster samt lyd- og billedmedier.

Der anvendes så vidt muligt autentiske tekster, der også omfatter udvalgte regionale og sociale varianter. Det er vigtigt fortsat at bevare elevernes mod på at gætte kvalificeret.

Elevernes erfaringer fra arbejdet med andre fremmedsprog inddrages, og de arbejder med at anvende ligheder og forskelle mellem engelsk og andre sprog.

Undervisningen omfatter opgavetyper, der støtter udvik-

lingen af skrivestrategier, fx skriveprocessens faser og procesorienteret skrivning.

Elektroniske medier udnyttes på alle måder, der kan støtte og udvikle elevernes sprogtilegnelse, fx til international kommunikation, videndeling og netværksdannelse. Grammatiske oversigter, it-baserede ordforrådsprogrammer og ordbøger inddrages løbende i arbejdet. Forventninger til, at eleverne er i stand til at se og belyse en sag fra flere sider, øges gradvist.

Eleverne arbejder med at

- styrke deres bevidsthed om, hvordan de udvikler deres engelsk, så det bliver et stadigt mere præcist og nuanceret kommunikationsmiddel, der kan anvendes i flere sammenhænge
- opsøge og udnytte de muligheder, der er for at bruge engelsk mest muligt i og uden for skolen
- udvikle deres kommunikationsstrategier, fx omskrivning, anvendelse af overbegreber og synonymymer
- anvende computerens stave- og grammatikkontrol
- udvikle deres evne til at identificere egne engelsksprogede styrker og svagheder. Eleverne opmuntres til at anvende engelsk uden for skolen på alle måder, der har deres interesse
- anvende relevante arbejdsformer
- udvikle selvstændige arbejdsformer, både når de arbejder alene og i grupper
- finde, vurdere og anvende informationer fra internettet og engelsksprogede kilder, fx i forbindelse med fremlæggelser.

Kultur- og samfundsforhold

Undervisningen tager især udgangspunkt i emner, tekster og lyd- og billedmedier fra forskellige genrer, der er relevante for eleverne, og som samtidig giver en nuanceret opfattelse af kultur- og samfundsforhold i de engelsktalende lande, der arbejdes med.

Arbejdet med at finde forskelle og ligheder mellem egen og andres kulturer er centralt og inddrages med udgangspunkt i varierede aldersrelevante tekster og emner.

Undervisningen omfatter møder med andre, der anvender engelsk enten som modersmål eller som *lingua franca* (dvs. at ingen af samtalepartnerne har engelsk som modersmål, men anvender engelsk som fælles kommunikationsmiddel), gennem samarbejdsprojekter, udvekslinger, møder og eventuelt rejser.

Eleverne arbejder med at

- udbygge deres viden om kultur- og samfundsforhold, herunder dagligliv, levevilkår, værdier, normer og ungdomskulturer i lande, hvor engelsk tales primært som modersmål, sekundært som andetsprog
- tænke over og vurdere egne forhold og værdier i arbejdet med relevante emner

- diskutere personlige holdninger, egne og andres værdier samt forskelle og ligheder i arbejdet med skønlettere tekster, sagprosa, musiktekster, blade, film og internettet
- kommunikere med elever i andre lande, hvor brugen af engelsk er en reel nødvendighed, enten fordi engelsk er de pågældendes modersmål, eller fordi engelsk anvendes som et fælles kommunikationsmiddel (engelsk som *lingua franca*/EFL).

4. forløb – 10. klassetrin

4. forløb – 10. klasse – adskiller sig i mange henseender fra de foregående tre. Én gruppe elever har et fagligt niveau, der betyder, at de kunne gå videre til en af ungdomsuddannelserne efter 9. klasse. De vælger alligevel 10. klasse af en række forskellige årsager. En anden gruppe elever har faglige problemer i et eller flere fag og vælger derfor 10. klasse. En tredje gruppe har så store faglige problemer, at supplerende undervisning kan være påkrævet, også i engelsk. Hertil kommer, at 10. klasseforløbet er indrettet, således at eleverne har mulighed for at afslutte forløbet hurtigt og vælge at gå til prøve i december snarere end ved skoleårets afslutning. På grund af disse forhold stilles der i 10. klasse særlige krav til undervisningsdifferentiering og fokusering på den enkelte elevs særlige behov.

I 10. klasse er sproget som kommunikationsmiddel fortsat i centrum, men med øgede forventninger til rimelig præcision og nuancering og større sproglig bevidsthed. Eleverne skal have mulighed for at møde et alsidigt udbud af tekster om emner af personlig, kulturel og samfundsmæssig relevans.

Eleverne arbejder selvstændigt og med høj grad af medansvar og medbestemmelse. Undervisningens emner og aktiviteter tilgodeser en større modenhed i elevgruppen og lægger samtidig op til differentiering i forhold til deres videre uddannelsesplaner.

Kommunikative færdigheder

Fokus er på den videre udvikling af elevernes receptive og produktive færdigheder inden for en stadig bredere emnekreds. Hovedvægten ligger fortsat på lytteforståelse og mundtlig udtryksfærdighed, men arbejdet med læse- og skrivefærdighed prioriteres højt.

Arbejdet med lytning omfatter både personlige, kulturelle og samfundsmæssige emner.

Undervisningen foregår på engelsk, og det forventes, at eleverne benytter engelsk i klasse- og samarbejdssituationer.

Undervisningen bygger på en videreudvikling af elevernes evne og lyst til at udtrykke sig mundtligt på engelsk med rimelig lethed og præcision afpasset situationen. Undervisningen skal give eleverne mulighed for at anvende sproget i meningsfulde sammenhænge. Det er motiverende for eleverne at opleve, at andre kan forstå og anvende det, de har produceret. Formålsbestemte aktiviteter, fx at lytte efter indhold, kendte ord, tematiske ord, evt. efterfulgt af træningsopgaver, giver eleverne passende sproglige udfordringer og styrker deres lyst til at bruge engelsk.

Læseoplevelsen styrkes kontinuerligt gennem en vekselvirkning mellem fælleslæste tekster og elevernes selvstændige læsning, der kan suppleres med lyd støtte.

Elevernes skrivelyst udbygges og styrkes gennem ægte kommunikation, fx venskabsklasser via *chatrooms*, *blogs*, internetbaserede spil og personlige hjemmesider. Der arbejdes med varierede skriveopgaver inden for forskellige emner og genrer, og herunder inddrages kreative skriveaktiviteter som digte, breve, artikler, beretninger o.l. for at få forskelligartede skriveerfaringer.

Eleverne arbejder med at

- forstå hovedindhold og specifik information på engelsk, talt i et autentisk tempo, i arbejdet med lyd- og billedmedier og i mødet med engelsktalende
- forstå udvalgte regionale og sociale varianter om forskellige emner og inden for forskellige genrer
- anvende engelsk i et bredt udvalg af kommunikative situationer, fx deltage i samtaler og diskussioner med flere indfødte sprogbrugere, redegøre for informationer samt selvstændigt fremlægge et forberedt stofområde
- søge og formidle information selvstændigt til forskellige grupper af modtagere med inddragelse af forskellige præsentationsformer, herunder kreative og it-baserede
- videreudvikle deres evne og lyst til at udtrykke sig skriftligt med rimelig præcision i et sammenhængende sprog afpasset genren
- tilrettelægge skriveprocessen selvstændigt fra idéfase til færdig tekst
- afpasse stil og indhold efter afsender, hensigt og modtager
- kommunikere mundtligt og skriftligt gennem digitale medier, herunder lyd- og billedmedier, med henblik på at skabe tekster og produkter, som andre kan bruge
- anvende engelsk som internationalt kommunikationsmiddel i og uden for skolen.

Sprog og sprogbrug

Undervisningen giver eleverne mulighed for at udvikle deres sproglige færdigheder, så de kan bruge sproget forholdsvis præcist og nuanceret og i rimelig grad afpasset situationen.

Der lægges vægt på et fortsat systematisk arbejde med at opbygge et tilstrækkeligt og forholdsvis præcist ordforråd, herunder idiomatiske vendinger, inden for udvalgte emner, eventuelt med inddragelse af områder der vedrører elevernes uddannelsesplaner. Nyt ordforråd gøres aktivt gennem hyppigt og varieret brug.

Elevernes opmærksomhed skærpes over for ord og vendinger, der ofte giver anledning til misforståelser. Eleverne får jævnligt evalueret deres ordforråd, fx gennem test på computeren.

Der er stadig fokus på udtale og intonation. Målet er en udtale, der nærmer sig en af de anerkendte udtalevarianter.

Arbejdet med grammatik integreres i de øvrige aktiviteter. Isolerede grammatiske øvelser prioriteres lavt. Sådanne kan dog være med til at skabe overblik, når de målrettes den enkelte elevs sproglige behov. Til denne træning kan fx anvendes computerbaserede programmer, der kan give eleven hurtig og præcis feedback.

Undervisningen omfatter skærpet opmærksomhed over for betydningen af stavning og tegnsætning for en teksts forståelighed.

Eleverne arbejder med at

- udvikle deres sproglige færdigheder, så de kan bruge sproget forholdsvis præcist og nuanceret og i rimelig grad afpasset situationen
- tale og skrive engelsk med rimelig beherskelse af centrale grammatiske områder, herunder ordstilling, verbernes former, pronominer og sætningsstruktur
- anvende centrale regler for opbygningen af sammenhængende tekster inden for almindeligt forekommende genrer, herunder brug af sætningsforbindere
- kende til forskellige teksttyper
- omdanne en teksttype til en anden, fx en novelle til et nyhedsindslag
- afpasse sprogbrugen hensigtsmæssigt efter situation og modtager
- udvide deres kendskab til centrale samtalemønstre, herunder turtagning og gambitter, og almindelige omgangsformer gennem arbejdet med medier, simuleringer og kontakt med engelsktalende personer.

Sprogtilegnelse

Undervisningen tilrettelægges med henblik på at udvikle elevernes selvstændighed og fastholde deres motivation for fortsat at udvikle deres sprog, herunder også den sproglige præcision.

Undervisningen fokuserer på udvikling af elevernes lytte- og læsefærdighed med anvendelse af hensigtsmæssige strategier. Opgaver til lytning og læsning hjælper eleverne til at vælge lytte- og læsestrategi i forhold til tekst-

type, situation og formål. Der arbejdes dels med global forståelse, dels med forståelse af detaljer. Strategierne anvendes systematisk i arbejdet med stadigt mere krævende skønlitterære tekster, sagprosattekster samt lyd- og billedmedier.

Der anvendes så vidt muligt autentiske tekster, der også omfatter udvalgte regionale og sociale varianter. Det er vigtigt fortsat at bevare elevernes mod på at gætte kvalificeret.

Elevernes erfaringer fra arbejdet med andre fremmedsprog inddrages, og de arbejder med at anvende ligheder og forskelle mellem engelsk og andre sprog.

Undervisningen omfatter opgavetyper, der støtter udviklingen af skrivestrategier, fx skriveprocessens faser og procesorienteret skrivning.

Elektroniske medier udnyttes på alle måder, der kan støtte og udvikle elevernes sprogtilegnelse, fx til international kommunikation, videndeling og netværksdannelse. Grammatiske oversigter, it-baserede ordforrådsprogrammer og ordbøger inddrages løbende i arbejdet. Forventninger til, at eleverne er i stand til at se og belyse en sag fra flere sider, øges gradvist.

Eleverne arbejder med at

- styrke deres bevidsthed om, hvordan de udvikler deres engelsk, så det bliver et stadigt mere præcist og nuanceret kommunikationsmiddel, der kan anvendes i flere sammenhænge
- opsøge og udnytte de muligheder, der er for at bruge engelsk mest muligt i og uden for skolen
- udvikle deres kommunikationsstrategier, fx omskrivning, anvendelse af overbegreber og synonymer
- anvende computerens stave- og grammatikkontrol
- udvikle deres evne til at identificere egne engelsksprogede styrker og svagheder. Eleverne opmuntres til at anvende engelsk uden for skolen på alle måder, der har deres interesse
- anvende relevante arbejdsformer
- udvikle selvstændige arbejdsformer, både når de arbejder alene og i grupper
- finde, vurdere og anvende informationer fra internettet og engelsksprogede kilder, fx i forbindelse med fremlæggelser.

Kultur- og samfundsforhold

Undervisningen tager især udgangspunkt i emner, tekster og lyd- og billedmedier fra forskellige genrer, der er relevante for eleverne, og som samtidig giver en nuanceret opfattelse af kultur- og samfundsforhold i de engelsktalende lande, der arbejdes med.

Arbejdet med at finde forskelle og ligheder mellem egen og andres kulturer er centralt og inddrages med udgangspunkt i varierede aldersrelevante tekster og emner.

Undervisningen omfatter møder med andre, der anvender engelsk enten som modersmål eller som *lingua franca* (dvs. at ingen af samtalepartnerne har engelsk som modersmål, men anvender engelsk som fælles kommunikationsmiddel), gennem samarbejdsprojekter, udvekslinger, møder og eventuelt rejser.

Eleverne arbejder med at

- udbygge deres viden om kultur- og samfundsforhold, herunder dagligliv, levevilkår, værdier, normer og ungdomskulturer i lande, hvor engelsk tales primært som modersmål, sekundært som andetsprog
- tænke over og vurdere egne forhold og værdier i arbejdet med relevante emner
- perspektivere til danske forhold
- diskutere personlige holdninger, egne og andres værdier samt forskelle og ligheder i arbejdet med skønlitterære tekster, sagprosa, musiktekster, blade, film og internettet
- kommunikere med elever i andre lande, hvor brugen af engelsk er en reel nødvendighed, enten fordi engelsk er de pågældendes modersmål, eller fordi engelsk anvendes som et fælles kommunikationsmiddel (engelsk som *lingua franca*/EFL).

Undervisningsvejledning for faget engelsk

Indhold

Nationale og internationale evalueringer og rapporter vedr. faget engelsk	27
National evaluering	27
International undersøgelse	27
Rapport om overgange	27
Rapport fra ekspertudvalg	28
Evaluering af påbagyndelse af engelsk fra 3. klasse	29
Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog	29
Kommunikative færdigheder	31
Hvorfor er kommunikative færdigheder centrale?	31
At lytte	32
At samtale	33
At læse	34
Faglig læsning	35
At tale	36
At skrive	36
Skrivefærdigheder	36
Sprog og sprogbrug	37
Hvorfor sproglig viden og bevidsthed og hvorfor gradvist?	37
Sproglige kompetencer	37
Sprogtilegnelse	40
Tilegnelsesprocessen	40
Holdning til elevsprog og fejl	41
Strategier	41
Lærerens fokus på sprogtilegnelse	42
Kultur- og samfundsforhold	42
Hvorfor lære om kultur- og samfundsforhold?	42
Valg af emner	42
Dybdeforståelse: Hvad, hvordan og hvorfor?	43
Teksters betydning	44
Evaluering, mål og differentiering	44
Hvorfor er evaluering nødvendig?	45
Hvordan foregår evalueringen?	45
Mål på flere niveauer	45
Eksempler på elevplaner	48
Undervisningsdifferentiering	49
Tosprogede elever	49
Specialundervisning	49

Engelsk i begynderfasen	49
Begynderundervisning	50
Elevforudsætninger	50
Principper for undervisningen	50
Undervisningens indhold	50
Forslag til aktiviteter	51
Forslag til emner	51
Det kulturelle aspekt	51
Arbejds- og samarbejdsformer	52
Lærerkvalifikationer	52
Kreativitet og innovation	52
Arbejdsformer og metoder, der kan understøtte en kreativ læreproces	53
Gruppearbejde	53
Cooperative learning	53
Task-based learning	53
Internettet og medier	54
Krop og sprog	54
Kommunikative lege	54
Kreativ respons	54
Kreativ skrivning	55
Drama, rollespil, improvisationer	55
Storyline	55
Storytelling	56
Tværfaglighed/samarbejde med andre fag	56
Det faglige	56
Det tværfaglige	56
Faglige bidrag til det tværfaglig	57
Internationalt samarbejde	57
Lærerne	58
Eksempler	58
CIRIUS	59
IT i engelskundervisningen	59
Internettet i undervisningen	60
At skrive på computeren	61
Ideer til skrivearbejdet	61
Multimedier	62
Fagspecifikke programmer	63
Eksempler på kommunikation og internationalisering	63

Nationale og internationale evalueringer og rapporter vedr. faget engelsk

I dette afsnit beskrives kort nogle vigtige, nyere undersøgelser af engelsk, primært i den danske folkeskole. Undersøgelseernes konklusioner har haft stor indflydelse på bl.a. revisionen af dette faghæfte, men der er også megen inspiration at hente i hver enkelt rapport for skolerne i deres fremtidige engelskfaglige arbejde.

Sammenfattende giver nedenstående evalueringer og rapporter anledning til bl.a. at overveje følgende:

- Hvordan kan engelsk som klasseværelsessprog fremmes?
- Hvordan sikres en tydeligere progression gennem forløbet?
- Hvordan kan forskellige former for evalueringer hjælpe til at styrke den enkelte elevs faglige niveau?
- Hvordan kan undervisningsdifferentieringen udvikles, så undervisningen har mere at tilbyde både den svage og den dygtige elev?
- Hvordan kan undervisningen organiseres, så der skabes mulighed for fordybelse og større indsigt i sproget?
- Hvordan kan undervisningen organiseres, så den i højere grad understøtter elevens sprogproduktion, herunder den skriftlige sprogproduktion og den sproglige korrekthed?
- Hvordan kan elevernes motivation og deres muligheder for at anvende engelsk uden for skolen udnyttes bedst muligt for at styrke elevernes sproglige niveau?
- Hvordan kan faget medvirke til at styrke folkeskolens internationale dimension?
- Hvordan kan medierne, herunder de elektroniske medier, integreres bedst muligt i engelskundervisningen?

National evaluering

I efteråret 2003 offentliggjorde EVA, Danmarks Evalueringsinstitut, en omfattende evaluering af engelsk i grundskolen, der bl.a. havde til formål at bidrage til udvikling af kvaliteten i grundskolens engelskundervisning. Rapporten rummer en række anbefalinger, bl.a.

– vedr. CKF (centrale kundskabs- og færdighedsområder) og undervisningen:

- Udvikling af større bevidsthed hos lærerne omkring arbejdet med de fire CKF-områder, især sprogtilegnelse og integrationen af disse områder.
- Styrkelse af den fagdidaktiske debat i engelsklærergruppen gennem arbejdet i fagteam.
- Styrkelse af engelsk som klasseværelsessprog, så alle parter taler engelsk i timerne.
- Større bevidsthed og samarbejde omkring materialevalg, herunder autentisk materiale, som modstykke til den massive anvendelse af systemmaterialer i undervisningen.

- En ændret opfattelse af variation i undervisningen i retning af længere sekvenser, der giver større mulighed for fordybelse, og som kræver mindre tid til omorganisering.

– vedr. progression, evaluering og kontinuitet:

- Udarbejdelse af årsplaner, som ikke kun beskæftiger sig med undervisningens hvad, men også med undervisningens hvorfor.
- Udvikling af systematisk evaluering, og anvendelse af resultaterne i en dialog med elever, forældre og skolens ledelse.
- Ændring af engelsklærernes evalueringstænkning fra intuitiv og erfaringsbaseret evaluering mod en fælles praksis, der bygger på systematisk refleksion og dokumentation.

– vedr. læringsmiljøet og undervisningen:

- Aktiv deltagelse af engelsklærerne i teamarbejdet, så klassens sociale miljø bliver et fælles anliggende, og faget bringes i samspil med andre fag.
- Udvikling af en strategi (i et samarbejde mellem engelsklærere og ledelse), der sigter på at styrke elevernes internationale forståelse gennem forskellige internationale samarbejdsprojekter.
- Initiativer til at gøre engelsk mere synligt på skolen og i læringsmiljøet.
- Fokus på ægte sproglige oplevelser og styrkelse af elevernes internationale forståelse gennem inddragelse af internettet og medieverdenen i øvrigt.

International undersøgelse

I starten af 2004 offentliggjordes en international undersøgelse af danske elevers standpunkt og udbytte af undervisningen i engelsk ved udgangen af 9. klasse. I undersøgelsen indgik også en selv vurdering og en spørgeskemaundersøgelse for eleverne. Undersøgelsen omfattede ca. 1500 danske elever. Undersøgelsen gav ikke et fuldt dækkende billede af, hvad eleverne kunne, blandt andet fordi testen var skriftlig. Elevernes mundtlige, produktive sprog indgik således ikke i testen.

Nogle af de væsentligste forhold, som blev synliggjort i den nationale evaluering, korresponderer med nogle af de elementer, som den internationale undersøgelse afdækkede. Heraf kan nævnes: (se næste side)

Rapporter om overgange

I 2005 offentliggjorde EVA, Danmarks Evalueringsinstitut, en rapport med titlen Engelsk i det danske uddannelsessystem – overgange og sammenhænge. Rapporten fokuserede på overgangsproblemer mellem gymnasiets B-niveau og A-niveau i engelsk, mellem A-niveau og BA-niveau i engelsk og mellem BA-niveau og kandidatniveau

Den internationale undersøgelse viser	Den nationale evaluering viser
Elevernes rigtighedsscore i de opgaver, der afspejler formelle færdigheder og sprogproduktion er under 50 %.	Undervisningen i sprog og sprogbrug vægtes ikke særlig højt i undervisningen.
Eleverne klarer sig absolut dårligst i den del af testen, der afdækker integrerede færdigheder, dvs. størst sproglig forståelse og kunnen.	Undervisningen er opdelt i korte sekvenser. Eleverne får ikke erfaringer med sproglige sammenhænge, der går på tværs af og integrerer de forskellige aktiviteter.
En forholdsvis stor gruppe af eleverne klarer sig dårligt, og ingen elever ligger i top.	Lærerne mener, de bedst tilgodeser de svage elever gennem den klassebaserede og lærerstyrede undervisning.
Elever med et andet modersmål end dansk klarer generelt testen ringere end elever med dansk som modersmål.	Dansk spiller en fremtrædende rolle i engelskundervisningen.
Kontakt med det engelske sprog er en afgørende faktor i forhold til testresultatet.	Eleverne efterlyser autentiske tekster og ægte sproglige oplevelser.
Jo vigtigere, eleverne mener, det er at lære engelsk, jo bedre testresultat.	Lærerens tilgang til engelskundervisningen spiller en stor rolle for eleverne.
Eleverne vurderer selv deres evne til at vælge tekster på engelsk i forbindelse med projektarbejde lavt.	Engelsk spiller en meget ringe rolle i forhold til tværgående projekter, og projektarbejde står helt utydeligt i engelskundervisningen.
Eleverne vurderer selv deres evner lavest mht. at beskrive en oplevelse, skriftligt at give udtryk for deres mening og skrive forståelige tekster.	Prøvekravene er ret styrende, og prøven i engelsk i 9. klasse er udelukkende mundtlig.

i engelsk, og til belysning af disse blev der lavet en spørgeskemaundersøgelse blandt elever/studerende og lærere. Et meget stort antal respondenter tilkendegav i den forbindelse, at elever/studerende havde vanskeligt ved at leve op til de krav, der blev stillet på det højere niveau mht. skriftlig sprogfærdighed og sproglig korrekthed. En af rapportens anbefalinger er som konsekvens af dette, at Undervisningsministeriet indfører en skriftlig afgangsprøve som supplement til den mundtlige afgangsprøve i engelsk ved afslutning af grundskolens 9. klasse.

Rapporten fremsætter herudover en række anbefalinger. En del af disse vedrører progressionen, fx:

- At alle uddannelsesniveauer arbejder på at sikre engelskfagets høje renommé og dets status som fag i dets egen ret med ambitiøse krav til progression inden for og mellem alle niveauer.
- At alle uddannelsesniveauer udformer kompetenceprofiler og –mål, som ikke bare definerer indhold, engelskfaglige krav og progression på hvert niveau, men som også sikrer og kommunikerer en tydelig progression og stigning ved overgangen fra ét uddannelsesniveau til det næste.
- At der på tværs af uddannelsesniveauerne udformes niveaubeskrivelser, som tydeligt definerer faglig progression og fastlægger en ansvarsfordeling for udviklingen af sproglige, herunder skriftlige, kompetencer mellem niveauerne.

- At der på tværs af uddannelsesniveauerne etableres tættere kontakt og systematisk viden om mål og indhold på de omkringliggende niveauer.
- At man fra grundskolen til de videregående uddannelser i engelsk videreudvikler kendskab til og brug af de eksisterende metoder og redskaber til at dokumentere elevs og studerendes læreproces og sikre synlig progression.

Evalueringensinstituttets rapport fra 2004, Engelsk i gymnasiale uddannelser, anbefaler, at der lægges større vægt på sproglig korrekthed i de erhvervs-gymnasiale uddannelser, samt at kontakten til afgivende skoler systematiseres med henblik på gensidig information om indhold og mål.

Rapport fra ekspertudvalg

I oktober 2005 nedsatte undervisningsministeren en række ekspertudvalg, der skulle fremsætte anbefalinger til, hvorledes man bedst kunne opfylde målsætningen om, at Danmark skal have verdens bedste folkeskole. Et af disse udvalg fik til opgave at udarbejde en handlingsplan for faget engelsk. Resultatet af udvalgets arbejde forelå i januar 2006 i form af Rapport fra Udvalget til forberedelse af en handlingsplan for engelsk i folkeskolen.

En række af udvalgets anbefalinger indgik herudover i den endelige rapport fra Globaliseringsrådet.

I rapporten redegør udvalget kort for det engelske sprogs ændrede rolle nationalt og internationalt, og engelskfagets status som et grundfag med et grundskoleforløb fra 3. til 9. klasse og et timetal som folkeskolens fjerdestørste fag. Sprogets rolle og fagets status gør det efter udvalgets opfattelse nødvendigt, at engelsk tænkes anderledes ind i folkeskolen mht. indhold, metoder, materialer og evalueringskultur samt mht. fagets forhold til de øvrige fag.

Udvalget fremsætter forslag til fire ligeværdige indsatsområder:

- Professionalisering af lærerstaben gennem styrket grund- og efteruddannelse.
- Udvikling af undervisningspraksis, som er baseret på refleksion, teori og empiri, med baggrund i et balanceret sprog- og læringssyn.
- Udvikling af en systematisk, forskningsbaseret evalueringskultur.
- Sikring af systematisk videndeling.

samt en række konkrete anbefalinger, bl.a. følgende, der vedrører

- lærerne og læreruddannelsen:

- Engelskundervisningen skal varetages af linjefagsuddannede lærere med ajourført fagdidaktisk viden sikret gennem grund-, efter- og videreuddannelse.
- Videndeling på langs af faget skal sikres, fx ved etablering af et fagdidaktisk center.

- undervisningsmetoder og -materialer:

- Der skal undervises på engelsk fra første dag.
- Trinmålene skal revideres for at skabe en tydeligere progression, og faghæftets opbygning og metodik skal gennemgås.
- Der skal være løbende evaluering, herunder måling af ordforråd, på flere klassetrin som supplement til den nationale test i 7. klasse.
- Der skal være større vægt på skriftlighed og sproglig præcision i undervisningen, og der skal i 9. klasse indføres en obligatorisk bunden afgangsprøve i skriftlig engelsk.
- Der skal være øget brug af it og multimedier; computeren skal for engelsk være, hvad lommeregneren er for matematikken.
- Der skal tilbydes specialundervisning i engelsk.

Evaluering af påbegyndelse af engelsk fra 3. klasse

Rapporten, der blev offentliggjort i 2006, fremlægger erfaringer med tidligere start på engelskundervisningen fra 2004-2006. Erfaringerne bygger på en større landsdæk-

kende undersøgelse blandt engelsklærere, der har undervist i faget i 3. klasse.

Begynderundervisningen i engelsk har naturligvis ændret karakter i kraft af, at eleverne er blevet et år yngre, og den tidlige sprogstart vurderes særdeles positivt af størstedelen af de deltagende lærere. Hvis den tidlige sprogstart skal fungere optimalt, påpeger rapporten, at der er behov for følgende:

- læreren skal

- have viden om både fremmedsprogsdidaktik og metodik, herunder målsætning og evaluering for yngre elever
- have viden om aktiviteter, hvor eleverne tager aktivt del og bruger sproget, og have viden om alderssvarende læse- og skriveaktiviteter
- kunne variere sit sprog med hensyn til hastighed og ordforråd
- etablere et klasseværelsessprog
- vide, at gentagelse spiller en særlig vigtig rolle på dette niveau.

- vedr. læringsmiljø og undervisning:

- Undervisningen skal være handlingspræget.
- Arbejdet med leg, musik og rytme er centralt for den sproglige udvikling.
- Der er behov for alderssvarende materialer, herunder lette tekster.
- Tempoet er langsommere, fordi eleverne er yngre og kræver mere opmærksomhed.
- Der er behov for særlig fokus på elever, der også modtager specialundervisning i dansk.
- Klassestørrelsen har stor indflydelse på elevernes udbytte af undervisningen.
- Kontakten til forældre er vigtig af hensyn til elevernes motivation for faget.

Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog

Europarådet har udgivet Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog – også kaldet *Common European Framework of Reference*, forkortet som CEFR.

CEFR har til formål at give et fælles grundlag for sprogundervisningen på tværs af de europæiske lande. Referencerammen giver en systematisk beskrivelse af, hvad sprogbrugere skal kunne for at være i stand til at anvende sproget i forskellige kommunikative sammenhænge. Derudover giver den definitioner på færdighedsniveauer, således at man kan måle kommunikative fremskridt trin for trin i et livslangt perspektiv.

Referencerammen har været et vigtigt redskab under udarbejdelsen af Fælles Mål. I vedhæftede selvevalueringskala kan man hurtigt danne sig et overblik over,

Selvevalueringsskala

	A1	A1	B1	B2	C1	C2
Lytte	Jeg kan forstå meget enkle ytringer om mig selv, mennesker jeg kender og ting omkring mig, når folk taler langsomt og tydeligt.	Jeg kan forstå de mest almindelige ord og udtryk for ting, der er vigtige for mig, fx oplysninger om mig selv, om min familie, om indkøb, mit nærmiljø og mit arbejde. Jeg kan forstå hovedindholdet i korte og klare beskeder og meddelelser.	Jeg kan forstå hovedindholdet når der er tale om dagligdags emner som fx arbejde, skole, fritid etc. og sproget er klart og præcist. Jeg kan forstå hovedindholdet i radio- og tv-udsendelser, der berører aktuelle emner eller emner, der har min personlige interesse, hvis der tales relativt langsomt og tydeligt.	Jeg kan forstå længere sammenhængende tale og foredrag og kan følge med i en indviklet ordveksling, forudsat at jeg har rimelig indsigt i emnet. Jeg kan forstå de fleste nyhedsudsendelser på tv. Jeg kan forstå de fleste film, hvor sproget forekommer i en standard version.	Jeg kan forstå et langt foredrag selv når det ikke er klart struktureret, og ideer og tanker ikke udtrykkes direkte. Jeg kan forstå tv-udsendelser og film uden større besvær.	Jeg kan forstå alle former for talesprog, både når jeg hører det i direkte kommunikation, og når jeg hører det i medierne. Jeg kan også forstå en indfødtd, der taler hurtigt, hvis jeg har haft tid til at vænne mig til vedkommendes måde at tale på.
Læse	Jeg kan forstå dagligdags navne, ord og meget enkle sætninger, fx i annoncer, på opslag og plakater eller i brochurer.	Jeg kan læse meget korte og enkle tekster. Jeg kan finde bestemte oplysninger, jeg leder efter i dagligdags tekster såsom reklamer, brochurer, spisekort og fartplaner, og jeg kan forstå korte, enkle personlige breve.	Jeg kan forstå tekster, der er skrevet i et dagligdags sprog eller relaterer sig til mit arbejde. Jeg kan forstå indholdet af personlige breve, hvor afsenderen beskriver sine oplevelser, følelser og ønsker.	Jeg kan læse artikler og rapporter om aktuelle emner i hvilke forfatteren indtager en bestemt holdning til et problem eller udtrykker et bestemt synspunkt. Jeg kan forstå de fleste moderne noveller og lettilgængelige romaner.	Jeg kan forstå lange og indviklede sagprosattekster og litterære tekster og opfatte forskelle i stil. Jeg kan forstå fagsprog i artikler og tekniske instruktioner, også når det ikke er inden for mit fagområde.	Jeg kan uden problemer læse næsten alle former for tekster, også abstrakte tekster der indeholder svære ord og sætningsstrukturer, f.eks. manualer, fagtekster og litterære tekster.
Samtale	Jeg kan føre enkle samtaler hvis min samtalepartner er indstillet på at gentage eller at omformulere sine sætninger og tale langsomt, samt hjælpe mig med at formulere det, jeg prøver på at sige. Jeg kan stille og besvare enkle spørgsmål omkring dagligdags emner.	Jeg kan deltage i samtale om enkle hverdagssituationer, der kun lægger op til en udveksling af informationer. Jeg kan deltage i en kort meningsudveksling, skønt jeg normalt endnu ikke forstår nok til at kunne uddybe samtalen.	Jeg kan klare de fleste situationer, der opstår ved rejse i lande eller områder, hvor sproget tales. Jeg kan uforberedt indgå i en samtale om emner af personlig interesse eller generelle hverdagsemner som fx familie, fritid, arbejde, rejse og aktuelle begivenheder.	Jeg kan samtale og diskutere så pas flydende og frit, at jeg forholdsvis utvungent kan føre en samtale med 'native speakers' Jeg kan tage aktivt del i diskussioner om dagligdags emner, samt forklare og forsvare mine synspunkter.	Jeg kan udtrykke mig flydende og spontant uden alt for tydeligt at lede efter ordene. Jeg kan bruge sproget fleksibelt og effektivt i sociale og arbejdsmæssige situationer. Jeg kan forholdsvis præcist udtrykke mine synspunkter og ideer på en måde, der er tilpasset efter, hvilken person, jeg taler med.	Jeg kan uden anstrengelse tage del i hvilken som helst samtale og diskussion og vælge det passende ordforråd og udtryk. Jeg kan udtrykke mig flydende og nuanceret med en stor grad af præcision. Hvis jeg alligevel har problemer, kan jeg med omformuleringer klare mig så godt, at min samtalepartner næppe lægger mærke til det.
Redegøre	Jeg kan med enkle sætninger og et begrænset ordforråd beskrive hvor jeg bor og fortælle om folk, jeg kender.	Jeg kan bruge en række udtryk og enkle vendinger til at beskrive min familie og andre omkring mig, min dagligdag, min uddannelsesmæssige baggrund og mit arbejde – nu eller tidligere.	Jeg kan bruge udtryk og vendinger til at redegøre for oplevelser, mine drømme, håb og forventninger. Jeg kan kort forklare og begrunde mine meninger og planer. Jeg kan fortælle en historie, give et resume af en bog eller af en film og beskrive mine indtryk af dem.	Jeg kan klart og detaljeret redegøre for forhold vedrørende mine interesse- og erfaringsområder. Jeg kan fremlægge et synspunkt om et aktuelt emne og angive fordele og ulemper ved forskellige løsningsmuligheder.	Jeg kan klart og detaljeret redegøre for komplekse emner med forgrenede problemfelter. Jeg kan fremføre specielle problemfelter samt afrunde fremstillingen med en konklusion.	Jeg kan fremføre en klar og flydende redegørelse eller argumentation med et sprog, som passer til situationen i stil og niveau. Jeg kan redegøre med en effektiv, logisk struktur, som hjælper modtageren med at lægge mærke til og huske vigtige punkter.
Skrive	Jeg kan skrive korte, enkle postkort, fx sende feriehilsner. Jeg kan udfylde formularer med personlige oplysninger, fx skrive navn, nationalitet og adresse på en hotelregistrering.	Jeg kan skrive korte, enkle notater og beskeder. Jeg kan skrive et meget enkelt, personligt brev, fx et takkebrev.	Jeg kan skrive en enkel og sammenhængende tekst om dagligdags temaer eller om emner, som interesserer mig personligt. Jeg kan skrive personlige breve, hvor jeg beskriver oplevelser og indtryk.	Jeg kan skrive klare og detaljerede tekster om en lang række emner der interesserer mig. Jeg kan skrive en opgave eller en rapport hvor jeg formidler oplysninger og argumenterer for eller imod et bestemt synspunkt. Jeg kan skrive breve hvor jeg giver udtryk for hændelsers og oplevelsers betydning for mig personligt.	Jeg kan skrive en klar og velstruktureret tekst, hvori jeg kan udtrykke mine synspunkter i detaljer. Jeg kan skrive om indviklede emner i et brev, en opgave eller en rapport og fremhæve det jeg mener er det væsentligste indhold. Jeg kan skrive tekster i forskellige genrer, tilpasset modtageren.	Jeg kan skrive klart og flydende, i en stil der er tilpasset formålet. Jeg kan skrive indviklede breve, rapporter eller artikler på en sådan måde at det hjælper læseren til at lægge mærke til og huske vigtige punkter. Jeg kan skrive sammenfatninger og anmeldelser af faglige eller litterære tekster.

hvad der kræves på de forskellige niveauer inden for områderne: lytte, læse samtale, redegøre og skrive. I faget engelsk har grundskolen ansvaret for, at eleverne mindst når de mål, der er beskrevet på niveauerne A1-B1.

Som supplement til selvevalueringskemaet er der udarbejdet det it-baserede selvevalueringsværktøj *Dialang*. *Dialang* tilbyder omhyggeligt udformede og kontrollerede test i læsning, skrivning, lytning, grammatik og ordforråd på mange niveauer og på 14 forskellige sprog. Eleverne får øjeblikkelig feedback og rådgivning om, hvordan de kan forbedre resultatet. *Dialang* findes på adressen: www.dialang.org.

Kommunikative færdigheder

Hvorfor er kommunikative færdigheder centrale?

Det altovervejende hovedformål med engelskundervisningen er, at eleverne skal blive gode til at kommunikere på engelsk. Det skal de, fordi det i et moderne globaliseret samfund er nødvendigt at kunne engelsk for at deltage fuldt ud i samfundslivet, ligesom det er nødvendigt at kunne læse, skrive, regne og bruge it. Det er grunden til, at engelsk er blevet betegnet som et vindue mod verden og som en kulturteknik.

Det er nødvendigt at kunne engelsk, uanset hvor man befinder sig i samfundet. Man har brug for engelsk i studieliv, arbejdsliv og privatliv, men det er ikke nødvendigvis det samme engelsk, hver enkelt skal kunne. Nogle har især brug for at kunne samtale uformelt med kontakter i udlandet, andre har mest brug for at kunne læse fagligt materiale, og atter andre har brug for at kunne holde formelle, internationale oplæg og skrive engelsk på højt niveau.

De kommunikative færdigheder består i evnen til at kunne kommunikere receptivt og produktivt. Man skal kunne forstå engelsk, og man skal kunne udtrykke sig på

engelsk. Vi underopdeler de to hovedområder i fem færdigheder:

Receptive

- Lytte
- Læse

Produktive

- Tale
- Samtale
- Skrive

Færdighederne er gensidigt afhængige af hinanden på kryds og tværs. Det er umiddelbart indlysende, at man skal kunne lytte for at kunne samtale, og at man skal kunne læse for at kunne skrive. Men at træne fx skrivning styrker også de andre færdigheder, eftersom man gennem skrivningen får fokus på større sproglig præcision, og denne præcision vil give mere sproglig viden og bevidsthed, som vil være til hjælp, når man fremover fx skal lytte.

Også i danskundervisningen fokuseres der på disse færdigheder, og det er vigtigt dels at bygge videre på det grundlag, eleverne har herfra, dels at etablere et samarbejde med dansklæreren om udviklingen af kommunikative færdigheder.

I folkeskolen er det vigtigt, at alle elever får trænet alle færdigheder som grundlag for deres sprogudvikling. Hvad angår engelsk, vil de senere i livet få brug for sproget i forskellige sammenhænge og til forskellige formål. Elevernes forskellige interesseområder skal dog stadig tilgodeses, men det kan ske gennem valg af indhold og arbejdsformer, ikke gennem fravalg af færdighedsområder.

Allerede i selve undervisningen skal eleverne opleve, at de har brug for engelsk, og at det er sjovt, spændende og udfordrende at bruge sproget. Eleverne skal løse opgaver, som er meningsfulde for dem, og som kræver sproglige

handlinger. Arbejdet med færdighederne skal foregå integreret og funktionelt, idet man skal have en grund til at kommunikere. Jo mere man arbejder sprogligt, jo mere træning får man. Derfor er målet en undervisning, hvor så mange elever som muligt er aktive med alle fem færdigheder så meget af tiden som muligt. Rækkefølgen ved nye sproglige områder er i øvrigt: Lytte før tale/samtale og læse før skrive, og altid i en funktionel ramme. Det er mere meningsfuldt at 'skrive et brev, der skal overbevise et bestemt musikband om, at de skal komme til Danmark og give koncert' end at 'skrive et brev med mange adjektiver'. Det er faktisk også mere krævende.

Det sjove og meningsfulde må meget gerne bestå af autentiske kommunikative kontakter til andre, hvor man bliver nødt til at anvende engelsk, fx en venskabsklasse i Polen, en besøgende i klassen, en tur til lufthavnen, en *chat* eller *blog* om et af undervisningens temaer, et internationalt samarbejdsprojekt, eller hvad der i øvrigt bliver mulighed for.

At lytte

Indgangen til sprogtilegnelsen er at lytte. Målet med arbejdet med elevernes lyttefærdigheder er, at de kan klare sig i forskellige autentiske lyttesituationer på engelsk.

Autentiske lyttesituationer er mangeartede. Hvis man ankommer til en lufthavn i et fremmed land, og den ansatte i paskontrollen ser på en og siger *Lumela*, så gætter man sig til, at hun nok siger 'goddag'. Det er et kvalificeret gæt, som baserer sig på, hvor man er, hvad mennesker normalt siger i den sammenhæng, at det er rimeligt kortfattet, og at det bliver sagt med en særlig mimik og måske et smil. Hvis man har lyttet godt efter, vil man måske selv svare med samme ord, fordi sådan fungerer hilsener i mange sprog. Det kræver så, at man virkelig har lyttet til enkelte dele i ordet så godt, at man kan imitere udtalen.

En anden naturlig lyttesituation kan være at lytte til nyheder på radioen. Man lytter i den naturlige sammenhæng efter, hvad der har ens interesse, eller hvad man bliver overrasket over. Man kan normalt ikke gengive enkeltelementer, medmindre man har lagt særligt mærke til dem, og hvis man skal fortælle, hvad de sagde i nyhederne, kan man som regel fortælle i store træk, hvad der blev behandlet. Ofte vil hele elementer dog blive udeladt, når man beder nogen genfortælle nyhedsoplæsninger.

Lyttefærdigheder, som den kompetente sprogbruger anvender i sådanne situationer, er mangeartede. Det er vigtigt at huske, at det at lytte er en receptiv færdighed – ikke en passiv. Det er krævende at lytte til og forstå et fremmedsprog, og man anvender særlige strategier for at

forstå det, man lytter til. Alle disse strategier, som bliver anvendt naturligt i forskellige naturlige lyttesituationer, er centrale i en lytteproces, og ikke mindst det at gætte på basis af fortolkninger på flere planer og at lytte til udvalgte dele er væsentligt. Fordi vi gætter meget, når vi lytter, er det nemmere at lytte i situationer, hvor man kan se den talende, end fx i telefon eller til radio, hvor der ikke er ekstra informationer om situationen.

Man taler om *top-down* og *bottom-up* strategier. Den kompetente sprogbruger mestrer begge ender af spektret og kan gætte på basis af såvel omverdensforståelse, situationsfornemmelse, viden om, hvordan mennesker samtaler, som på basis af enkeltlyde, stavelser, ord og fraser. Den svage lytter vil ofte fokusere på enkeltdelene i meget høj grad og give op, hvis hvert eneste enkeltelement ikke er forstået. Det er derfor vigtigt at hjælpe eleverne til at anvende så mange og varierede lyttestrategier som muligt og ikke mindst at

- gætte
- fokusere på ord og udtryk, de genkender
- lytte efter noget bestemt
- acceptere delforståelser som gode skridt på vejen til mere fuldstændig forståelse.

Aktiviteter til opbygning af lyttefærdigheder må gerne efterligne og understøtte de nødvendige delfærdigheder, der indgår i at kunne lytte i autentiske sammenhænge. Derfor er det vigtigt at understøtte lytning med handling, billeder eller andet, der kan hjælpe eleverne til at udføre kvalificerede gæt på, hvad der siges. Hjælp er nødvendig i hele forløbet, og jo større udfordringen er, jo mere hjælp har eleverne brug for. Det er fx vanskeligt, men væsentligt, at kunne forstå forskellige varianter af engelsk. Svært materiale kan godt anvendes med den rette støtte, fx i form af den måde, aktiviteter tilrettelægges på.

Lyttestrategier kan efterlignes i aktiviteter, der er målrettet før, under og efter lytningen. Før-lytte aktiviteter aktiverer lyttestrategier som fx kvalificerede gæt og fokusering. Eleverne skal vide noget om, hvilken sammenhæng lytteteksten indgår i, og hvorfor de forventes at lytte, fx efter helhed, efter detaljer eller for at lade sig underholde. Det konkrete valg af aktiviteter vil være afhængig af det undervisningsmål, der er opstillet for arbejdet. Forslag til før-lytte-aktiviteter:

- Udlevér en overskrift eller et billede, som har med lytteteksten at gøre. Lad eleverne gætte, hvad de snart skal lytte til, fx hvad emnet er, hvem der taler, hvilket humør de er i, hvorfor de taler sammen på basis af overskrift eller billede.
- Lad eleverne fortælle historien, som de tror, den har fundet sted frem til situationen på billedet. Billedet kan være et still fra den filmsekvens, der skal arbejdes med.
- Se en filmsekvens uden lyd og gæt på, hvad der siges.

Under-lytte aktiviteter er det, eleverne foretager sig, mens de lytter til en tekst. Forslag til under-lytte-aktiviteter kan fx være:

- Notér særlige vendinger.
- Gæt betydningen af udvalgte ord fra teksten, som læreren har skrevet på en arbejdseddell.
- Find tre gambitter, der anvendes til at indlede samtaler med.

Efter-lytte aktiviteter kan med fordel være meddigtende eller fortolkende, eftersom eleverne på denne måde kommer til et dybdebearbejdende niveau. Det giver mere læring, end hvis man blot beder eleverne gengive, hvad de har hørt og dermed holder dem på et refererende niveau. Eksempler på efter-lytte-aktiviteter kan være:

- Skriv et brev til den vigtigste person fra filmen.
- Lav et rollespil, som foregår 2 år senere.
- Lav en ny udsendelse af samme type som den, der har været brugt til lytteaktiviteten.

Sprogtilgnelsesprocessen går først i gang, når eleverne præsenteres for sprog, og det vil netop i høj grad foregå gennem lytning. Det er derfor centralt, at læreren taler engelsk til eleverne lige fra starten, også selvom eleverne i en periode vil være tavse eller svare på dansk. Det engelsk, læreren taler, vil være særligt vigtigt, eftersom læreren kan regulere sit sprog i forhold til, hvad eleverne kan magte. Lydmedier kan ikke på samme måde regulere sproget efter elevernes forståelse. Når læreren taler engelsk eller læser gode historier højt, kan eleverne desuden spørge, hvis der er noget, de ikke forstår, og de kan på den måde individuelt påvirke det engelsk, de præsenteres for. Engelsk som klasseværelsessprog og som lærerens særlige redskab er således et vigtigt element i opbygningen af lyttefærdigheder og sprog generelt.

At samtale

Målet med arbejdet med elevernes samtalefærdigheder er, at de kan klare sig i forskellige autentiske samtalsituationer på engelsk.

Autentiske samtalsituationer er også mangeartede og vil variere efter, hvor og hvorfor de finder sted, og hvem der deltager i dem. Når man er god til at samtale, har man et automatiseret sprog, hvor ord, udtryk og formuleringer kan produceres uden de store problemer. Man skal samtidig kunne lytte til sin samtalepartner og forstå både, hvad partneren siger indholdsmæssigt, og hvilke signaler partneren sender om, hvad man selv skal gøre, fx vente med at sige noget, fortsætte en tankerække eller overtage samtaleretten. Der er forskellige regler i forskellige sprog og sproglige områder i forhold til samtaleretler. I nogle lande deltager børn på lige fod med voksne i samtalen, i andre gør de ikke. I Danmark kan uenighed med en lærer normalt udtrykkes i en dialog med signaler om lige status, hvor man i andre lande som elev skal sende signaler til læreren om, at man accepterer hendes autoritet og større magt. Man er mere høflig, når man taler med en myndighedsperson på et offentligt kontor, end når man bestiller en øl på en *pub*. I alle samtalsituationer sørger man for, at samtalepartneren ikke taber ansigt. Hvert sprog har sine virkemidler til at sikre, at samtalen lykkes.

Samtalefærdigheder omfatter, at man har et vist ordforråd inklusive sproglige 'klumper', man kan producere som en helhed, som fx *What's your name?* Det omfatter også, at man kan sammensætte ord i større helheder og få disse helheder til at hænge sammen. For at blive forstået af indfødte engelsktalende er det meget afgørende at have et godt og præcist ordforråd. Indfødte har lettere ved at forstå et sprog, hvor der begås mindre grammatiske fejl, end et sprog, hvor der er fejl i ordforrådet.

Samtaler foregår ved, at man skiftes til at have samtaleretten gennem turtagning. Det betyder, at man som kompetent sprogbruger skal holde øje med disse signaler og selv kunne producere dem. I samtaler er der dog også mulighed for at udtrykke sig i forholdsvis korte sekvenser, at tjekke, at partneren har forstået, hvad man har sagt, og selv at bede om hjælp til forståelse og formulering som en del af selve samtalen.

Aktiviteter til opbygning af samtalefærdigheder bliver i stort omfang nødt til at bygge på samtale, for at alle disse forskellige delelementer kan indgå i træningen. Man kan fokusere på forskellige dele i undervisningen afhængigt af det konkrete mål for arbejdet, men samtale må indgå som en væsentlig aktivitet. Det er godt at samtale med mange forskellige partnere, fordi man derigennem får trænet mange forskellige mønstre, og derfor er samarbejde med vekslende partnere en god organiseringsform. Det er godt at samtale i forskellige situationer, og derfor er rollespil og simulationer gode aktivitetsformer. For at opbygge sproglige signaler til samtale, som fx turtagning, er det nødvendigt med taleaktiviteter, som ikke indebærer, at man rækker fingeren i vejret. Man skal fx lære at bryde ind i en samtale uden at være uhøflig.

Samtaleaktiviteter kan ofte tilrettelægges ud fra principper om *gaps*. Når man taler sammen, er grundlaget for den autentiske samtale ofte, at den ene samtalepartner ved noget, som den anden ikke ved. Dette kan efterlignes i undervisningen ved, at læreren sørger for aktiviteter med tilsvarende indbyggede *information gaps*. Man kan bede en elev tegne en plan over sit værelse og derefter beskrive det til en makker, som tegner, hvad hun hører. Man kan også arrangere *opinion gaps*, hvor to eller flere elever fx skal blive enige om, hvilke fem ting ud af 15, man vil tage med sig ind i den historie, klassen lige har læst.

Også enkle samtaler kan arrangeres med *gaps* og flere forskellige samtalepartnere. Man kan fx bede eleverne *Find someone who likes (choose a pet)*, hvorefter eleverne går rundt mellem hinanden. En elev vælger at spørge: *Do you like cats?* En anden elev vælger at spørge: *Do you like horses?* For hver kammerat, der svarer *yes* til ens spørgsmål, sætter man et kryds. Dette materiale kan anvendes til videre aktiviteter i klassen.

At læse

Målet med arbejdet med elevernes læsefærdighed er, at de kan klare sig i forskellige autentiske læsesituationer på engelsk.

Autentiske læsesituationer omfatter fx, at man læser for sin fornøjelses skyld, for at få informationer og for at kunne handle, fx forstå opskrifter, der skal omsættes til madlavning. Man læser forskelligt afhængigt af, hvem man er, og hvilken interesse og hensigt man har. Yngre børn er i andre autentiske læsesituationer end voksne. Alle læser forskelligt afhængigt af formålet med læsningen. Nogle gange skal man forstå hele teksten i detaljer, fordi den skal genfortælles eller anvendes præcist i anden sammenhæng. Andre gange danner man sig et overblik, får en oplevelse eller søger efter specifikke informationer og ignorerer resten af teksten. Læsning er som lytning afhængig af kvalificerede gæt på basis af, hvad man forventer teksten indeholder, og fokusering afhængig af, hvad teksten skal anvendes til.

Der er stor forskel på læsning og højtlesning, og det er i den forbindelse vigtigt at bemærke, at autentisk oplæsning er en specialiseret læsesituation for fx forældre eller skuespillere – derudover bruges oplæsning autentisk i særlige situationer som fx, når man læser lidt af en trafikinformation højt, fordi man er flere, der skal bruge den samme information. For mange mennesker vil det være vanskeligt at læse en tekst højt, hvis indholdet samtidig skal forstås.

Læsefærdigheder, som den kompetente sprogbruger anvender i sådanne situationer, er mangeartede. Det er krævende at læse et fremmedsprog, og man anvender særlige strategier for at forstå det, man læser. Alle disse strategier, som bliver anvendt naturligt i forskellige naturlige læsesituationer, er centrale i en læseproces. Som ved den receptive færdighed, lytning, er det væsentligt at gætte på basis af fortolkninger på flere planer og at vide, hvorfor man læser. Fordi vi gætter meget, når vi læser, er det nemmest at læse tekster, som understøttes af billeder, eller som tilhører bestemte genrer, der har en velkendt struktur og opbygning.

Som ved lytning mestrer den kompetente sprogbruger begge ender af spektret *top-down* og *bottom-up* strategier og kan afkode tekster både på basis af omverdensforståelse, situationsfornemmelse og viden om stavning, tegnsætning, ord og syntaks. Den svage læser vil ofte fokusere på enkeltdele i meget høj grad og give op, hvis hvert eneste enkeltelement ikke er forstået. Det er derfor vigtigt at hjælpe eleverne til at anvende så mange og varierede læsestrategier som muligt og ikke mindst at

- gætte
- fokusere på ord og udtryk, de genkender
- læse efter noget bestemt
- acceptere delforståelser som gode skridt på vejen til mere fuldstændig forståelse.

For yderligere informationer vedr. læsestrategier for svage elever henvises til vejledningen for dansk og dansk som andetsprog. For at støtte denne elevgruppe bedst muligt er det vigtigt at etablere et tæt samarbejde mellem alle sproglærere (dansk-, engelsk- og tysk-/fransklærere).

Aktiviteter til opbygning af læsefærdigheder må gerne efterligne og understøtte de nødvendige delfærdigheder, der indgår i at kunne læse i autentiske situationer. Derfor er det vigtigt at understøtte læsning med billeder eller andet, der kan hjælpe eleverne til at udføre kvalificerede gæt på, hvad teksten indeholder. Svære tekster kan godt anvendes med den rette støtte. Denne støtte gives bl.a. gennem den måde, aktiviteter tilrettelægges på. Det er langt fra alle tekster, der skal læses og forstås ned i mindste detalje.

Læsestrategier kan efterlignes i aktiviteter, der er målrettet før, under og efter læsningen. Før-læse aktiviteter aktiverer læsestrategier som fx kvalificerede gæt og foku-

sering. Eleverne skal vide noget om, hvilken sammenhæng teksten indgår i, hvilken genre den er, og hvorfor de forventes at læse den. Det konkrete valg af aktiviteter vil være afhængig af det undervisningsmål, der er opstillet for arbejdet. Eksempler på før-læse aktiviteter er:

- Udlevér en række ord, som er kerneord i teksten. Lad eleverne gætte, hvad de snart skal læse, fx hvad emnet er, hvad argumentet er, hvem der har skrevet og hvorfor.
- Lad eleverne læse indledningen og dernæst fortælle historien, som de tror, den har fundet sted indtil dette punkt, eller som de tror, den udvikler sig.
- Lad eleverne læse titel og overskrifter til kapitler og gætte forløbet herudfra.
- Lad eleverne i par sammenligne og diskutere et personligt udfyldt skema med deres holdninger til centrale temaer i teksten.
- Lad eleverne diskutere eller notere, hvad de i forvejen ved om emnet, og hvad de gerne vil vide mere om emnet.

Under-læse aktiviteter er det, eleverne foretager sig, mens de læser en tekst. Det kan fx være:

- Skimming, hvor man hurtigt lader øjnene løbe ned over teksten for at få fat i hovedindholdet, fx et par af dagens korte nyheder.
- Skanning, hvor eleverne leder efter en bestemt oplysning, fx læser en opskrift og bager en kage samtidig.
- Ekstensiv læsning, hvor eleverne læser af lyst og får en oplevelse, fx i klassens læsehjørne.
- Intensiv læsning, hvor detaljerne skal opfattes, fx en novelle der skal laves om til et rollespil.

Specielt ved faglig læsning kan det herudover være relevant, at eleverne fx noterer hovedpunkter eller centrale emner fra teksten.

Læsemåde hænger sammen med genre og teksttype, men mange elever skal gøres opmærksomme herpå. Selvom eleverne har stiftet bekendtskab med forskellige læsestrategier på dansk og fra danskundervisningen, er der en tendens til, at mange elever på et fremmedsprog kun anvender én læsestrategi uanset tekstgenre og formål. Det er vigtigt at kunne skelne mellem disse, herunder fx at skelne mellem fornøjelseslæsning og den faglige læsning, hvor det – afhængig af formålet – kan være nødvendigt enten at forstå detaljer eller at lede efter enkelte konkrete informationer. Hvad angår den faglige læsning, er det væsentligt, at lærere i alle fag – også engelsklærere – arbejder med faglig læsning og gør eleverne opmærksomme på, at faglige tekster fra forskellige fagområder er opbygget forskelligt. Det er herudover vigtigt, at eleverne også tør læse uden støtte i ordbogen og i stedet bruge gættestrategier ud fra konteksten.

Efter-læse aktiviteter kan med fordel være meddigtende eller fortolkende, eftersom eleverne på denne måde kommer til et dybdebearbejdende niveau. Det giver mere læring, end hvis man blot beder eleverne gengive, hvad de har læst ved fx at svare på indholdsspørgsmål på et refererende niveau. Efter-læse-aktiviteter kan fx være:

- Interview hovedpersonen i 'den varme stol'.
- Lav teksten om til en anden genre, fx en artikel ændres til et brev, en nyhedsartikel til et moderne eventyr opført som rollespil, en roman til en mini-saga.
- Udtryk det væsentligste sted i teksten i en figur. Lad resten af klassen gå på kunstudstilling og diskutere, hvad figuren mon betyder.
- Lav teksten om til et radiospil.
- Lav læseteater – eller brug andre ideer fra danskundervisningen.
- Anvend informationer fra teksten til at lave en lille artikel om emnet.

Faglig læsning

Samfundet i dag har brug for, at alle er kompetente læsere af fagtekster. Elever, der læser alderssvarende, når det drejer sig om skønlitterære tekster, kan have svært ved at læse en faglig tekst, selv om den faglige læsning sprogligt og begrebsmæssigt svarer til læserens udviklingstrin. De skal ofte på én gang læse blandingstekster med forskellige former for tekst, illustrationer, grafer, diagrammer mv. – og bearbejde og samle de forskellige typer af informationer.

Den faglige læsning stiller derfor nye og anderledes krav til læseprocessen og dermed til læseundervisningen. Der indføres efterhånden nye læseteknikker som punkt-læsning, skanne- og skimmeteknikker, oversigtslæsning, nærlæsning og fragmentlæsning. Der undervises i læsning af billeder, billedtekster, grafer og kurver, hjemmesider, hypertexter, leksika og indekser, stikordsregistre og ordbøger. En af vor tids vigtige læsefærdigheder er at finde ud af, hvad man ikke skal læse. Netop ved faglig læsning må man arbejde koncentreret med, at eleven lærer at læse bevidst og målrettet, og læreren må vejlede eleven omhyggeligt med udgangspunkt i de enkelte opslag.

Eleverne må kontinuerligt oparbejde en fortrolighed med forskellige mediers muligheder og begrænsninger med hensyn til at formidle information. Færdighed i læsning af skærmtekster og søgning i store mængder af data på computeren, fx på hjemmesider og på cd-rom, udvikles fra starten fx gennem arbejde med klassens opgaver og i forbindelse med individuelle emner.

Forpligtelsen til at udvikle elevernes faglige læsning er et fællesanliggende for hele lærerteamet. Alle lærere skal undervise i at anvende de tekster og faglige begreber, som er typiske for deres fagområde i hele skoleforløbet.

Dette område må løbende drøftes på klasseteamets møder.

Man må især være opmærksom på, at den fagfaglige læsning kræver en speciel indføring, fx ved at nye begreber præsenteres inden læsningen, så det ikke er forståelse af disse, der blokerer for elevens tilegnelse af fagligt stof.

I skitseform kunne den faglige læsning se sådan ud:

- Hvad er læseformålet?
- Hvad ved jeg i forvejen?
- Hvad skal jeg lære?
- Hvilken læsestrategi skal jeg anvende?
- Er der nogle fagord, jeg skal have forklaret?
- Hvordan er teksten struktureret?
- Hvordan skal jeg holde rede på det, jeg læser?
- Har jeg fået det forventede udbytte af teksten?

De læseaktiviteter og læsestrategier, som er nævnt under afsnittet At læse kan med fordel anvendes, når eleverne arbejder med faglig læsning.

At tale

Målet med arbejdet med elevernes talefærdighed er, at de kan klare sig på engelsk i forskellige autentiske situationer, hvor man skal tale i længere tid.

Autentiske talesituationer omfatter at holde oplæg på konferencer og at optræde på forskellig måde. Igen vil børn optræde i andre autentiske talesituationer end voksne. Længere sammenhængende tale har ikke den samme støtte fra en samtalepartner som samtalen, og eleven skal derfor støttes på andre måder, fx ved at oplæg øves gennem lydoptagelser, eller ved at de holdes for en enkelt lytter ad gangen og derfor bliver gentaget. En sådan træning kan langsomt give større mulighed for fokus på sproglig præcision.

Talefærdigheder omfatter, at man har et godt ordforråd inden for det emne, man holder oplæg om. Det omfatter god og tydelig udtale med en rytme og intonation, der understøtter forståelsen. Man skal også kunne strukturere en længere tekst ved fx at opbygge et oplæg med indledning, midte og slutning eller ved at give tilhørerne mulighed for at blive underholdt gennem anekdoter, fastholde dem ved øjenkontakt eller at holde sammen på indholdet gennem brug af retoriske figurer som fx metaforer, gentagelser og pausering.

Aktiviteter til opbygning af talefærdigheder skal være funktionelle. De kan efterligne autentiske situationer, og eleverne skal have mulighed for at øve sig flere gange. De kan fx lave en kort tale på 1½ minut, som skal sælge et særligt produkt, og en gruppe kammerater kan lytte i rollen som producenter, som skal vurdere, om de vil starte en produktion. De kan lave en tale til FN, som skal overbevise den amerikanske ambassadør om, at miljø skal på

verdens dagsorden. Man kan også holde oplæg i begynderfasen. Man kan fx lave en plakat med sit yndlingsdyr og give 3 korte begrundelser for, hvorfor det er yndlingsdyret. Sjove autentiske genrer som fx *poetry slam* kan også efterlignes.

At skrive

Målet med arbejdet med elevernes skrivefærdighed er, at de kan klare sig på engelsk i forskellige autentiske skriftlige sammenhænge.

Autentiske skrivesituationer omfatter en lang række genrer fra et enkelt ord anvendt som en billedtekst til lange videnskabelige rapporter. Det er vigtigt at huske, at autentiske skrevne tekster altid indgår i en kommunikativ sammenhæng. Enhver tekst har en afsender med en særlig 'stemme', en hensigt og en læser. Det er vanskeligt at skrive, hvis man ikke ved, hvem man skriver til og med hvilket formål. Den præcise genre vil anvende særlige sproglige virkemidler. En deskriptiv tekst bruger andre virkemidler end en informerende eller argumenterende tekst.

Skrivefærdigheder

Den gode tekstforfatter besidder en række skrivefærdigheder som fx at beherske ordforråd, at kunne sammensætte ord til fraser og sætninger, at danne længere afsnit med flere sætninger og at sætte afsnit sammen til meningsfulde tekster med både kohærens og kohæsion. Når man er god til at skrive, har man fokus på både indhold, sprog og struktur. Man får ikke, som ved samtale, direkte feedback fra modtageren, og om tekster bliver forstået afhænger derfor udelukkende af, om forfatteren formår at få sin meddelelse igennem på alle disse forskellige niveauer.

Man kan ikke fokusere på det hele samtidig. Gode tekstforfattere opdeler derfor normalt deres skriveproces i forskellige faser. Man kan tænke på faserne i produktionen af en avis: Idégenerering, indsamling af data, organisering af ideer, skrivning af første udkast, gennemgang af teksten for indhold og overordnet sammenhæng, revision, editering af tekster for sprog, herunder grammatik, stavning og tegnsætning, korrekturlæsning. En tekst, hvor stavning og formulering er i orden, har større chance for at opnå sin hensigt end en tekst, der ikke er omhyggeligt gennemarbejdet. Det er især, når man skriver, at man har tid til at arbejde med sin sproglige præcision.

Aktiviteter til opbygning af skrivefærdigheder skal baseres på, at en tekst altid er skrevet til en modtager(gruppe) med en bestemt kommunikativ hensigt. Eleverne skal derfor altid skrive til en læser. Helst en rigtig læser som fx en kammerat, en elev i en anden klasse eller et andet

land, en forælder eller til en fiktiv, men bestemt læser som fx hovedpersonen i en film eller den britiske premierminister.

Netop fordi det at skrive er kommunikativt, må aktiviteterne også gerne være kommunikative og meningsfulde for eleven. Man kan fx starte med at skrive enkeltord i talebobler på billeder eller små gåder, hvor gåden står på forsiden og svaret på bagsiden. Det hele hænges op i klassen eller på gangen, hvor andre elever også kan læse. Der kan skrives små figurbøger, som registreres i klassens engelske læsehjørne, så kammeraterne kan læse dem. Digte ud fra bestemte formater og mini-sagaer er gode, korte skriftlige genrer. Man kan lave rollespil, hvor man skriver breve til hinanden i klassen og svarer på hinandens breve, fx ansøgninger om forskellige jobs. Man skal huske de forskellige nye skriftlige genrer, som især unge benytter sig af. Man kan fx skrive sms'er til hinanden eller skrive *blogs* på idolernes hjemmesider.

Hver gang man skriver, skal der være mulighed for først at læse en paralleltekst, dvs. en tekst på engelsk, der svarer til den tekst, man gerne vil skrive. Det giver god mening med lærerens hjælp at notere sig, hvad der gør en tekst særlig god og så bruge de observerede virkemidler. Et godt råd kan være: Læs først og brug så de gode ideer i din egen tekst. Næsten alle teksttyper kan findes i aktuelle versioner på internettet.

Sprog og sprogbrug

Hvorfor sproglig viden og bevidsthed, og hvorfor gradvist?

Eleverne lærer engelsk for at kunne bruge det til at få viden og oplevelser og for at kunne kommunikere med mennesker, som ikke kan dansk. Arbejdet med engelsk sprog og sprogbrug kan hjælpe dem, så de opnår en større viden og bevidsthed om de mønstre og den systematik, der eksisterer for sproget og dets brug, og dette kan også være et godt grundlag for det videre arbejde med andre fremmedsprog.

Det er derfor vigtigt at integrere viden og bevidstheden om sproget med den praktiske færdighedsmæssige og funktionelle brug af sproget. Eleverne skal ikke lære regler for reglernes skyld eller for at kunne dem på remse. De skal i stedet opmuntres til at arbejde med sproglige mønstre på en måde, så de bliver sprogligt nysgerrige og får øje for, hvordan sproglige virkemidler hænger tæt sammen med, hvad og hvordan man ønsker at kommunikere.

Sproglig bevidsthed opbygges gradvist, og eleverne har allerede et grundlag fra danskundervisningen, som der bygges videre på. Det er vigtigt at hjælpe eleverne med denne bevidsthed, også når den kun er spirende. Bevidsthed går fra at have en fornemmelse for, om noget 'lyder

rigtigt' eller kan siges 'smartere' til at kunne give en præcis begrundelse for, hvorfor én formulering er bedre end en anden. Eleverne skal opnå bevidsthed om, at der ikke findes direkte måder at 'oversætte' på fra ét sprog til et andet. Forskellige sprog udtrykker sig med forskellige virkemidler, fx som når den engelske brug af udvidet form til at udtrykke noget igangværende (*I'm reading the newspaper*) kan gengives på dansk ved at bruge en konstruktion med to verber (jeg siddet og læser avisen). Hensigten er den samme, men de sproglige virkemidler er forskellige. En undrende og nysgerrig sammenligning mellem engelsk og dansk (og andre sprog, der er til rådighed i klassen) er nyttig – man kan gå på skattejagt efter mønstre og interessante måder at bruge sprog på.

Det gælder derfor i høj grad om at give eleverne mulighed for at gøre sig sproglige erfaringer, at bemærke og være nysgerrige omkring sprog, og hvordan det bruges i den virkelige verden. De skal først og fremmest lægge mærke til fænomener som de udvidede former ovenfor, lære at bruge disse i deres egen sproglige produktion, opbygge deres egen værktøjskasse af mulige sproglige virkemidler, og først langt senere kan de – måske – give en forklaring på forskellene.

Elever i 3. klasse kan sagtens blive bevidste om bøjningen af *to be* i nutid (*am, are, is, are*) – men IKKE, hvis den bliver givet som remse eller liste på tavlen og IKKE, hvis der sættes voksne grammatiske betegnelser på. Det giver ingen mening for en elev på 9 år. Sproglig bevidsthed opbygges ved, at arbejdet med sproget er meningsfyldt for eleven, og mening med sprog hænger sammen med kommunikation.

Elever i 7. klasse kan derimod få god hjælp ved at få nogle enkle regler for sproglige fænomener, som de bokser med og ønsker at få på plads, hvis netop det er meningsfyldt for dem. Det skal stadig ske efter, at fænomenet er bemærket og forsøgt anvendt af eleven selv: Praksis før teori.

Sproglige kompetencer

Målet for den sproglige del af engelskundervisningen er, at eleverne opbygger en underliggende kommunikativ kompetence i alle færdighedsområderne: lytte, tale, samtale, læse og skrive. Kommunikativ kompetence kan opdeles i forskellige dele, som selvfølgelig hænger sammen. Den består af lingvistisk kompetence, pragmatisk kompetence, strategisk kompetence og *fluency*.

Lingvistisk kompetence, den sproglige kernekompetence, omfatter forskellige mønstre og strukturer i sproget, hvoraf de vigtigste er ordforråd (herunder idiomatik), udtale og grammatik.

Arbejdet med ordforråd skal omfatte kvantitet, kvalitet og kontrol. Kvantitet dækker over, at det er godt at have

fornemmelse for, kende og kunne bruge rigtig mange ord. Kender man ca. 1000 ord på engelsk, kan man forstå tæt på 3/4 af almindelige tekster, og kender man 2000 ord, stiger andelen til 4/5¹. Kvalitet dækker over, at man normalt starter med at have en fornemmelse af, hvad et ord betyder, og måske ender med at kunne forskellige former af ordet, kunne bruge det i forskellige sammenhænge, forstår dets nuancer, kender til ord, der næsten betyder det samme (synonymer), og ord, der betyder det modsatte (antonymer). Dybdeforståelse af ordene er vigtig, og derfor betyder et basalt ordforråd på ca. 1000 ord måske, at man skal kunne over 12.000 forskellige betydningsnuancer. Kontrol dækker over, at det er langt nemmere at gætte sig til, hvad ord betyder ud fra sammenhængen (både den sproglige og situationen), end det er selv at bruge ordene. Forskning² tyder på, at der normalt er endda meget langt mellem det receptive og det produktive ordforråd – også længere end mange lærere egentlig tror. Produktivt ordforråd til skriftligt brug omfatter også, at man kan stave ordene.

Ordforrådet opbygges gennem meningsfyldt arbejde, hvor gentagelse i forskellige sammenhænge og over tid er væsentlig, ligesom det er vigtigt at arbejde med dybdebetydningen af ordene. Det gør man, fx når eleverne på basis af en række udvalgte ord fra en tekst gætter sig til, hvad teksten handler om, og hvilken vinkling den mon har, eller når de synger en sang, selvom de kun kender ca. halvdelen af ordene i forvejen. Ordforråd omfatter ikke kun enkelte ord, men også idiomatik og vendinger, fx *take it easy*, og ord, der forekommer sammen (kollokationer), fx *stone cold*, *take a break*.

Udtale findes i regionale og sociale varianter, og eleverne skal møde og kunne forstå udvalgte varianter. De skal møde modersmålsvarianter som fx amerikansk, britisk og australsk engelsk, officielle andetsprogsvarianter som fx indisk engelsk, og sociale varianter som fx tales i en subkultur i London. De skal også høre forskellige former for engelsk brugt som *lingua franca* af andre, der er ved at lære engelsk som fremmedsprog, fx hollandske eller japanske elever. Elevernes egen udtale skal nærme sig en af de anerkendte modersmålsvarianter, fx britisk, amerikansk, canadisk, australsk. Der er større sproglig kompetence i at kunne tale engelsk som en canadier end at lyde som en dansker. Arbejdet med udtale skal foregå ved, at eleverne bliver opmærksomme på forskelle og forsøger at efterligne en model. Rytme og intonation er særligt vigtige i forhold til at blive forstået af andre, og derfor er arbejdet med rim og remser, poesi og sangtekster, dialoger og lydmedier så vigtigt.

Grammatik, herunder ordklasserne, ordenes bøjning og sammenkædning af disse til sætninger er nødvendig for at være en god sprogbruger. Elevernes sprog skal gradvis grammatikaliseres, forstået på den måde, at det, man i starten udtrykker med *I not like hamburger*, efterhånden også grammatisk bliver mere avanceret og bliver til *I'm afraid I'm not particularly fond of red meat*. Mere grammatik giver mere kompetence, flere valgmuligheder og dermed flere redskaber som sprogbruger.

Arbejdet med grammatik skal som alt andet være meningsfyldt for eleven. Det er nemmest at lære former, som giver tydelig mening, fx valg mellem ental og flertal. Det er langt sværere at lære former, som ikke umiddelbart giver mening, fx 3. persons nutids *-s*: *I swim* vs. *he swims*. Dette *-s* tilføjer ikke en ekstra oplysning, eftersom man på anden måde kan forstå, at der er tale om henholdsvis *I* og *he*.

Grammatik giver ekstra oplysninger og nuancer på den sproglige meddelelse. Det er derfor vigtigt at sigte efter så stor grammatisk korrekthed som muligt, især i skrift-

1 Francis & Kucera iflg. Paul Nation
<http://www1.harenet.ne.jp/~waring/papers/cup.html>

2 Henriksen, Sprogforum 1995

sproget. Arbejdet med opbygningen af grammatisk korrekthed skal igen være meningsfyldt, og man kan med fordel gå på jagt i forskellige mulige former og forskellene mellem disse. Hvad er fx forskellen mellem *I lived in Africa for 3 years* og *I have lived in Africa for 3 years*? Nysgerrighed som udgangspunkt, observationsevne og praktisk brug må gerne føre frem til et slutpunkt, hvor eleverne – måske – kan give en begrundelse i retning af: Simplet datid udtrykker noget afsluttet, hvorimod førnutid udtrykker noget uafsluttet, så i sidste sætning er du stadig bosiddende i Afrika.

Pragmatik vedrører sproget i brug, og pragmatisk kompetence omfatter evnen til at anvende regler for diskurs og talehandlinger.

Diskurs dækker regler for, hvordan man danner en tekst. Den skal hænge sammen, 'have en rød tråd', indholdsmæssigt (kohærens) og sprogligt (kohæsion), og indhold og sprog skal understøtte hinanden. Tekster har en begyndelse, en midte og en slutning, afsnit udtrykker en hovedmeddelelse og er inddelt i sætninger, der hænger sammen med sætningsforbindere, tegnsætning og andre kohæsiions-markører som fx den rigtige brug af stedord. Eleverne skal blive bevidste om disse forhold, og de skal også selv kunne producere tekster med sammenhæng.

Der er også regler for samtaletekster. Hvis disse skal fungere, forudsætter det, at samtalepartnerne er indstillet på at samarbejde. Reglerne for dette samarbejde er formuleret i fire maximer³, som vedrører:

- Kvantitet – giv den information, der er behov for, hverken for lidt eller for meget.
- Kvalitet – informationen skal så vidt muligt være sand eller korrekt.
- Relevans – den givne information skal være relevant i forhold til samtalen.
- Form – informationen skal gives på en klar og velstruktureret måde.

Disse principper kan med fordel overføres til elevernes skriftlige arbejder.

Eleverne skal kende til disse forhold samt til reglerne for, hvordan man indleder og afslutter samtaler, hvordan man sørger for, at samtalepartneren ikke 'taber ansigt', hvordan man fordeler turtagningen og fx bryder ind i en samtale på høflig vis. De skal desuden kende til gambitter som *you know, what I wanted to say, I believe, what do you think*, som er regulerende for samtalestrukturen.

Talehandlinger afspejler det forhold, at vi handler, når vi taler. Vi bruger sproget til fx at udtrykke vores holdning (*I like this story.*), skaffe information (*Where is my book?*) eller få andre til at gøre noget (*Close the window!*). Der er imidlertid ikke altid, som i disse eksempler, en direkte forbindelse

mellem disse talehandlinger og de grammatiske sætningstyper deklarativ, interrogativ og imperativ. Eleverne skal derfor også lære, at forbindelsen mellem talehandling og den sproglige form kan være mere indirekte, og at *phew, it's hot in here* måske er en anmodning om at få andre til at gøre noget, i dette tilfælde at åbne vinduet.

Eleverne skal forstå, at alle tekster, både skriftlige og mundtlige, er afhængige af hensigten og afsender- og modtagerforhold. Er der nærhed mellem afsender og modtager, og henvender man sig fx til kammerater, er sproget typisk uformelt. Er der afstand mellem afsender og modtager, og henvender man sig fx til en arbejdsgiver, er sproget typisk formelt. Sådanne tekster kræver typisk også en større grad af høflighed i sammenligning med, hvad vi er vant til på dansk. I den forbindelse skal det nævnes, at udlændinge generelt skal være forsigtige med slang. For det første forældes slangudtryk meget hurtigt, og for det andet har man som udlænding manglende viden om, hvor anstødelige visse slangudtryk kan være.

Endelig skal eleverne sigte mod selv at kunne producere tekster, der opfylder enkle genrekrav både med hensyn til indhold og sproglig form. De skal vide, at samme tekstgenre kan se forskellig ud på engelsk og på dansk, fx breve.

Den pragmatiske kompetence er omfattende, men en nødvendig del at arbejde med, hvis eleverne ikke skal opleve at komme ud i verden med et begrænset klasseværelsesengelsk, som de reelt har svært ved at bruge til ægte kommunikation.

Strategisk kompetence indgår i den kommunikative kompetence. Hvis de sproglige ressourcer fx ikke slår til, må vi finde en omvej til at forstå eller udtrykke, hvad vi ønsker. Eftersom strategisk kompetence er en vigtig komponent i selve sprogtiltagelsen, er den medtaget og beskrevet under CKF-området 'Sprogtiltagelse'.

Fluency udtrykker, at den sproglige reception (lytte og læse) samt produktion (tale, samtale, skrive) foregår med en vis hastighed, spontanitet og lethed og uden store problemer. Det er meget anstrengende at lytte til en sprogbruger, som taler uendelig langsomt eller starter forfra rigtig mange gange. Det er også anstrengende at samtale med en sprogbruger, der skal høre mange gentagelser for at forstå. Derfor er *fluency* en vigtig del af den sproglige kompetence. Den skal trænes – og man kan godt forstå og producere sprog med en vis hastighed, selvom ordforråd, udtale og grammatik ikke er fuldt korrekt. Hvis man altid bliver rettet, når man siger eller hører noget forkert, vil det være vanskeligt at opbygge den nødvendige *fluency*.

Kommunikativ kompetence skal opbygges gradvist. Eleverne når ikke indfødt kommunikativ kompetence, men jo mere kompetence, de når at opbygge, jo bedre er de hjulpet.

³ Grice, amerikansk filosof

Sprogtilegnelse

Det engelsk, eleverne benytter sig af, elevsproget, er et intersprog – et sprog, der er på vej. Elevernes udgangspunkt er, at de kender dansk (og måske andre sprog), og de ved derfor en hel masse om sprog allerede, når de starter på at lære engelsk.

Tilegnelsesprocessen

Sprogtilægnelsen foregår ved, at elevens øjeblikkelige intersprog – deres engelsk, som det ser ud lige nu – udvikler sig og nærmer sig indfødt engelsk mere og mere. Intersproget er systematisk, og det betyder, at man i princippet ville kunne skrive en ordbog og en grammatik over det sprog, hver enkelt elev forstår og producerer lige nu. Når eleven skal lære mere engelsk for at udvikle sit intersprog, er det derfor hensigtsmæssigt, at læreren er opmærksom på, hvordan elevens intersprog ser ud. Hvis eleven siger *I readed a book yesterday*, kan man formode, at eleven har opdaget en regel for datidsdannelse og anvender den generelt til alle datidsformer. Det kan også være, at eleven siger */tri/* for tallet 3 og altså har overført den danske udtale til engelsk eller skriver *buk* i stedet for *book* og har overført den danske stavning til engelsk. Senere kan intersproget rumme områder fra tysk, som fx *He became a new bike*, ligesom intersproget vil rumme sproglige former, der kan genkendes fra modersmålets udvikling. Disse mønstre er udgangspunktet for elevens tilegnelsesproces – det punkt, eleven befinder sig på i læringsøjeblikket – og det er i princippet her, undervisningen skal sætte ind.

Tilegnelsesprocessen kan opdeles i faser: Input, lægge mærke til (*noticing*), genkende mønstre og opstille regler (hypotesedannelse), brug og regelmodificering (hypotesaafprøvning), automatisering.

Input dækker over, at eleverne naturligvis skal præsenteres for noget engelsk. De skal stifte bekendtskab med mange forskellige genrer og medier for at få så bredt et input som muligt. Eleverne fokuserer af naturlige grunde primært på indholdet, og det er også hensigten. Men for at lære sprog skal eleverne lægge mærke til de sproglige strukturer i sammenhæng med, hvad disse udtrykker. Man kan fx bede store elever om at finde alle de ord i en tekst, der beskriver tekstens hovedperson positivt, for at bemærke tillægsord, eller man kan arbejde med ord for dyr i de små klasser og bede eleverne om at samle på ord for dyr, fx når de hører engelsk på tv, film og computerspil.

Når sproglige strukturer bemærkes af eleven, vil han/hun begynde at genkende mønstre og opstille regler for engelsk. Dette gøres sandsynligvis uden, at eleven er bevidst om, hvad der foregår, men en bevidstgørelse kan være en nyttig læringsstrategi. At danne mønstre og opstille regler for sproget kaldes ofte hypotesedannelse,

og som lærer skal man bemærke, hvilke hypotesedannelser eleven er i gang med for at kunne udvide elevens sprog mest muligt. Ligesom når små børn øver sig i at hoppe og forsøger igen og igen, indtil de til sidst mestrer bevægelsen og næsten ikke foretager sig andet, så foregår sprogtilægnelse ved, at særlige områder er i fokus på forskellige tidspunkter.

Det område, der er i fokus, vil blive brugt, og reglerne vil blive modificeret, når eleven får feedback. Man kan forestille sig et pararbejde, hvor en elev beder en kammerat om et billede med en *duck* og i stedet modtager et billede med en *dog*. I det tilfælde får eleven konkret feedback på sit udtaleforsøg, og hvis netop dette område er i fokus, vil eleven sandsynligvis forsøge at modificere sin udtale, så den nærmer sig en modersmålsvariant. Andre områder er måske 'lukkede' for modificering. Det er grunden til, at man nogle gange oplever, at eleverne IKKE får områder på plads i deres sprog, selvom der har været undervist i dem mange gange. Hvis der er lukket, er der lukket, men så er der åbent for andre områder. Feedback er nødvendig for, at eksisterende mønstre og regler kan blive modificeret, og feedback kan finde sted på mange måder. Eleven får feedback, når læreren på korrekt engelsk gentager noget, eleven har sagt som en naturlig del af samtalen, fx:

Elev: *I did not saw the film last week.*

Lærer: *You didn't see it?*

Eleven får også feedback, når der kommer mere input af engelsk, der er formuleret på en måde, som eleven ikke mestrer endnu. Eleven får desuden feedback, når misforståelser opstår, og man skal forhandle med samtalepartnerneren for at forstå hinanden.

Når mønstre og regler er blevet modificeret – og det sker hele tiden – og eleven via feedback konstaterer, at disse virker, bliver de efterhånden automatiseret. Når et sprog er nyt, tager det lang tid at bearbejde og producere det. Efterhånden som det bliver mere kendt, går det hurtigere og mere automatisk. Jo mere eleverne kaster sig ud i selv at tale engelsk, jo mere får de mulighed for at afprøve hypoteser og automatisere deres sprog, men det gør de naturligvis kun, hvis de føler sig trygge. Et trygt læringsmiljø med meget engelsk er derfor altafgørende for sprogtilægnelsesprocessen.

Af hensyn til disse processer er det nødvendigt, at eleverne fungerer så meget på engelsk som overhovedet muligt og i så mange forskellige situationer som muligt. Derfor er det vigtigt, at læreren taler engelsk fra starten og hermed giver meget input i naturlig samtale. Læreren skal tilpasse sit engelsk til elevernes sproglige niveau, og specielt i starten være opmærksom på at anvende et enkelt sprog med mange gentagelser. Lærers sprog er vigtigt input for eleverne og for at sikre, at elevernes sprog udvikler sig, skal dette input være mere avanceret

end elevernes sprog, men ikke så avanceret, at eleverne ikke har mulighed for at forstå det. Som nævnt i afsnittet om Engelsk i begynderfasen nedenfor er anvendelsen af engelsk som klasseværelsessprog herudover nødvendig af hensyn til tosprogede elever, der ikke har dansk som modersmål.

Holdning til elevsprog og fejl

Fejl er nødvendige, når man lærer. Fejl er fra elevens synspunkt et udtryk for hypotesedannelse og hypoteseafprøvning, og uden disse lærer man ikke sprog. Fejl er fra lærerens synspunkt en gave, der giver indsigt i, hvordan elevens intersprog ser ud.

Men intersproget består af meget mere end fejl. Alle dele af elevens sprog skal udvikles, og korrekte former kan sagtens gøres mere avancerede. Målet er, at eleven udvikler et sprog, der er så nuanceret, korrekt og hensigtsmæssigt som muligt. Alt intersprog skal udvikles – også det korrekte. Hypoteseafprøvning forudsætter, at man tør løbe en risiko. Alle forsøg på at anvende sprog skal opmuntres, også de forsøg der lykkes mindre godt.

Fejl er udtryk for hypotesedannelse, og feedback er nødvendig for, at elevens sprog kan udvikle sig. Det er vigtigt som lærer at overveje, hvordan denne feedback kan gives. Læreren kan tilbyde eleven et bedre sprogligt udtryk for det, eleven ville sige som en naturlig del af en samtale, og derved udvide elevens sprog. Læreren kan også vælge at samle op og fx lave en liste i timens slutning over *Today's bloopers and blunders* eller lave en leg med *Spot the mistake*, hvor 3-5 særligt udvalgte fejl gengives ordret.

Man kan også bede eleverne gå på jagt efter (lægge mærke til) særlige former, som er korrekte sproglige former, inden for et sprogligt område, hvor eleverne laver mange fejl, som forstyrrer kommunikationen.

Uanset hvilken form, man vælger, er det vigtigt at huske, at eleven kun vanskeligt kan have fokus på indhold og sproglig form samtidig. Man skal heller ikke blive overrasket over, at fejl, som både lærer og elev troede var udryddet, genopstår. Det kan være udtryk for, at der er nye reguleringer af reglerne undervejs, eller at eleven er presset over evne til at producere og har brug for støtte, fx i form af lidt tænketid til at aktivere sin viden om sproget, en række hjælpeord eller andet.

Strategier

En strategi er en måde at angribe et problem på. Når man anvender sprog, er en strategi en teknik til at forstå eller producere sprog, og formålet er, at kommunikationen lykkes. Når man anvender et fremmedsprog, vil der altid

være grænser for de sproglige ressourcer. Strategier bliver derfor særligt vigtige som alternative måder, man kan nå målet med. De er vigtige for kommunikationen – og derfor en del af den kommunikative kompetence – men de er især vigtige, fordi de sikrer, at hypotesedannelsen og hypoteseafprøvningen fortsat er i gang, fordi sproget bruges.

Lytte- og læsestrategier er altafgørende for, at input kan bemærkes og indgå i hypotesedannelsen. Hvis man ikke kan lytte og læse, får man ikke noget engelsk ind! Både for lytning og læsning er det nødvendigt, at eleverne kan afkode enkelt lyd/bogstaver og ord (*bottom-up*), men det er også meget vigtigt, at de inden lytning og læsning har nogle tanker og gæt om, hvilken situation der er tale om, hvilken genre teksten er, hvad de kan gætte baseret på støttende billeder, hvad de kan forudsige baseret på deres generelle viden om verden, og hvad de forventes at lytte/læse efter (*top-down*). Eleverne benytter ikke den slags strategier automatisk – de skal lære at anvende strategier, ligesom de skal lære andre områder inden for sproget. At kunne anvende strategier vil være vigtigt i al deres fremtidige arbejde med at lære fremmedsprog – både når de skal lære mere engelsk, og når de skal lære andre sprog.

Kommunikationsstrategier anvendes, når man ikke umiddelbart kan udtrykke det, man gerne vil sige. Eleverne skal opmuntres til at anvende kommunikationsstrategier som omskrivning, fx *This is like an apple, but it is red and small* (om en tomat), at bede om hjælp, fx *What is 'tomat' in English?*, og ligeledes at signalere, når der er noget, de ikke forstår.

At skrive er svært, og eleverne har derfor brug for at lære skrivestrategier. Skrivestrategier trænes fx gennem fokus på skriveprocessen fra idéfase til kladde, respons, revision, editering og korrekturlæsning. Der er teknikker til at komme i gang med skrivningen, fx mindmaps og brainstorming, og her kan eleverne trække på teknikker fra danskundervisningen. Eleverne skal lære at bruge de forskellige tilgængelige hjælpemidler, fx ordbøger, opslagsbøger og ikke mindst computerens stav- og grammatikkontrol.

Ud over disse strategier er der konkrete læringsstrategier. Det kan være overordnede strategier, der omfatter overvejelser over tilegnelsesprocessen samt planlægning af den gennem personlig målsætning og evaluering, som gør processen mere meningsfuld for mange elever. Det er vigtigt at 'være i gang' med engelsk hele tiden, og eleverne har rigtig mange muligheder uden for skolen til at få ekstra input. Som lærer kan man hjælpe eleverne både med at foreslå, hvor de kan finde engelsk uden for skolen, og hvad de skal gøre for at kunne bemærke sproget og dermed sætte gang i læreprocessens efterfølgende faser.

En anden god læringsstrategi for sproglæring er at blive bevidst om ligheder og forskelle i forhold til andre sprog. Hvis man får lov til at lege med sprog, kan man måske gætte, at *hour* og *Uhre/ur* minder om hinanden, og derfor nok alle har noget med tid at gøre. Der findes også mange ord, som anvendes i flere europæiske sprog, fx *information, computer, doktor, medicin*. Bevidsthed om ord og afledninger af ord kan lette sproglæringen.

Elever lærer forskelligt. Hvis eleverne hver især bliver bevidst om, hvordan netop de lærer bedst, kan de sørge for at få den rigtige hjælp. Hvis en elev har meget brug for at få overblik via billeder, kan han/hun sørge for at tegne i sin personlige ordbog eller på plakater til klassen, når der skal læres nye ord. Andre elever har brug for at tale meget, og de kan måske bedre lære nye ord ved at indtale dem med ordforklaringer på computeren og lytte til dem.

Der er engelsk mange steder i verden, og computeren giver adgang hertil. Man kan både finde oplysninger – også dagsaktuelle – spille spil og komme i kontakt med hele verden både på skrift og i tale. Nye former som *instant messages* og Web 2.0 skal eleverne også lære at bruge – og de skal i den sammenhæng lære at forholde sig kritisk til kilder og medier.

Strategier præsenteres gradvis, når det naturlige behov opstår i klassen, og man kan også lade elever sammenligne, hvilke strategier de hver især benytter. Lister over strategier kan fx skrives på plakater og være en del af engelskhjørnet på linje med andre udstillinger.

Lærerenes fokus på sprogtilægnelse

Læreren skal hele tiden være bevidst om, hvor den enkelte elev er i sin tilegnelsesproces, og hvordan eleven kan støttes i at komme videre. Det sker ved at skabe et trygt og inspirerende læringsmiljø med stor variation både i den enkelte time og over tid.

Læreren skal være opmærksom på de forskellige faser i tilegnelsesprocessen og sikre, at eleverne får input og mulighed for interaktion samt støttes i at producere output selv. Input omfatter i høj grad også lærerens eget brug af engelsk i naturlig kommunikation med eleverne gennem opbygning af engelsk som klasseværelsessprog. Meget og forskelligt input fra mange forskellige kilder er også vigtigt. Eleverne skal have mulighed for interaktion med både læreren og i høj grad med hinanden på forskellige måder og under forskellige former for herigennem at øve et bredt udvalg af sproghandlinger. Interaktion kan også foregå skriftligt. Eleverne skal også støttes i at producere sammenhængende tale og skrift, da det er her, den sproglige kompetence kommer under størst pres, og de skal naturligvis have den nødvendige hjælp og støtte.

Det er vigtigt at få lov til at øve sig, når man lærer sprog. Læreren hjælper bedst eleverne med at lære sig engelsk

ved at have fokus på selve tilegnelsesprocessen og ved at støtte den på forskellige måder. Der er stor forskel på læreprocessen i 3. klasse og 9. klasse. Første fase i 3. og 4. klasse skal især have fokus på sproglig leg og mulighed for at bemærke sprog. Man kunne kalde fasen *Play and Collect*. Anden fase i 6. og 7. klasse giver mulighed for at bemærke sprog i en større sammenhæng. Det falder naturligt sammen med elevernes interesse for en større ungdomsverden og bevidsthed om medierne, men deres mediebrug skal kvalificeres, så det giver mulighed for, at sproglige mønstre og regler udvikles. Man kunne kalde 2. fase for *Collect and Develop*. I tredje fase i 7. til 9. klasse skal eleverne fortsat udvikle deres sproglige kompetence hen mod en større bevidsthed om de omfattende former, der skal mestres. Man kunne kalde fasen for *Develop and Master*. Lærerenes fokus skal være, at der er tilbud om sprogtilægnelse og udvikling af den sproglige kompetence til alle elever gennem hele forløbet.

Kultur- og samfundsforhold

Hvorfor lære om kultur- og samfundsforhold?

Sprog hænger uløseligt sammen med kultur. Man kan ikke være sprogligt kompetent uden at være socio-kulturelt kompetent, eftersom både sociale og kulturelle forhold indvirker på sproget. Dette fænomen kender eleverne fra dansk: Man taler forskelligt til forskellige mennesker i forskellige sammenhænge, og denne viden skal der bygges videre på. Eleverne skal også blive opmærksomme på, at høflighed fx markeres forskelligt på forskellige sprog. På dansk kan vi ofte nøjes med et *hej*, hvor man på andre sprog skal være mere høflig og udtrykke sig med lange hilsener.

Eleverne skal desuden lære om kultur- og samfundsforhold, fordi det er nødvendigt i en globaliseret verden, hvor man kommer i kontakt med mange mennesker fra andre kulturer i mange sammenhænge. Kommunikation kan kun lykkes, hvis man også har en vis grad af interkulturel kompetence. Det gælder uanset, om man fx lytter til amerikansk rap, læser romaner og aviser på engelsk, chatter med japanere på engelsk over internettet, fremlægger en holdning på en international ungdomskonference eller skriver en ansøgning om at komme på udveksling til Australien.

Valg af emner

Eleverne skal arbejde med kultur- og samfundsforhold i de lande, hvor engelsk er modersmål, primært Storbritannien og USA. Det giver som regel mening at starte med lande, der ligger tæt på Danmark og bevæge sig videre ud i verden. Man kan også arbejde med lande, hvor engelsk er andetsprog eller det mest benyttede fællessprog, fx Indien. Det er vigtigt med fordybelse, og man kan ikke regne med at dække alle engelsktalende områder.

I samarbejde med eleverne vælges emner og tekster, der er relevante, og som giver et nuanceret billede af det pågældende land. I begynderfasen vil hovedvægten ofte ligge på konkrete emner fra hverdagslivet, men også fortællinger, eventyr, tegnefilm og tegneserier kan være meningsfulde og give kulturel indsigt.

Kulturelle emner⁴ kan opdeles i 8 hovedområder eller kultursegmenter, som alle kan give idéer til emner og problemstillinger, der kan arbejdes med:

1. Teknologi – hvordan man bearbejder naturen, fx industri, transport, tøj, boligformer.
2. Økonomi – hvordan man fordeler pengene, fx løn, arbejdsforhold, skat, arbejdsdeling i familien, lom-mepenge.
3. Sociale institutioner – hvordan man lever sammen, fx mad og drikke, levevilkår, befolkningsgrupper, fritidsliv.
4. Politiske institutioner – hvem der bestemmer hvad over hvem, fx regering, historiske forhold, kønsroller, autoriteter, familiemønstre.
5. Sprog og kommunikation – hvordan man formidler viden, idéer og holdninger til hinanden, fx skole og undervisning, aviser, reklamer, påklædning, tabuer.
6. Reproduktion og socialisation – hvordan man hjælper den enkelte og helheden, fx skole og opdragelse, bør-nepasning, ældreomsorg.
7. Ideologi – hvordan man skaber og opretholder en fælles identitet, fx musik, billedkunst og litteratur, idoler og helte, nationalsang og andre nationale symboler.
8. Religion – hvordan man behandler opfattelser af forholdet mellem liv og død, fx religiøsitet, traditioner, etik, miljø.

De fleste emner kan behandles forskellige steder i forløbene med forskelligt fokus, fra det konkrete og nære i begynderfasen til det generelle og mere abstrakte i 3. og 4. forløb. Elever i 3. klasse kan synge engelske julesange, få læst julehistorier og vælge den, de bedste kan lide, mens elever i 9. klasse kan finde moderne gendigtninger af julesange og julehistorier samt diskutere, hvad det viser om holdninger og værdier. I 4. klasse kan man arbejde med idoler og udveksle idoler med en venskabs-klasse, mens man i 8. klasse kan finde de mest populære idoler frem blandt unge i Australien og undersøge, hvad det viser om, hvordan disse unge tænker.

Dybdeforståelse: Hvad, hvordan og hvorfor?

Eleverne møder med et forhåndskendskab om kultur- og samfundsforhold i de engelsktalende lande. De er nysgerrige, og dette skal opmuntres og føre til, at de fortsat er nysgerrige og får lyst til at lære om andre menneskers anderledes levevis. Herigennem lærer de også meget om

sig selv, og denne perspektivering til egne forhold er væsentlig. Eleverne skal opleve, at et samfund består af mange etnisk og socialt forskellige befolkningsgrupper med hver sin kultur. Man kan ikke tale om en 'typisk englænder' eller en 'typisk amerikansk hverdag'. Undervisningen skal give eleverne mulighed for at udvikle bevidsthed om, at alle lande, også Danmark, har ikke én, men mange kulturer.

Ikke mindst gennem medierne og fx populære tv-serier fra USA får eleverne ofte et forvrænget og stereotypt billede af den engelsktalende verden. Det er derfor vigtigt, at undervisningen altid er med til at nuancere denne opfattelse. Ligeledes må den medvirke til at udvikle elevernes tolerance og forståelse for, at levevis i andre lande er forskellig fra deres egen. De skal lære at acceptere andre levemåder og forholde sig nysgerrigt over for disse og forstå baggrunde for forskelligheder.

En sådan bevidsthed udvikles ved, at man i undervisningen arbejder med såvel viden som holdning og færdigheder.

Viden dækker over, at eleverne skal vide noget mere om de mange forskellige befolkningsgrupper, områder og facetter af engelsktalende kulturer. Men de skal vide mere, end hvad der umiddelbart er synligt på overfladen – de skal arbejde med både hvad, hvordan og hvorfor. Hvis de opfatter en kulturel særegenhed, som fx hvordan amerikanske politiske taler ofte indeholder ordet *freedom*, skal de vænnes til at være nysgerrigt undersøgende og i dette tilfælde hjælpes til at finde frem til mulige forklaringer, som kan omfatte den særligt amerikanske historie omkring uafhængigheden fra Storbritannien.

Kultur opfattes undertiden som et løg, hvor det, vi kan se, er løgets yderside, som dækker over de kulturelle værdier, der ikke er synlige, men som er det mest interessante ved kulturelle forskelle og ligheder. Grundlæggende forskelle i værdier er også det, der kan give kulturelle konflikter. Man kan nemt arbejde ned under løgets yderside ved at vælge emner som traditioner og mærkedage som fx *4th July*, *Halloween* og *Thanksgiving*, fordi de naturligt lægger op til, at man både undersøger, hvordan mærkedagen fejres, og hvorfor dagen har fået netop denne form og betydning. Man kan bage *Hot Cross Buns* til påske og diskutere oprindelsen, og man kan lave sammenligninger af, hvornår, hvordan og hvorfor man fejrer det jødiske nytår og hindu-nytår. Helte er et andet godt emne, der nemt kommer ned under løgets yderside. Hvilke helte har en kultur? Hvilke helte er der fx skrevet historier om? Hvorfor netop disse? Hvilke helteegenskaber har de? Er de stadig helte i dag?

Holdning dækker over, at viden ikke er nok. Man kan have stor viden om overfladiske kulturelle og samfundsmæssige forhold og stadig ikke forstå, hvorfor andre handler, som de gør. Det er derfor vigtigt at arbejde med elevernes holdning til andre kulturer. Man kan og skal

⁴ Gullestrup

ikke pådutte eleverne særlige holdninger, men læreren skal udfordre de holdninger, eleverne har. Det kan gøres gennem aktivitetsformer, hvor eleverne får mulighed for at diskutere med hinanden gennem fx debatter, rollespil, holdningsøvelser og forumteater. Det kan også ske gennem kontakter med børn og unge fra andre kulturer gennem *chats*, *blogs* og internationale projekter eller besøg i klassen.

Færdigheder dækker over, at man skal kunne begå sig i mødet med fremmede. Kulturmøder foregår altid mellem mennesker, ikke mellem kulturer som sådan. Eleverne skal derfor øve sig på kulturmøder, hvor de ikke tager deres eget udgangspunkt for det eneste mulige, men – med baggrund i viden og tolerance – undersøger, hvor den anden er henne, og hvad den anden mener. Man kan sige, at interkulturel kompetence handler om at kunne sætte sig ind i, hvordan verden kan se ud med andre menneskers øjne⁵, og hvordan det, man selv gør, ser ud i andre menneskers øjne. I mødet med de andre bliver sproglig kompetence naturligvis en vigtig faktor.

Aktiviteter kan tilrettelægges, så eleverne får mulighed for at øve sig på sådanne færdigheder. De kan fx blive bedt om at vælge et postkort, der udtrykker noget væsentligt om dansk kultur, og som de tror, en ung i Canada ville være interesseret i. De kan skrive postkortet til denne fiktive unge og fortælle om Danmark – eller de kan skrive, hvad de tror, den canadiske unge ville skrive tilbage til dem. Eller man kan undersøge en Cola-reklame, der er lavet til det amerikanske marked: Hvad er særligt ved den – hvad lægger vi mærke til? Hvordan virker den i Danmark? Hvad skulle eventuelt ændres for, at den fik gennemslagskraft på det danske marked?

Særlige emner, såkaldte kulturelle fikspunkter⁶, kan være velegnede til dette arbejde med viden, holdninger og færdigheder. Det er områder, som opfattes som centrale af de personer, der mødes. Fikspunkter vil være individuelt forskellige og skal findes i samarbejde med eleverne. Eksempler på sandsynlige fikspunkter kan være:

- Hvilke interesser har børn på samme alder? Hvordan har og passer man fx kæledyr i andre lande?
- Hvad synes børn i andre lande om at gå i skole?
- Hvordan taler andre børn med deres forældre? Hvad taler de om?
- Hvordan ser der ud på mit værelse, og hvorfor gør der det? Eleverne kan tage billeder, skrive forklaringer og sende til samarbejdsklasser i andre lande.
- Må man prale i Skotland? Må vi prale i Danmark? Må man fremhæve egne præstationer i USA? Må man i Danmark? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvordan fejrer man fødselsdag forskellige steder og hvorfor?

5 Risager

6 Iben Jensen

Sådan fikspunkter kan give gode og spændende kulturmøder, hvor egne forståelser udfordres, og hvor andre kultur- og samfundsforhold kan undersøges på mere dybtgående niveauer.

Teksters betydning

Eleverne skal møde et bredt udvalg af tekster, genrer og teksttyper for at få indblik i den kulturelle mangfoldighed i den engelsksprogede verden. Det er vigtigt også at anvende aktuelle tekster, både trykte tekster og lyd- og billedmedier, som i dag med lethed kan fremskaffes via internettet. Ligeledes er det vigtigt at anvende god litteratur og gode film, da de giver mulighed for indlevelse og hjælper eleverne til at kunne forstå, hvordan verden ser ud for andre. Eleverne forstår bedre, hvad det vil sige at være forfulgt på grund af sin hudfarve gennem læsning af en novelle end gennem læsning af sagprosattekster med faktuelle oplysninger. At se en film om en minearbejders liv i Sydafrika giver mere udbytte end blot at høre om de generelle forhold for minearbejdere.

Billeder er også kulturbærende tekster, og derfor bør der bruges billeder fra den engelsktalende verden til fx ordforrådsstræningen. Det er ikke en god ide at bruge et dansk billedlotteri med danske ting til dette formål. På samme måde er rim og remser kulturbærende. Sociale omgangsformer, herunder høflighedsmarkører som *please* kan indøves gennem aktiviteter som fx *Simon Says*.

I arbejdet med tekster er det vigtigt at arbejde med viden, holdning og færdigheder. En film om en dreng i Manchester er en form for kulturmøde mellem teksten og den danske elev, og eleven skal forholde sig til:

- Hvilke informationer får jeg her? Hvorfor hænger tingene netop sådan sammen? (viden)
- Hvad mener jeg om det, jeg ser og forstår? Hvad mener andre om det? (holdning)
- Hvordan ville jeg kunne kommunikere med drengen? Hvad kunne jeg sige til ham? (færdigheder)
- Hvad synes jeg er særlig væsentligt, mærkeligt eller anderledes? (fikspunkter).

Arbejdsformerne skal være aktiverende, som det fx er beskrevet i afsnittet om Kreativitet og innovation.

Evaluering, mål og differentiering

I dette afsnit af undervisningsvejledningen behandles den løbende evaluering og dennes sammenhæng med mål og differentiering. Ekstern evaluering foregår ved de afsluttende prøver, hvorimod løbende intern evaluering er en del af den daglige undervisning. God evaluering hænger sammen med gode mål, og begge elementer er væsentlige værktøjer til undervisningsdifferentiering.

Hvorfor er evaluering nødvendig?

Undervisning og læring er ikke det samme. Den enkelte elev lærer noget lidt andet end kammeraterne, selvom de har deltaget i den samme undervisning. Grundene kan være mange: Eleven vidste noget særligt i forvejen, var mere eller mindre motiveret, arbejdede mere eller mindre eller fik måske et gennembrud i sin forståelse. At undervisning ikke er det samme som læring ved enhver lærer, der har forsøgt ikke én, men mange gange at få eleverne til at lære, fx brug af *do* eller en autentisk udtale. Uanset hvor veltilrettelagt en undervisning er, kan et bestemt læringsresultat ikke garanteres.

Når det er tilfældet, bliver det nødvendigt for læreren på anden måde at få indsigt i, hvad hver enkelt elev faktisk lærer og kan lige nu. Ellers underviser man i blinde og kan kun håbe på, at eleven lærer noget nyt. Evalueringens formål er altså at informere læreren – men også eleven og forældre – om, hvilket læringsresultat undervisningen har haft for den enkelte elev. På basis af denne viden kan læreren i samarbejde med eleven og forældre planlægge, hvad der videre skal ske, så eleven opnår maksimalt udbytte af undervisningen.

Evaluering skal tilrettelægges som led i den generelle planlægning af undervisningen. Læreren skal tage beslutning om evalueringens fem spørgsmål:

1. Hvad evalueres – hvad har vi brug for viden om?
2. Hvem evalueres, og af hvem – fx hvilke elever, af læreren, af hinanden?
3. Hvorfor evalueres – hvad skal evalueringen bruges til?
4. Hvordan evalueres – hvilket værktøj vil være hensigtsmæssigt?
5. Hvornår evalueres – fx i timen, efter forløbet, ved årets slutning?

Desuden skal det efterfølgende besluttes, hvordan der følges op på resultatet af evalueringen.

Hvordan foregår evalueringen?

God evaluering tager udgangspunkt i gode og præcise mål. Faghæftets slutmål er præciseret i trinmål, og disse skal af læreren præciseres endnu mere til konkrete undervisningsmål. Inden for disse konkrete undervisningsmål skal eleverne have mulighed for at opstille individuelle læringsmål, for de vil komme til at lære noget forskelligt, fordi de har forskellige forudsætninger og interesser.

Evalueringsformen besluttes samtidig med, at målene opstilles. Hvis et undervisningsmål fx er, at eleverne skal tale engelsk hele timen, vil en nyttig evalueringsform være lærerens systematiske observation af, om det foregår. Hvis et undervisningsmål er, at eleverne skal kende til hilseformer på engelsk, kan en hurtig test være et middel. Hvis evalueringen skal afdække, om materialet

har hjulpet eleverne til at nå deres mål, vil det måske være relevant at spørge eleverne direkte om deres brug af materialet. Mål og evaluering skal hænge sammen, og det er læreren, der i sin tilrettelæggelse af undervisningen beslutter hvordan.

Der kan naturligvis opstå uforudsete muligheder for at lære i undervisningen, og resultatet af sådanne spontane aktiviteter kan ligeledes evalueres. Uanset hvad der evalueres, omfatter evaluering professionel refleksion. Resultater fra en test eller svar fra elever kan ikke stå alene. Disse resultater bliver først til viden, der kan bygges videre på, når læreren reflekterer over dem.

Test kan med en sådan professionel refleksion være et nyttigt redskab til at få indsigt i elevernes kunnen og færdigheder. Elever har krav på fremadrettet evaluering, og de er også interesserede i den form for evaluering: Hvad har jeg brug for at lære nu?

Test og anden dokumentation kan samles i en arbejdsportfolio. Når eleven senere vælger materiale ud til sin præsentationsportfolio, kan de bedste dokumenter vælges, og eleven får dermed fokus på, hvad der er lært.

Der findes en lang række evalueringsværktøjer, som kan benyttes dels i den daglige undervisning, dels med længere mellemrum. Mange værktøjer har karakter af opgaver, som er genkendelige for engelsklærere. En opgave kan ofte tjene to formål: At give mulighed for læring og for evaluering af, hvad der allerede er lært. En god kommunikativ opgave kan fx fotograferes eller lydoptages, mens den foregår, og eleven kan efterfølgende lægge foto/lyd og refleksioner over det lærte i sin portfolio. At benytte god evaluering ligger derfor på mange måder i forlængelse af den kendte, kommunikative fremmedsprogsundervisning.

På portalen <http://evaluering.uvm.dk> er mange af disse værktøjer beskrevet dels generelt, dels med konkrete eksempler til brug i fagene. Portalen har desuden en længere artikel om evaluering i engelsk.

Mål på flere niveauer

Faghæftet opstiller de centralt fastsatte mål for engelskundervisningen i slutmålene. Disse er præciseret i trinmålene, som samtidig er udtryk for en progression gennem skoleforløbet.

Når læreren opstiller undervisningsmål, er det nødvendigt at starte med, hvad eleverne allerede kan og ved samt en viden om, hvor langt de kan nå. Der skal være sammenhæng i skolens undervisning, og derfor er det nyttigt at opstille fælles årsplaner i et team omkring en klasse, hvor årets mål for engelsk indgår og aftales i en mosaik af alle de mål, klassens elever skal arbejde hen imod i løbet af året.

Årsplaner for engelsk skal indeholde de specifikke mål for årets arbejde i engelsk. De enkelte emner og forløb kan fokusere på forskellige af disse mål for året. Et forløb med frilæsning kan have som hovedmål at træne ekstensive læsestrategier, og et avisemne kan have som hovedmål at give indsigt i kultur- og samfundsforhold og genre. Dermed er disse mål måske dækket for året, og andre mål kan udmøntes i andre typer af forløb. Et eksempel på et undervisningsforløb i 7. klasse (se skemaet næste side).

For at sikre progressionen kan det være nyttigt for skolens engelsklærere i samarbejde at konkretisere trinmålene til mere præcise undervisningsmål for den enkelte årgang. På den måde får den enkelte lærer hjælp til at fastsætte årets mål for sin klasse i sikker forvisning om, at progressionen i skolens samlede engelskundervisning er gennemtænkt.

Når læreren har opstillet mål for et forløb, er det muligt for eleverne at opstille individuelle læringsmål inden for de rammer, undervisningsmålene sætter. Eleverne skal lære at opstille sådanne mål, og målformuleringen vil blive fagligt mere og mere præcis, jo længere eleverne er i forløbet. At vide, hvad man kan, og hvad man har brug for og lyst til at lære, er både en vigtig læringsstrategi og en nødvendig selvindsigt. Disse individuelle læringsmål kan derefter anvendes i elevplanen, som giver pejlemærker for den enkelte elevs faglige udvikling og er det centrale styringsredskab for den enkelte elevs faglige progression. Evalueringsportalen har flere artikler om elevplaner.

Eksempler på elevplaner på side 48

CKF-områder	Trinmål	Faglige områder	Undervisningsmål	Materialer m.v	Evalueringsaktiviteter
Kommunikative færdigheder:	Læse enkle skønlitterære tekster med støtte i lyd og billedmedier	Læse Lytte	Uddrage specifikke oplysninger samt forstå hovedindhold og væsentlige detaljer af den læste roman	<i>Narnia</i> , C.S. Lewis <i>The Witch and the Wardrobe</i> – bøger, dvd og lydband	Logbog – evt. læselog Test
	Udtrykke fantasi i et enkelt sprog i form af breve, historier og/eller beskrivelser	Skrive	Skrive tekster af en vis længde (1-2 sider), hvor der bruges ordforråd fra det læste i en ny sammenhæng (egen fortælling) og/eller referere det læste Bruge ordbøger og grammatiske oversigter	Computere Ordbøger og grammatiske oversigter	Portfolio Skrive et brev fra/til en af personerne i bogen Skrive et referat af bogen/episoder fra bogen Skrive egen fantasytekst
Sprog og Sprogbrug	Anvende et centralt ordforråd	Ordforråd	Anvende mindst 10 nye ord fra den læste fantasy-roman	Puzzle-maker Indsætningsøvelser Orddiktat	Puzzle-maker Arbejde med egen ordbog og logbog, hvor nye ord skrives ind. Indsætningsøvelser Orddiktat
	Anvende viden om ental, flertal og tidsangivelse	Grammatik	Kende forskel på ental/flertal og anvender denne viden i skriftlige arbejder	Grammatiske oversigter Tilrettelagte øvelser, evt. på interaktiv tavle	Test Portfolio Arbejde med grammatiske oversigter
	Stave hyppigt forekommende ord	Retskrivning	Stave de 30 udvalgte 'fælles ord' korrekt	Orddiktat Puzzlemaker Indsætningsøvelse	Puzzle-maker Indsætningsøvelse Orddiktat
Sprog-tilegnelse	Gætte kvalificeret i forbindelse med læsning og lytning	Læse- og lytteforståelse	Læse en roman i fantasy-genren, evt. med lyd- og billedstøtte (film)	<i>Narnia</i> bog, cd og dvd	Quiz, hvor eleven skal besvare spørgsmål, der går på hovedindholdet og væsentlige detaljer i romanen
	Foretage ord til ord opslag i en ordbog	Ordforråds-tilegnelse	Arbejde selvstændigt med en ordbog	Ordbøger	Gruppe- og enkeltmandsopgaver, der afprøver færdighed i ordbogsopslag
Kultur- og samfundsforhold	Kende til eksempler på engelsksproget børnekultur	Genre	Gøre rede for typiske genretræk i <i>Narnia</i> Gøre rede for den engelske baggrund for historien Sammenligne med andre læste fantasybøger/film		Pararbejde, hvor man på skift giver eksempler på genretræk i romanen ud fra ordkort (matching) Omskrivning af enkeltafsnit til faktatekst Fremlæggelse for makker – evt. klassen

Eksempler på elevplaner

Engelsk: Maria	7.b
Status:	Opfølgning siden sidst, resultater af den løbende evaluering – herunder testresultater.
<p>I forhold til målbeskrivelsen er din lytteforståelse tilfredsstillende. Du er især god til at forstå hovedindholdet, mens det kniber med at forstå detaljer.</p> <p>Du kan skrive en god, sammenhængende <i>fantasy</i> historie, hvor du anvender rigtig mange af de ord og udtryk, du har lært. Du har lidt vanskeligheder med stavning i dine frie opgaver.</p> <p>Du har klaret alle dine ordforrådsopgaver i testen.</p> <p>Du har været meget engageret i arbejdet.</p>	
Fokuspunkter:	Hvad skal der især arbejdes med i den kommende periode?
Lytteforståelse og ordbogsarbejde.	
Aftaler:	Hvem, hvad, hvornår, hvordan?
<p>Du skal arbejde med at tage noter, når du lytter og specielt lytte efter detaljer. Prøv så ofte du kan at genfortælle for dig selv eller en makker, når du har lyttet til noget. Stil spørgsmål til hinanden. Skriv i din logbog, hver gang du har gjort det.</p> <p>Du skal komme ind i en fast rytme med hensyn til at bruge ordbog og computerens stavekontrol. I de frie opgaver er det en god idé at læse opgaverne igennem bagfra for at fange stavefejl. Fortæl om dine erfaringer med det.</p>	

Engelsk: Nikolaj	7.b
Status:	Opfølgning siden sidst, resultater af den løbende evaluering – herunder testresultater
<p>I forhold til målbeskrivelsen har du lidt vanskeligheder med din lytteforståelse. Du kan endnu ikke forstå hovedindholdet, og det kniber med at forstå detaljer.</p> <p>Du kan skrive små billedtekster, hvor du anvender nogle af de ord, som du har lært i forbindelse med emnet. Du er stadig usikker mht. at kunne stave de mest almindelige ord.</p> <p>Du har arbejdet godt med <i>Puzzle-Maker</i> opgaverne, men har svært ved en del af opgaverne. Du har for det meste arbejdet koncentreret, men har af og til virket uengageret.</p>	
Fokuspunkter:	Hvad skal der især arbejdes med i den kommende periode?
Lytteforståelse og ordforråd.	
Aftaler:	Hvem, hvad, hvornår, hvordan?
<p>Du skal øve dig på at lytte efter hovedindhold og forstå det, du lytter til. I en periode vil jeg give dig nogle nye frilæsningsbøger med cd. Skriv ned i din logbog, hvad du får læst. Find en makker, som gør det samme, så I kan følges ad (vælg den samme bog). Efter hver bog skal I genfortælle og stille spørgsmål til hinanden. Skriv i din logbog, hver gang du har gjort det.</p> <p>Vær også mere opmærksom på det engelsk, du lytter til i din fritid. Skriv lidt ned om det i din log.</p> <p>Du skal komme ind i en fast rytme mht. at bruge ordbog og computerens stavekontrol.</p> <p>Til næste gang skal du vise 20 ord, som du har indført i din egen ordbog – gerne med illustrationer. Prøv at lægge mærke til, hvordan du bedst lærer nye ord, og lad os tale om det.</p>	

En bevidsthed om, hvad der skal læres, og hvad der er lært, skaber motivation. Hvis eleverne ved, hvad der forventes af dem og tilmed selv er med til at formulere det, kan de arbejde langt mere målrettet i forhold til forventningerne. Det giver meningsfyldt undervisning, hvor eleverne deltager i undervisningen med det formål at lære noget. Det betyder også, at hvis en øvelse eller tekst ikke er velegnet, kan lærer og elev i fællesskab finde alternative veje frem mod målet, fx en drejning af øvelsen eller en lettere tekst om samme emne.

Undervisningsdifferentiering

Undervisningsdifferentiering betyder, at den enkelte elev har individuelle mål inden for rammerne af de fælles undervisningsmål. Det vil sige, at den enkelte elev tilgodeses i sin læring samtidig med, at fællesskabet bevares. Differentiering tager sit udgangspunkt i, at læring er central, og at der er mange veje til målet. Læreren skal være bevidst om målene, altså hvad der skal læres. Disse mål kan variere for den enkelte, hvilket afspejler sig i elevplanerne. Differentiering er central, da eleverne er forskellige i deres læringsforudsætninger: En elev har en engelsk mor, en anden elev kan allerede tale tre sprog, men har ikke dansk som modersmål, en tredje elev kan ikke sidde stille ret længe af gangen, en fjerde elev har svært ved at læse, og en femte elev er vant til at blive skældt ud og prøver ubevidst at få læreren til at skælde sig ud. Fordi elever er forskellige i deres læringsforudsætninger, skal de behandles forskelligt med hensyn til rammer for undervisningen, mål, indhold, arbejdsformer, materialer og evaluering. Arbejdsformer kan både varieres over tid og i forhold til enkelte elever og grupper af elever. Kreative og innovative arbejdsformer giver inspiration til en sådan variation. Evalueringen kan også differentieres. Nogle elever er måske gode til at vise, hvad de kan og ved gennem en test, mens andre elever vil kunne vise langt mere ved at opføre et skuespil for klassen. Læringen og læreprocessen skal fremmes, for alle elever har krav på at lære noget.

Tosprogede elever

Det er vigtigt, at undervisningen giver de tosprogede elever mulighed for at trække på de sprogligt og kulturelt funderede erfaringer, de har inden for et givent område. Det er ligeledes vigtigt, at læreren hjælper eleverne med at aktivere og udvikle strategier til at trække på disse resurser, for det sker ikke automatisk. Tosprogede elever har gennem deres kendskab til flere sprog et stort potentiale for at udvikle sproglig bevidsthed, men for at potentialet skal udfoldes, er det væsentligt, at den sproglige bevidsthed stimuleres, og at elevernes erfaring med sprog bruges til noget i undervisningen. Det kan man fx gøre ved at arbejde med kontrastiv analyse, hvor man sammenligner sprogs ligheder og forskelle. Dette kan alle elever i klassen tilmed have stor gavn og glæde af.

Nogle tosprogede elever vil måske i en periode have behov for fx intensiv lyttetræning kombineret med ordforrådsarbejde. Her kan bl.a. online øvelser være motiverende, og eleverne kan fortsætte arbejdet uden for skoletiden, således at egentlig specialundervisning ikke er påkrævet.

Det er helt afgørende for disse elever, at undervisningen foregår på engelsk, da det forsinker læringsprocessen at arbejde via et andet fremmedsprog.

I arbejdet med at differentiere undervisningen henvises i øvrigt til faghæfterne i dansk og dansk som andetsprog og cases om, hvad der virker: www.dettevirker.dk

Specialundervisning

Specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand kan ifølge bekendtgørelse nr. 1373 af 15/12/2005 tilbydes, hvis en elev har store vanskeligheder i et fag. At kunne engelsk er en nødvendig forudsætning i det moderne samfund for videre uddannelse, arbejde og internationale kontakter. Derfor bør der tilbydes specialundervisning til sådanne elever så tidligt som muligt i undervisningsforløbet. Bestemmelsen om fritagelse fra engelsk bør kun benyttes i yderst sjældne tilfælde, da det er et meget stort ansvar ikke at give eleven mulighed for at lære engelsk.

Læringsmålene skal ikke være de samme for alle elever. Undervisningsdifferentiering gennem individuel målfastsættelse, løbende evaluering og variation vil i de fleste tilfælde være den bedste løsning. Særlig træning af udvalgte faglige områder foregår måske som en integreret del af klasseundervisningen ved fx at udnytte holddeling på tværs af klassetrin.

For enkelte, svage elever vil målet være at forstå lidt engelsk, så der er lagt et grundlag, som de kan bygge videre på senere hen. For disse elever vil intensiv ordforrådsstræning i startfasen være en god måde at tilrettelægge specialundervisningen på i en kortere periode, indtil de har fået tilstrækkelig selvtillid til at få udbytte af at deltage i klassens aktiviteter. Men de skal fortsat have noget andet end de fleste elever, og dette skal være meget struktureret og konkret.

Engelsk i begynderfasen

I 2004 blev starttidspunktet for engelskundervisningen flyttet fra 4. til 3. klasse med en forøgelse af det samlede timetal. Ønsket om at fremrykke starttidspunktet blev bl.a. begrundet i den øgede internationalisering, og i at eleverne på grund af de ydre påvirkninger, bl.a. fra medierne, er parate til at starte tidligere. Desuden var det, og er det stadig, et ønske, at eleverne ved slutningen af grundskoleforløbet bliver bedre til at læse engelsk og udtrykke sig skriftligt. Ligeledes er det ønskeligt, at eleverne tilegner sig basale kundskaber og færdigheder

inden for sprogets systematik, så de oplever en lettere overgang til ungdomsuddannelserne.

Elevernes alder og udvikling må tages i betragtning, således at tilgangen til faget er både legende og konkret. Vigtigt er det, at eleverne får en tryk sprogstart, og at de til stadighed får mulighed for at udvikle sig i deres eget tempo, samtidig med at progressionen i faget holdes for øje. Trinmålene beskriver, og læseplanen uddyber, progressionen.

I 3. klasse vil der være stor forskel på elevernes receptive færdigheder, og det er derfor vigtigt, at undervisningen indeholder mange og varierede lytteaktiviteter. Elevernes generelt bedre læsestandpunkt i 1. og 2. klasse betyder, at de fleste børn i 3. klasse er parate til at blive præsenteret for det skrevne ord, fx som en kombination af billed- og ordkort og ud fra tekster, som de først har arbejdet med mundtligt. Det øgede fokus på det skrevne ord skal medtænkes ved undervisningens tilrettelæggelse, men den handlingsprægede og musisk-kreative begynderundervisning skal fastholdes.

Undervisningen skal foregå på engelsk, således at eleverne eksponeres for sproget i så stor udstrækning som muligt. For tosprogede elever, der ikke har dansk som modersmål, betyder det samtidig, at de ikke bringes i en situation, hvor de skal lære et fremmedsprog (engelsk) gennem et andet fremmedsprog (dansk). Det stiller store krav til lærerens egne sproglige forudsætninger at være en god sprogmodel for eleverne. Ligeledes kræver det en solid fagdidaktisk viden at kunne tilrettelægge en sådan undervisning.

Begynderundervisning

Elevforudsætninger

Langt de fleste børn glæder sig til at få engelsk i skolen, og de er meget motiverede. Den engelske sprogtilegnelse er for de fleste elevers vedkommende i gang, før de får faget i skolen. Den uformelle sprogtilegnelse, som foregår via tv, musik og ikke mindst computeren, minder om den sprogtilegnelse, der foregår hos førskolebarnet, der lærer sit modersmål. Det er et fint grundlag at bygge på. Ligheder med og forskelle fra modersmålet skal opmuntre eleverne til at eksperimentere med fremmedsproget.

Det er vigtigt, at læreren medtænker de store forskelle i elevernes sproglige forudsætninger og deres erfaringer med engelsk både i tilrettelæggelsen af undervisningen og i valg af materialer og aktiviteter, og at læreren husker, at det ikke er alle elever, der selv er kommet i gang med at lære engelsk, inden de får faget i skolen. Undervisningen skal tage højde for de forskelle, der er på elevernes sproglige og modenhedsmæssige forudsætninger, således at alle elever oplever succes med deres sprogtilegnelse.

Undervisningen skal skabe en følelse af fællesskab, der bl.a. styrkes gennem legeprægede aktiviteter, hvor sprog og handling er tæt forbundet. Faget skal opleves konkret, og det er vigtigt, at der samarbejdes med faget dansk, ligesom der med fordel kan samarbejdes med en række andre fagområder, fx idræt, musik, natur/teknik (geografi) og billedkunst. Tidligere blev det anset for væsentligt, at eleverne i skolen fik 'den lille daglige dosis' af fremmedsproget. Denne dosis kan elever i dag få bl.a. via medierne. Undervisningen bør derfor snarere bestå af aktiviteter, som giver eleverne mulighed for at fordybe sig i at lære engelsk.

Principper for undervisningen

For at undervisningen i engelsk i 3. klasse kan opleves som en succes af alle elever, må en række principper tilgodeses:

- Undervisningen tager udgangspunkt i, hvad eleverne kan og ved, bl.a. fra undervisningen i dansk.
- Undervisningen foregår i en tryk atmosfære, så eleverne har mod på at forsøge sig med sproget.
- Den enkelte elevs parathed til at udtrykke sig respekteres.
- Undervisningens indhold bygger på konkrete, dagligdags og virkelighedsnære emneområder.
- Sprog og handling knyttes sammen. Sproget benyttes til at opnå en hensigt, og der arbejdes med konkrete ting.
- Der arbejdes med musisk-kreative aktiviteter, fx i form af sange, rim og remser og fortælling.
- Der opbygges et klasseværelsessprog, som er en vigtig forudsætning for, at eleverne finder det naturligt at benytte engelsk i undervisningen.
- Der arbejdes systematisk med ordforrådstilegnelsen.
- Elevernes selvtillid prioriteres højere end kommunikationsfærdighed og sproglig præcision.
- Det betragtes som naturligt, at eleverne laver fejl.
- It integreres, når det er formålstjenligt.
- Fra starten opbygges gode arbejds- og samarbejdsvaner, der forbereder eleverne til samarbejde i par og grupper.
- Der skiftes mellem forskellige organisationsformer, så eleverne får mulighed for at gøre personlige erfaringer med sproget sammen med andre.
- Gennem løbende evaluering får eleverne en bevidsthed og viden om, hvad de kan, og hvor de er på vej hen i deres sprogtilegnelse.

Undervisningens indhold

Sprogstarten skal tilpasses elevernes alder og udvikling. I begynderfasen arbejdes med rim og remser, dramatiseringer, musisk-kreative aktiviteter osv. På nogle områder er det oplagt at forsøge at skabe fag- og lærersamarbejde i den enkelte klasse, så eleverne oplever engelsk som en integreret og naturlig del af deres skolehverdag og den

øvrige fagkreds. Det er dog også vigtigt at fastholde fagets egen identitet.

Eleverne er ikke sproglige begyndere. Udgangspunktet må tages i elevernes sproglige forudsætninger, elevernes generelle omverdensforståelse samt deres allerede indarbejdede arbejdsvaner og arbejdsmetoder. Fra faget dansk kender eleverne de færdigheder, der også er centrale i fremmedsprogsundervisningen: lytte, tale, samtale, læse og skrive. Eleverne tilegner sig sprog forskelligt og med forskellig hastighed. Nogle får mest ud af at høre sproget, nogle af at imitere, nogle skal se det skrevet, nogle skal skrive det, og nogle skal bevæge sig, bruge kroppen osv. Man kan således bedst tilgodese alle elever i klassen ved at sørge for, at aktiviteter og materialer er varierede og alsidige.

Forslag til aktiviteter

Eleverne i begynderfasen er stadig legebørn. Hovedvægten bør derfor lægges på de musik-kreative aktiviteter, fx kommunikative lege med enkelt ordforråd, spil, små dialoger og rollespil.

Arbejdet med sprog og handling er centralt. Eleverne kan lytte og male, lytte og tegne, lytte og udføre handlinger, lytte efter informationer, lytte til en god historie eller digte med på historier. De kan arbejde med sange og remser. Det giver selvtilid at synge sammen med andre og sige sætninger i kor på engelsk. Melodi og rytme hjælper eleverne til en god udtale og intonation, og munden kommer lettere på gлед, selv om der er tale om nye, ukendte lydforbindelser.

Vægtningen af fagets forskellige discipliner tager hensyn til de enkelte elevers sproglige forudsætninger. Specielt for elever med særlige vanskeligheder kræves ofte et langt og roligt forløb. En udstrakt brug af visuelle hjælpemidler foretrækkes, fx dvd, tegninger, billedstof, konkrete genstande og eleverne selv.

At lytte er en vigtig aktivitetsform. Eleverne lytter til lærerens tale, fortælling, oplæsning og instruktioner til andre elever og til lyd- og billedmedier. Den autentiske lyd benyttes i stigende grad til at bringe dagligliv og sprog ind i klasseværelset, og ikke mindst dvd-programmer er velegnede undervisningsmidler. Her får eleverne hjælp til forståelsen gennem situationerne samt personernes kropssprog og mimik, og de stifter bekendtskab med de kulturer, hvor sproget anvendes.

Eleverne starter ofte med at lære sproget i mindre sproglige 'klumper', der forekommer hyppigt. Eleverne vil således forstå *What's your* som en enhed. Disse 'klumper' sætter dem i stand til at kommunikere. Eleverne opmuntrer til stadighed til at gætte, og det er vigtigt, at de ikke bibringes en opfattelse af, at der for hvert dansk ord findes et engelsk og omvendt.

Elevernes læsefærdighed udvikles gradvist fra genkendelse af ord til læsning af sprogligt enkle tekster. Det er hensigtsmæssigt at arbejde med lytte/læse-aktiviteter som introduktion til den første læsning. Brug af lyd- og billedmedier som støtte i forbindelse med tekstlæsning giver alle, også de svage læsere, god hjælp til forståelse af indhold og udtale.

Skrivning kan være afskrivning, fx af enkelte ord i forbindelse med elevernes fremstilling af plancher og billedordbøger eller i forbindelse med deres arbejde med it-baserede programmer. Eleverne eksperimenterer også med at skrive små breve, digte, historier og rollespil eller notere kammeraternes svar på forskellige spørgsmål. Her kan metoder fra den tidlige danskundervisning anvendes.

Eleverne beskæftiger sig med engelsk på engelsk, men lærer også om engelsk og drager sammenligninger mellem dansk og engelsk. På den baggrund udvikler de sproglig nysgerrighed og bevidsthed om sprog i bred forstand. Dette støtter samtidigt udviklingen af deres modersmål, ligesom indholdssiden kan være en fælles referenceramme for de to sprog.

Der arbejdes så meget som muligt på engelsk, i starten ved at læreren i størst muligt omfang taler engelsk, men accepterer, at eleverne henvender sig på dansk. På den måde udsættes eleverne for den størst mulige mængde af sproget, og de vænnes samtidig til, at i engelsktimerne taler man engelsk.

Forslag til emner

Valg af emner tager som nævnt i læseplanen udgangspunkt i det nære og genkendelige. Arbejdet med ordforråd organiseres i grupper af ord, fx alfabetet, tallene, farverne, familien, kroppen, tøjet, klasseværelset, årstider, måneder, ugedage, klokken, højtider, mad og opskrifter, dyrene, hus og have, mit værelse, forretninger, varer, hobby og ferie. Nye ord kan præsenteres ved hjælp af billedkort, og ordene kan trænes med lege som *Memory* og billedlotteri, og it-baserede programmer. Eleverne kan ligeledes lave deres egne ordkort, billedbøger, plancher og billedordbøger.

Det kulturelle aspekt

Eleverne møder med et forhåndskendskab til den engelsktalende verden. Mange har allerede dannet sig nogle opfattelser af kulturforskelle og -baggrunde, selv om de ofte er ret unuancerede. Gennem arbejdet med aktiviteter, billeder, lyd, dvd og tekster giver begynderundervisningen i engelsk mulighed for at få en større viden om og forståelse af folk og kulturer i engelsktalende lande og oplevelse af engelsk som et internationalt kommunikationsmiddel. Hvor det er muligt, er det frugtbart i perioder at lade engelskundervisningen indgå

i tværfaglige samarbejder med de øvrige humanistiske fag og de musisk-kreative fag. Eventuelle produkter kan udveksles med klasser i ind- eller udland. Elevernes mulighed for at anvende engelsk i autentiske sammenhænge er en motiverende faktor for det videre arbejde.

Arbejds- og samarbejdsformer

I begynderundervisningen lægges grunden til de arbejds- og samarbejdsformer, som skal kendetegne den videre engelskundervisning. Valget af arbejdsform er vigtig. For at fremme elevernes muligheder for at få personlige erfaringer med sproget organiseres undervisningen som en vekslen mellem fællesarbejde, gruppearbejde, pararbejde og individuelt arbejde. Aktiviteterne kan være sproglege, enkle rollespil eller produktion af små bøger eller tegneserier.

Pararbejde er særligt væsentligt, fordi det giver tryk og blot at tale med partneren, frem for at alle i klassen ser på den, der taler.

Lærerkvalifikationer

Også i begynderundervisningen er det vigtigt, at det er sprogligt kompetente og uddannede engelsklærere, der forestår undervisningen, så den sprogligt og fagdidaktisk lever op til trinmålene. Eleverne har brug for en sproglig rollemodel, der taler et engelsk, der lever op til de væsentligste normer for engelsk sprogbrug.

Det kræver didaktisk mindst lige så meget at undervise i engelsk i 3. klasse som på et højere klassetrin. De fagdidaktiske kvalifikationer må være til stede, så begynderundervisningen for eleverne ikke bliver en isoleret oplevelse, men starten på et langsigtet uddannelsesforløb. Det er samtidig vigtigt, at læreren kender til de efterfølgende forløb og mål af hensyn til progressionen, samt at forældrene orienteres.

Kreativitet og innovation

Sprogundervisningen skal motivere eleverne til at udfolde sig, tage chancer og afprøve deres sprog i mange og gerne utraditionelle situationer. Det skal være helt naturligt at begå fejl, og alle skal vide, at det er fejlene, man lærer af – hvis man vil! Ved at give plads til utraditionelle forslag og idéer fra elevernes side opmuntres de til at eksperimentere og lege med sproget. Klasseværelsets indretning kan stimulere til sproglig aktivitet: Farvevalg, god møbelindretning, udstilling af gode engelske bøger, plakater, flag, skilte og bannere etc. Kreativitet kan fremmes gennem leg – også på de ældre klassetrin. En leg – fx *Hide and Seek* – er med til at aktivere elevens ordforråd samtidig med, at eleven er aktiv i legen, finder nye gemmesteder og kritisk gennemtænker det, der er sket i legen.

Når elever får mulighed for at udfolde sig gennem opgaver, der rummer udfordringer til flere sanser, motiveres de til at tænke individuelt og bruge deres fantasi. Når der skabes mulighed for at aktivere mange hjernefunktioner, kan der opstå et *flow*, hvor eleverne nyder at bruge sproget, tænker nyt og er engagerede og optagede af at lære. Der er derfor god grund til at inddrage sådanne læreprocesser også i sprogundervisningen.

Engelsklæreren kan udfordre den enkelte elevs kreative evner ved at tilrettelægge en undervisning, hvor

- der tages chancer
- elevdeltagelse er i fokus
- der ses positivt på eleven
- der skabes mange muligheder for, at eleven kan mærke fremgang og succes
- idéer ikke er farlige
- der tænkes og arbejdes selvstændigt
- humor og leg indgår
- alle er fleksible
- mål-orientering er i fokus
- eleverne er vedholdende
- elevernes nysgerrighed udfordres
- mange læringsstile indgår
- visuelt materiale understøtter det auditive
- elevernes baggrundsviden om verden inddrages
- eleverne stiller spørgsmål
- eleverne oplever, at fejl er kilden til udvikling
- elevernes individuelle interesser understøttes
- følelsesmæssig respons opmuntres og udforskes
- eleverne accepterer usikkerhed
- det er en fast praksis at give, få og reagere på feedback.

Hvor traditionel undervisning stiller spørgsmål, der skal besvares, opmuntres eleven i en kreativ undervisning til selv at stille spørgsmål og til at undre sig. Kreative læreprocesser kan dermed også bidrage til at forberede eleverne til at klare sig i et samfund i konstant bevægelse og forandring ved at understøtte deres nysgerrighed, fantasi og spørgelyst. Det moderne, globaliserede samfund stiller krav om, at vi kan være såvel kreative som innovative. Men disse kompetencer kommer ikke af sig selv. Skolen skal ville det og arbejde med at udvikle disse kompetencer i undervisningen. I engelskundervisningen kunne et eksempel være, at klassen/skolen tager initiativ til en *Storytelling Festival*, hvor de forbereder små sketches og historier, som de dyster med sammen med andre klasser på skolen/skoler i området – eller på nettet med skoler i udlandet/venskabskolen i et andet ikke engelsk-talende land. Eleverne udtænker sammen med lærergruppen forskellige evalueringskriterier og 'præmier', som kan virke motiverende for alle deltagere. Forestillingen vises evt. også i det lokale (børne)kulturcenter, eller på ældrecenteret, som man i forvejen har kontakt med, og som klasserne i dansktimerne på skift hjælper med at lay-oute et 'Beboernyt'. Hermed skaber det lærte værdi for andre og får en merværdi for eleverne ud over, at de selv lærer noget.

Kreativ engelskundervisning aktiverer og understøtter elevernes evne til at undres og tænke kreativt på mange måder. Eleverne motiveres til at bruge sproget i så mange situationer som muligt. I videst muligt omfang skal eleverne opleve, at de gennem meningsfulde aktiviteter lærer at bruge sproget, og ikke at de lærer om sproget.

Motivationen er afgørende for, om eleven påtager sig ansvaret for at arbejde med processer, der støtter dem i deres sproglige udvikling. De emner, opgaver og materialer, som læreren vælger sammen med eleverne, har afgørende betydning. Den indre motivation opstår lettere, når stoffet appellerer til eleverne, og når opgaverne er meningsfulde.

Når eleverne fx laver rollespil, bevæger sig, synger, laver raps, anvender musik, bruger billeder og lyd, anvender de sproget på det niveau, som de personligt er nået til. Mange af aktiviteterne indeholder samtidigt situationer, der giver erfaring og fælles oplevelser. Her udnyttes ressourcer, som hjerneforskning har peget på som værdifulde i forbindelse med læring.

Arbejdsformer og metoder der kan understøtte en kreativ læreproces:

Gruppearbejde

Sprogundervisningen skal fra begyndelsen give den enkelte optimale muligheder for at udvikle sit sprog gennem interaktion. I gruppearbejdet lægges ansvaret i høj grad over til eleverne, og det kræver selvsagt, at de er langt mere aktive end i en traditionel klasseundervisning. Det er en proces, som både elever og lærere skal vænne sig til, og det er mest hensigtsmæssigt, at alle grupper arbejder i samme lokale. Derved sikres, at læreprocesserne er i gang, og at arbejds sproget er engelsk. Læreren inddrager eleverne i at forstå de mål, der arbejdes hen imod. Når eleverne kan se formålet, forstår de også bedre, hvorfor det er vigtigt, at de tager gruppearbejdet alvorligt og forsøger at gøre sig forståelige, også selv om deres sprog ikke rækker. De skal acceptere, at de ikke alle sprogligt kan arbejde på samme niveau.

Cooperative learning

Cooperative learning er en speciel målrettet og meget struktureret form for gruppearbejde, der er særligt velegnet til sprog. Her samarbejder eleverne i teams i forskellige strukturer med særlige samarbejdsrelationer og tilhørende arbejdsbeskrivelser. Indholdet og opgaverne kan handle om sociale og faglige emner. Princippet gør, at deltagelse er uundgåelig, og det skulle gerne være sjovt at være med. Der tænkes, analyseres og løses problemer, og fælles for arbejdet er, at der er meget stor sprogproduktion hos den enkelte elev.

Task-based learning

I taskbaseret undervisning går bevægelsen fra *fluency* til korrekthed – fra indhold til form – og undervisningen er bygget op omkring kommunikative opgaver, også kaldet *tasks*. En kommunikativ opgave defineres som en aktivitet, hvor målsproget bruges med et kommunikativt formål for øje og med den hensigt at nå et resultat.

Rammen for et taskbaseret forløb er trefaset:

- En før-task-del, som har til formål at introducere og vække interesse for emnet, aktivere elevens baggrundsviden og give et relevant sprogligt input.
- En task-del, hvor aktiviteten gennemføres og afsluttes med en løsning ofte i form af et mundtligt eller skriftligt produkt.
- En efter-task-del, hvor der fokuseres på sproget, herunder de sproglige problemer der er dukket op under aktiviteten.

Eksempler på *tasks* kan være *Jigsaw*-lytning og -læsning, hvor eleverne på basis af indhold skal sætte tekststykker i rigtig rækkefølge. Samtidig træner de kohærens og kohæsjon. Et andet eksempel er *dicto gloss*, der tager udgangspunkt i en kort tekst, der læses op eller afspilles to eller tre gange. Under første oplæsning lyttes der kun, mens der under anden og evt. tredje oplæsning må tages notater. Derefter forsøger eleverne i par eller smågrupper at rekonstruere den oplæste tekst så præcist som muligt, både hvad angår indhold og form. Forhandlingerne skal

resultere i et fælles skriftligt produkt, nemlig elevernes version af den oplæste tekst.

Internettet og medier

Medierne kan også bruges kreativt. Ved at søge på nettet kan eleverne sammen med andre eller alene finde svar på spørgsmål, som de enten ønsker at udforske selv, eller som læreren eller andre har stillet dem. Eleverne kan endvidere sende e-mail til deres kammerater eller elever andre steder i ind- og udland og få svar på deres spørgsmål. Eleverne kan bruge *chat rooms* til at få svar, enten ved at skrive selv eller ved at læse andres indlæg. Dette skaber motivation hos eleverne, da stoffet bliver fremstillet vedkommende og nyttigt. Eleverne kan få vejledning af læreren, om nødvendigt.

Ved at lære på denne måde har eleven optimale muligheder for at vælge det niveau, som er passende i forhold til erfaringer og forudsætninger. Undervisningen kan tilrettelægges, så eleverne stiller sig selv spørgsmål, som de kan besvare med lidt vejledning. At bruge internettet kan virke motiverende i sig selv, fordi eleven har mulighed for læring gennem flere sanser, fx via lyd, billede, tekst og animationer.

Netop gennem medierne møder eleverne ofte engelsk uden for skolen. De ser tv og film, spiller computerspil, lytter til musik og ser musikvideo. Det er af stor betydning for elevernes motivation, at undervisningen udnytter deres interesser og anerkender individuel forhåndsviden.

Eleverne kan lave en avis med nyheder eller et magasin bygget over et tema. I produktet medtænkes målgruppen, som fx kan være en venskabsklasse i et andet land. Der kan skrives på computer og arbejdes med layout.

En radioudsendelse kan fx indeholde simulerede debatter med forskellige interessegrupper, reklamespots, *phone-in* programmer, *quiz shows* og *Top 10*.

Dvd kan anvendes til optagelser af elevproducerede *talk shows*, *soaps*, nyhedsudsendelser, musikvideo, teater m.m.

For alt arbejde med medier gælder det, at det kan laves uden avancerede faciliteter. En avis kan fremstilles ved hjælp af en computer, et lysbord, som endda kan erstattes af et vindue, papir og skolens kopimaskine. Lydoptagelser kan foregå på elevernes mobiltelefoner eller MP3-afspillere eller *i-pods*. Et dvd-produkt bliver selvfølgelig mest tilfredsstillende, hvis der er mulighed for en rigtig editering, men der kan også arbejdes med klip i kamerateat.

Krop og sprog

Ikke mindst i 1. forløb er det vigtigt, at sprog og handling knyttes sammen. Undervisningen her skal som udgangspunkt være praktisk orienteret.

Eleverne skal erfare, at sproget benyttes for at opnå en hensigt, og at det styrker forståelsen og sprogtiltagelsen, hvis der arbejdes med konkrete materialer og konkret handling, fx:

- *Action songs*, hvor eleverne synger og laver bevægelser til sangen.
- *Action rhymes*, hvor eleverne siger vers i kor med tilhørende bevægelser.
- *Raps*.
- *Square dance* eller folkedans.
- Lege som forudsætter, at eleverne mimer og bruger kropssprog.
- Sans- og huskelege.

Kommunikative lege

Den idé, som kommunikative lege bygger på, kan anvendes i alle forløb. I princippet har alle kommunikative lege indbygget et *information gap*, enten i form af en forskel i udformning, indhold, mening eller holdning. Hermed skabes en situation, hvor eleverne er nødt til at kommunikere for at løse opgaven.

De letteste kommunikative lege har helt konkrete *gaps* og egner sig ofte til pararbejde. *Gaps* er huller, hvor de to deltagere har forskellige oplæg. Elev A har fx et færdigt billede med figurer og farver; elev B mangler farverne. De to elever skal derefter, uden at se hinandens oplæg, kommunikere for at få de to oplæg gjort ens.

Efter samme princip kan eleverne arbejde med brikker, der skal lægges i rækkefølge, tegninger, der skal gøres færdige, eller figurer der skal konstrueres. Oplæggene kan også bestå af to næsten ens billeder, hvor opgaven går ud på at finde forskellene.

I undervisningen i 3.-4. forløb kan *information gap* udnyttes til at træne elevernes kommunikative færdigheder, også om mere abstrakte emner. Her kan skrevne tekster fx også erstatte billedforlæg. Der kan arbejdes i par eller grupper, hvor deltagere har et forskelligt udgangspunkt, fx i form af en rolle eller en viden, der skal argumenteres og besluttet ud fra.

Kreativ respons

Her udnyttes viden, som eleverne har tilegnet sig fra dansk. Når eleverne lytter og læser, kan den hensigtsmæssige lytte- og læseproces hjælpes på vej af *tasks* eller opgaver. Eleven skal forstå, hvad formålet med aktiviteten er, og hjælpes på vej med at udvikle strategier for bedre at tilegne sig stoffet. Det er hensigtsmæssigt at

støtte arbejdet med *tasks* før, under og efter lytning og læsning.

Især i forbindelse med *tasks* efter lytning og læsning, kan der arbejdes med kreativ respons på teksten. Eleven udtrykker sin opfattelse af teksten på en kreativ måde. Mulighederne for kreativ respons falder for eksempel inden for *creative writing*, drama og billedkunst. Eleverne kan individuelt eller i par eller gruppe

- illustrere en situation eller en person fra teksten
- udarbejde alternative illustrationer til teksten
- lave et cd-omslag til de sange eller musikteksster, der er arbejdet med
- dramatisere en sang eller en episode fra teksten
- interviewe en person fra teksten
- skrive en alternativ slutning til teksten
- lave en collage over tekstens temaer
- lave en tegneserie over tekstens hovedbegivenheder.

Kreativ skrivning

De skriftlige færdigheder skal integreres i alle forløb, lige fra elevernes første eksperimenter med skriftsproget til 3. og 4. forløbs arbejde med skriftlig fremstilling. De skriftlige aktiviteter kan ofte med fordel anvendes som respons på et mere frit skriftligt oplæg, fx nogle ord, en tekst, et billede, lydeffekter eller musik.

I den kreative skriveproces indgår de samme faser som i anden procesorienteret skrivning: brainstorm, mindmap, udkast, revision, editering, korrekturlæsning, færdigt produkt, evt. med respons mellem hver fase.

Det er bedst at bruge oplæg, som er flertydige, eller som taler til elevernes fantasi. Fx kan man lade eleverne betragte et utydeligt motiv i få sekunder, eller man kan hænge en snor med forskellige ting op i klassen som udgangspunkt for en detektivhistorie – *dead man's pocket*. To eller flere illustrationer kan af eleven forbindes til et handlingsforløb, eller der kan skrives ud fra atmosfæren i et musikstykke, som kan bidrage til at stimulere fantasien.

Når billeder er udgangspunkt for skrivningen, er det hensigtsmæssigt at lade eleven begynde med at tømme billedet for navneord, udsagnsord og tillægsord. Derefter bruges ordene til en mindmap. Ordene samles i bundter og udbygges derefter til sætninger. Sætningerne skrives i en rækkefølge, som forfatteren finder naturlig, og de er derefter holdepunkter i det første udkast, der kan arbejdes videre med i skriveprocessen.

Drama, rollespil, improvisationer

Der kan arbejdes med drama både i bunden og i fri form i alle engelskundervisningens forløb.

I 1. forløb kan der arbejdes med hånddukker eller med dramatiserede situationer, fx indkøb og situationer omkring et spisebord. Udklædning, masker, hånd- eller stangdukker giver eleverne mod på at arbejde med intonation.

Efterhånden som eleverne har tilegnet sig mere engelsk, kan de selv digte episoder eller aftale dramatiseringer og opføre dem for klassen.

Der kan også arbejdes med mere bundne rollespil eller simulationer, hvor indholdet styres af en bestemt situation eller nogle bestemte roller eller holdninger.

Små skuespil kan anvendes næsten fra starten. Det er kun sværhedsgraden, der sætter grænser. Eleverne tilegner sig replikker, helst med støtte fra lydband, og herefter øves stykket individuelt og i grupper. Der kan eventuelt arbejdes med scenografi, kulisser, rekvisitter og kostumer med henblik på et produkt, som kan vises for andre elever eller forældre. I løbet af denne proces vil eleverne komme ud for flere gentagelser af ord og sætninger end ved nogen anden sproglig aktivitet. Sprog og handling kædes sammen, og arbejdet med mimik, gestik, udtale og intonation indgår i en meningsfuld sammenhæng. Arbejdet med at sætte et stykke op er en proces, der giver et stort ryk fremad mht. elevernes mundtlige sprogfærdighed, sproglig selvtillid og motivation.

Scenen kan varieres med video- eller lydoptagelse. I disse forløb kan der også arbejdes med elevernes egne tekster og manus. En anden variant er *Reader's Theatre*, hvor eleverne laver hørespil og herigennem træner intonation og udtale. På www.emu.dk ligger vejledning og manus til arbejdet med *Reader's Theatre*.

Storyline

Her arbejdes med et emne, som interesserer eleverne. Uanset hvad emnet er, skal der indgå tre elementer: Tid, sted og personer. Læreren starter historien og stiller undervejs spørgsmål, som eleverne besvarer ved at samarbejde, undersøge, rollespille, og der udvikler sig på denne måde en fremadskridende handling. Hver elev har en rolle i det univers, som klassen har besluttet at arbejde med: *In town*, *At home*, *At the hospital*, *My room*. En visuel ramme/frise skabes undervejs, når eleverne skal beskrive deres sted, deres hus, landskabet omkring dem etc., og det visuelle udvikler sig til et fast holdepunkt for den fremadskridende historie. Der gennemspilles forskellige episoder, hvor eleverne indgår i deres roller. Nøglespørgsmål styrer processen fremad, og læreren sikrer den faglige progression ved at strukturere de mange forskellige hændelser og aktiviteter i en oversigt, som eleverne får udleveret. Her er vide rammer for elevernes sproglige udfoldelse: Brevskrivning, dialog, monolog, meddigtning etc. Lyd- og videooptagelser af elevfremlægninger er velegnet til at binde historien sammen.

Storytelling

Det giver selvtillid at kunne fortælle en historie, evt. ved brug af billeder. Ved i starten at opleve lærerens fortælling og oplæsning, fra fx *Big Books* med illustrationer og gradvist herefter vanskeligere bøger, udvikles elevernes mod på selv at fortælle historier. Der findes gode instruktive håndbøger om emnet fra engelske forlag.

I arbejdet med historier kan man bruge fantasirejsen, hvor man udnytter elevernes forestillingsevne. Når læreren for eksempel fortæller om en rejse ind i et ukendt land, skal eleverne forestille sig, hvordan landet og menneskene ser ud. De skal fornemme lugte og lyde samt selv digte med. Ved at skrive rejsen ned, tegne eller male vigtige steder i fortællingen, kommer eleverne til at arbejde med mange forskellige sproglige strukturer og tider.

Afslutningsvis kan klassen invitere andre klasser – og deres forældre – til en *Storytelling Festival*, hvor de på skift fortæller små historier, evt. med lyd- og musikeffekter.

Tværfaglighed/samarbejde med andre fag

Det faglige i det tværfaglige – og det tværfaglige i det faglige

Det faglige

Faget engelsk har både et færdighedsaspekt, et orienteringsaspekt og et holdningsdannende aspekt. Når faget anskues så bredt, bliver en del af arbejdet naturligt af emne- eller problemorienteret art, men med et indhold, der giver anledning til at bruge engelsk.

Hertil kommer, at mange af de arbejdsformer, metoder og undervisningsmaterialer, der kendetegner engelskundervisningen, også fremmer en tværfaglig arbejdsform. De varierede arbejdsformer, individuelt, par, gruppe og værkstedsundervisning, giver eleverne et godt grundlag for selvstændigt arbejde. Og en emneorganiseret undervisning med et bredt sammensat materialevalg giver eleverne gode erfaringer med at udvælge og bearbejde tekster.

I læreplanens afsnit om kultur- og samfundsforhold er der angivet en række emner, som anses for velegnede i engelskundervisningens fire forløb. Det kan her overvejes, hvilke emner der ville egne sig bedst i en faglig sammenhæng og hvilke i en tværfaglig sammenhæng. I det sidste tilfælde vil man inddrage både flere timer og andre indfaldsvinkler end dem, der er specifikke for engelskundervisningen.

Et emne om menneskerettigheder ville måske egne sig bedre til et tværfagligt end til et fagligt arbejde, mens engelsksproget tv-fiktion i højere grad ville egne sig til

behandling i en faglig sammenhæng. Det er dog karakteristisk, at der i de fleste tilfælde ikke vil være en skarp grænse imellem, hvilke emner der bedst egner sig til at blive behandlet i en faglig eller en tværfaglig sammenhæng. Valget vil oftest være betinget af, om eleverne ønsker at arbejde med emnet som et større tværfagligt emne- eller projektarbejde, eller om lærerteamet har en sammensætning, som kunne være et godt udgangspunkt for et bestemt emne.

Det tværfaglige

I tværfaglige sammenhænge kan engelsk perspektivere et emne ved at inddrage forhold fra engelsktalende lande, eller eleverne kan inddrage tekster om emnet, som er skrevet på engelsk. Fx vil man i forbindelse med et emne om menneskerettigheder muligvis kun være i stand til at finde tekster på engelsk om forholdene i en række lande.

Hvis eleverne skal prøve at forstå og forholde sig til fænomener og forhold nogenlunde kvalificeret, kræver det, at de ser dem i den sammenhæng, som de optræder i. Netop her kommer kulturaspektet ind og bidrager med engelsksprogede tekster af mange slags og i form af møder med engelsktalende personer.

I denne forbindelse skal det nævnes, at også selv om teksterne er oversat, kræver det ofte en engelsk-kulturel indsigt, hvis eleverne skal forstå baggrunden for indholdet i teksterne.

Den receptive brug af engelsk i form af lytte- og læseforståelse spiller selvfølgelig en stor rolle, når eleverne skal skaffe sig viden om et emne. Dog kan informationsindsamling også ske ved at interviewe personer, som eleverne kun kan kommunikere med på engelsk, altså produktivt.

Når engelsk indgår i tværfaglige sammenhænge, er det imidlertid naturligt, at lærere og elever også medtænker mulighederne for, at fremlæggelserne helt eller delvis kan ske på engelsk. Det kunne ligefrem være et krav over for nogle elever, således at differentieringen også tilgodeses på denne måde.

De mange muligheder for forskellige fremlæggelsesformer indbyder til, at engelsk benyttes. En del af en elevs fremlæggelse kunne fx være et rollespil eller en simulation på engelsk. Også en billedcollage med engelske undertekster ligger inden for, hvad et flertal af eleverne vil kunne klare, og nogle elever vil utvivlsomt kunne gå langt videre og lade hele fremlæggelsen og produktet være på engelsk. De musiske og kreative arbejdsformer, som er en del af faget engelsk, vil også være en god forberedelse til, at eleverne kan gøre brug af forskellige fremlæggelsesformer, både på dansk og på engelsk.

Faglige bidrag til det tværfaglige

Når engelsk indgår i tværfaglige projekter, må man have nogle forventninger til den faglige ballast, eleverne kan udnytte. Det vil være både i form af viden og i form af færdigheder og arbejdsformer. For det første er det naturligt inden for fagets rammer at benytte emner og projektarbejder fra tidligt i forløbet, således at der bliver en progression fra "mini-projekter" til "maxi-projekter". Man kan fx starte med forløb om *English breakfast* med brug af engelske opskrifter og rollespil ved morgenbordet. Senere kan der arbejdes med emner om natur og dyr eller fritidsinteresser, og til sidst kan man tage et tema som Australien op. I samarbejde med venskabsklasser kan eleverne fx beskrive og udveksle informationer om deres lokalsamfund.

Receptive færdigheder:

Her vil der være tale om en række arbejdsformer, som eleverne nok kender fra andre fag, men som skal videreudvikles og opøves specielt gennem brug af engelsksprogede tekster. Det drejer sig fx om, at eleverne skal have arbejdet med

- at forholde sig spørgende til det kultur- og samfundstof, de møder i og uden for undervisningen
- at finde og at tilegne sig informationer, således at de skelner væsentligt fra uvæsentligt
- at sammenligne og at tage stilling til forskellige informationer.

Produktive færdigheder:

Også inden for det produktive område vil der være en række forventninger til, hvad eleverne har arbejdet med. Det drejer sig fx om på engelsk

- at formulere problemer
- at gengive hovedindholdet af tekster
- at fremlægge synspunkter
- at argumentere
- at blive fortrolig med forskellige fremlæggelsesformer og at benytte dem effektivt.

Internationalt samarbejde

Gennem undervisningen skal det sikres, at den verden, eleverne allerede møder uden for skolen gennem medier, internet og kontakt med udlændinge, også bringes ind i engelskundervisningen og bliver gjort til en del af denne undervisning. En kommunikativ engelskundervisning skal i dag rumme eksempler på, at engelskundervisningens kunstige situation, hvor danskere taler engelsk med danskere, brydes, så eleverne får ægte sproglige oplevelser, og styrkelse af elevernes internationale forståelse bliver en integreret del af engelskundervisningen. Eleverne skal have autentiske sprogoplevelser og allerede i løbet af deres skoletid erfare, at deres engelsk kan benyttes i praksis.

Et væsentligt formål med engelskundervisningen er, at eleverne udvikler deres forståelse for mennesker med forskellig kulturel baggrund og forbereder sig til et liv i et globalt samfund. Faget skal være med til at udvikle elevernes forståelse og tolerance over for andre kulturer og samtidigt deres evne til at kommunikere og samarbejde med anvendelse af engelsk som internationalt kommunikationsmiddel.

Informationsteknologien vil i langt de fleste tilfælde være det redskab, som benyttes til kommunikation med elever/kolleger fra andre lande. At kommunikere på engelsk med elever eller en klasse i et andet land, fx gennem samarbejdsprojekter, almindelig korrespondance, via *e-mails*, *blogs*, *face-book*, IP-telefoni eller gennem udvekslingsrejser, styrker motivationen og fører til mange personlige oplevelser.

I stedet for at etablere kontakt med skoler i engelsktalende lande vil det ofte være bedre at etablere kontakt med skoler, der har engelsk som fremmedsprog, da eleverne så er sprogligt mere ligestillede. Eleverne oplever da, at de kan bruge engelsk som internationalt kommunikationsmiddel til at erhverve sig viden om andre og fortælle om sig selv, samt at deres engelsk fungerer på trods af sproglige mangler.

For at eleverne kan blive bevidste om forskelle og ligheder mellem forskellige kulturer, kan det være relevant at foretage direkte sammenligninger, hvor der lægges mindst lige så megen vægt på ligheder som forskelligheder, fx vil unges interesser være forholdsvis ens uanset land. Det kan også være relevant at foretage samfundsmæssige sammenligninger, fx om uddannelsessystemer eller sociale sikkerhedsnet.

At investere tid i internationalt samarbejde sker ikke kun for at tilgodese disse mere overordnede mål, men er også gavnlige for både elevernes motivation og udbytte af undervisningen. Således viser den internationale engelskundersøgelse af engelsk i 9. klasse fra 2004, at 'ægte kontakt med og brug af det engelske sprog er en afgørende fremmer i forhold til testresultatet'.

I slutningen af 2003 fremlagde EVA, Danmarks Evalueringsinstitut, en evaluering, *Den internationale dimension i folkeskolen*, som viser, at fremmedsprogene og især engelsk spiller en fremtrædende rolle i den forbindelse. Evalueringen påpeger, at det kulturelle møde og ikke mindst det autentiske aspekt i den internationale dimension i undervisningen er det, der giver de største oplevelser og det største udbytte.

Evalueringsgruppen anbefaler, at skolerne giver mulighed for, at lærere og elever får autentiske og erfaringsbaserede oplevelser i forhold til den internationale dimension ved at:

- Eleverne kommunikerer med elever fra andre lande via e-mail.
- Eleverne samarbejder med elever fra andre kulturer inden for landets grænser.
- Skolen og lærerne benytter muligheden for at inddrage gæstelærere og udenlandske sprogassistenter i undervisningen og giver mulighed, for at danske lærere kan rejse ud som gæstelærere.
- Eleverne i videst muligt omfang tilbydes klasseudvekslingsrejser uden for Danmarks grænser.
- Engelsklærerne spiller en central rolle, når disse ting skal være en del af skolens virkelighed.

Lærerne

Internationalt samarbejde er umuligt uden aktiv medvirken, interesse og internationale erfaringer blandt skolens engelsklærere. Det må være en del af skoleledelsens opgave at sikre, at skolens engelsklærere også selv får mulighed for at udvikle sig menneskeligt og fagligt gennem internationale kontakter og tilegne sig nogle af de erfaringer, som er nødvendige for at kunne lede et internationalt samarbejdsprojekt med elever.

Dette findes der i dag mange muligheder for. Møde med elever og kolleger fra andre lande gennem klasseudvekslinger, praktikophold, sprogrejser, studiebesøg, lærerudvekslinger, *job-swaps* og konferencer er en del af mange skolers internationale profil og dermed blandt de tilbud, som udvikler kompetencer hos skolens lærere. Deltagelse i forskellige internationale netværk, Comenius, eTwinning, Nordplus, UNESCO, evt. formidlet gennem CIRIUS m.fl., er en del af virkeligheden på skoler med en international profil.

For engelsklærere er det relevant at deltage i EU-finansierede efteruddannelseskurser for engelsklærere i Storbritannien og Irland. Disse kurser er på samme tid faglig og international efteruddannelse. Her mødes fagkolleger fra mange europæiske lande, og der knyttes kontakter, som bliver til gavn for den enkelte lærer, skolen og undervisningen.

Eksempler

Allerede i 3.-4. klasse skal eleverne opleve, at deres engelsk kan benyttes i praksis. Dette kan ske ved besøg af engelsktalende i klassen, eller ved at elever udfører små interviewopgaver i det lokale miljø, hvor det er muligt at møde udlændinge.

Der kan naturligvis også arbejdes med venskabsklasser i andre lande, kommunikation via e-mail, breve, video og udveksling af lyd på mp3-filer. Elevernes kommunikationssprog kan være dansk eller engelsk, og man kan i visse tilfælde med succes benytte 'oversættere' fra skolens ældste klasser, der skal hjælpe med at færdiggøre et pro-

dukt eller med at forstå noget, der er blevet sendt til de yngste fra udlandet. Der aftales relevante undervisningsforløb med de udenlandske partnere. Mulige temaer: højtider, mærkedage, mit hjem, min familie, mit værelse, kæledyr, kig fra mit vindue osv.

Et eksempel på internationalt arbejde for aldersgruppen, *The Monster Exchange Project*, findes i denne vejledningsafsnit om Informationsteknologi.

I 2. forløb kan der arbejdes med venskabsklasser i andre lande, kommunikation via e-mail, breve, video og forskellige former for lydbreve. Elevernes kommunikationssprog vil fortrinsvis være engelsk, og der aftales relevante undervisningsforløb med de udenlandske partnere. Klasseudvekslinger og -besøg kan indgå. Mulige temaer: Forældrenes arbejdsplads, familie og familiemønstre, fritidsinteresser, mærkedage, sport etc.

Et eksempel på et velegnet internationalt projekt til 2. forløb er det *Travelling Buddy* projekt, der er beskrevet i afsnittet om Informationsteknologi.

Også gæstelærere kan med fordel inddrages. Mange skoler har en forældrebank med navne på udenlandske forældre i skolens distrikt, der er villige til at komme på skolen og undervise om deres land eller andet relevant på engelsk. Disse forældre behøver ikke være indfødte sprogbrugere. Det vil ofte være lige så gavnligt og relevant for eleverne at møde andre, der benytter engelsk som fremmedsprog. Også udvekslingsstuderende vil kunne benyttes.

Et andet område, som kunne udnyttes langt mere end tilfældet er, er det EU-finansierede program med Comenius assistenter. Her har skolen eller kommunen mulighed for at få tildelt en europæisk sprogassistent, der ikke taler dansk, som ekstra lærerkraft typisk i et semester. En sprogassistent kan tilføre skolen en international dimension og øge motivationen i engelsktimerne.

Alle de tidligere nævnte tiltag kan naturligvis også udnyttes i 8.-9. klasse, hvor der desuden i højere grad kan arbejdes med egentlige fælles undervisningsprojekter med de udenlandske samarbejdspartnere.

I de ældste klasser kan lejrskoler, klasseudvekslinger, erhvervspraktikudveksling og fælles undervisningsprojekter med de udenlandske samarbejdspartnere være et uvurderligt element i undervisningen. Disse projekter kan også inddrage andre skolefag, så engelsk af eleverne opleves som redskab for det faglige samarbejde. Det europæiske netværk eTwinning er det ideelle sted til at finde sådanne samarbejdspartnere for projekter med andre fag.

I dag er der desuden mange muligheder for, at elevens produkter kan få en ægte modtager gennem deltagelse i forskellige gratis og umiddelbart tilgængelige netværk,

hvis formål er at offentliggøre elevernes produkter fra undervisningen på nettet. Her kan elevernes noveller, digte, anmeldelser, dramatiseringer o.l. formidles, så de kan læses, ses, høres og kommenteres af modtagere overalt i verden.

CIRIUS

For at støtte internationaliseringen etablerede Undervisningsministeriet i 2000 en styrelse for Information og Rådgivning om Internationale Uddannelses- og Samarbejdsaktiviteter, CIRIUS <http://www.ciriusonline.dk>. CIRIUS er et nationalt videncenter, der indsamler, bearbejder og formidler information om internationalisering på tværs af uddannelsessystemet.

CIRIUS beskriver alle de internationale programmer, som berører skoler og uddannelsesinstitutioner, og her annonceres også ansøgningsfristerne. Af speciel interesse for fremmedsprogsundervisningen i grundskolen varetager CIRIUS flg. EU-støtteprogrammer:

- Comenius skolepartnerskaber, der drejer sig om tematisk samarbejde mellem mindst tre skoler fra forskellige lande.
- Comenius netværk, der er større netværk mellem skoler.
- Comenius assistenter, der bl.a. giver skolerne mulighed for at få tilknyttet en udenlandsk lærerstuderende/nyuddannet lærer til skolen i 3-10 måneder.
- Sproglæreres efteruddannelsesophold i udlandet, herunder *jobshadowing*.

Når regeringens globaliseringsstrategi sætter som mål, at alle elever i folkeskolen skal deltage i mindst ét internationalt projekt, er det væsentligt at kunne hente inspiration til dette arbejde. CIRIUS har en særlig hjemmeside <http://www.skoleniverden.dk> der giver mange nyttige oplysninger og inspiration til det internationale arbejde. Der er mange skoler, der har gode erfaringer med at gennemføre udvekslinger, tematiske skolesamarbejder og tværnationale projekter. Det giver deres elever erfaring med kulturmøder og lærerne nye perspektiver til deres daglige praksis. Der er megen inspiration at hente til spændende undervisningsforløb ved at gøre brug af disse skolers erfaringer.

CIRIUS udgiver et elektronisk nyhedsbrev hver 14. dag. Ved at abonnere på dette nyhedsbrev kan skolerne holde sig opdateret vedrørende diverse aktiviteter. På fagteam-møder kan en opdatering om nyt på det internationale område tage udgangspunkt i dette nyhedsbrev. Fagteamet kan derefter fx tage beslutning om at deltage i et af de kontaktseminarer, som CIRIUS jævnligt arrangerer for at hjælpe skolerne i gang med samarbejdsprojekter med skoler i udlandet. Sproglærere bør, fx være bekendt med, at de via CIRIUS kan opnå økonomisk støtte til at deltage i sprogkurser i lande, hvor deres undervisnings-sprog tales. Skolerne kan også rette henvendelse til en

professionshøjskole for at få råd og vejledning til at arbejde med det globale perspektiv i grundskolen. Professionshøjskolerne tilbyder kursus- og konsulentvirksomhed i forhold til de forskellige muligheder for internationalt samarbejde, der kan finde sted inden for rammerne af eksempelvis EU- og Nordplus-programmer.

It i engelskundervisningen

Informationsteknologien er en så integreret del af elevernes tilværelse, at den skal medtænkes i undervisningen, hvor det er hensigtsmæssigt. Når eleverne starter med engelsk i 3. klasse, er de fortrolige med at bruge computeren til deres spil og til at finde andre spændende spille-muligheder på nettet. I takt med elevernes udvikling bliver de brugere af den til personlige kontakter, informationssøgning, avancerede spil, etablering af netværk, deres musik- og filminteresser mm. I informationsteknologien har engelskundervisningen et redskab, som er af afgørende betydning for faget og dets rolle i skolens undervisning og i virkeligheden uden for skolen. Computeren skal for engelskundervisningen være, hvad lomme-regneren er for matematikundervisningen.

Den viden og de oplevelser, den nye informationsteknologi kan byde på, vil oftest først være tilgængelige på engelsk. Dette forhold giver engelskundervisningen både specielle muligheder og forpligtelser. Informationsteknologien skal derfor tænkes med i planlægningen af engelskundervisningen, når den kan bidrage til at forbedre undervisningen på et eller flere områder og føre til anvendelse af mere hensigtsmæssige arbejdsformer. I ethvert lokale, hvor der undervises i engelsk, bør det være en selvfølge, at der er et antal computere og adgang til nettet, således at disse til enhver tid er til rådighed, når det er nødvendigt.

Computeren er også det sted, hvor danske elever tydeligst oplever engelsk som en ægte kulturteknik, som et redskab for tilegnelse af viden og oplevelser. Det er her nødvendigt og naturligt at bruge engelsk. Hermed har faget fået en ændret rolle i skolens dagligdag, og hermed har engelsklæreren også en anden rolle og en udvidet funktion i skolen.

Faget har med computeren og nettet fået øgede nye muligheder for at kunne indgå i faglige og tværfaglige projekter. Engelsklæreren vil derfor ofte være den, der i kraft af sin faglige viden bliver bedt om at medvirke i disse forløb. Som engelsklærer er det nødvendigt til stadihed at følge med i udviklingen inden for it og at beherske denne nye faglighed, pædagogisk, fagligt og tværfagligt. Rigtigt anvendt kan it udvide sproglæreren aktionsradius og elevernes medansvar for egen læring.

Internettet i undervisningen

Internettet er i dag et centralt element, når det gælder lærerens overvejelser om at udfylde behovet for materialer, der lever op til læreplanen. For at kunne udnytte internettets muligheder er det vigtigt, at eleverne lærer at arbejde med indsamling, kritisk vurdering, udvælgelse, bearbejdning og formidling af informationer.

Traditionelt er engelskundervisningen bundet til klasseværelset. Det materiale, som man som lærer er vant til at arbejde med, kommer fra bøger, aviser, dvd og bånd. Det er lukkede, statiske materialer, hvor man har mulighed for at forudsige og tilrettelægge et forløb. Internettet er dynamisk, og når der kan kobles op til nettet overalt, behøver undervisningen ikke længere lukkede lokaler.

Internettet muliggør autentisk kommunikation, hvor elevernes arbejde kan udveksles med en ægte modtager til forskel fra den traditionelle 'som om' situation.

Internettets store styrke er den enorme mængde af informationer, som det indeholder, men dette er på mange måder også mediets svaghed. Det store problem er dets uoverskuelighed og de store forskelle i kvalitet og sproglig sværhedsgrad.

Med EMU'ens tilbud – <http://www.emu.dk> – om evaluate eksemplariske undervisningsforløb til alle klassetrin og Fagenes Infoguide – <http://infoguide.emu.dk> – kan man hurtigt og sikkert finde webbaseret materiale, som er velegnet til undervisningen. Infoguiden indeholder et stort antal links, der er udvalgt efter en faglig-pædagogisk vurdering, hvorved man sikrer, at de er relevante. Infoguidens opbygning giver overblik, og den er et tidsbesparende værktøj såvel for lærere som for elever.

Teachers help teachers teach er et fænomen, som får stadig større betydning, når det gælder webbens praktiske funktion i undervisningen: At lærere i stedet for at forbeholde gode undervisningsforløb til egen undervisning stiller disse til rådighed for andre og benytter nettet som det medie, der kan gøre materialet tilgængeligt for danske og udenlandske kolleger. Dette fænomen vil sandsynligvis få stadig større betydning for alle lærere og elever i fremtidens undervisningsverden.

At netop engelskundervisningen har enorme muligheder på dette felt ligger i selve det fænomen, at man som engelsklærer deler mål og interesser, metoder og materialer med tusinder af lærere rundt om i verden, som også underviser elever i engelsk på *beginner*, *lower intermediate* og *intermediate* niveau.

Internettet giver engelsklæreren mulighed for fx at

- få adgang til store mængder materiale til stort set alle emner på engelsk. Dette materiale kan fx findes på *Wikipedia* eller *Simple English Wikipedia*

- kunne følge med i den politiske og den kultur- og samfundsmæssige udvikling i de lande, hvor sproget tales
- få adgang til aktuelle tekster inden for emner, der interesserer eleverne, fx sport, musik og film
- supplere undervisningen med aktuelle artikler fra aviser og tidsskrifter fra hele verden
- hente noveller, digte, sangtekster, filmanmeldelser og eventyr til brug i undervisningen
- skaffe aktuelle prøvetekster, der passer til de emner og tekster, som eleverne har arbejdet med
- få adgang til store mængder af elevproducerede tekster fra en mængde lande – og dermed også adgang til, at danske elevers tekster kan få en ægte modtager
- få kontakt til skoler i hele verden
- forberede virkelige eller virtuelle rejser rundt i verden ved hjælp af de oplysninger, kort, artikler og reklameindslag, der ligger på nettet
- arbejde projektorienteret på og med engelsk
- give engelsk og engelske tekster en central placering i forbindelse med projektarbejde.

Nettets største betydning ligger stadig primært i de muligheder, som det giver den enkelte lærer i planlægning og tilrettelæggelse, men efterhånden som antallet af tilgængelige computere øges, vil nettets betydning i selve undervisningen også vokse. Der findes efterhånden talrige eksempler på, at nettet indeholder egentlige undervisningsforløb, der kan bruges i engelskundervisningen. Mange af disse forløb er af høj kvalitet og kan dermed supplere og i perioder erstatte traditionelle undervisningsmaterialer på de skoler, der har mulighed for, at eleverne kan arbejde med nettet over længere tid.

Eksempler på emner eller *projects*, hvor eleverne kan arbejde med inddragelse af internettet:

I 1. forløb kan eleverne arbejde med at finde *Nursery Rhymes* på nettet, læse, vælge ud og være med til at bestemme, hvilke rim klassen skal arbejde med. Læreren har valgt et bestemt *site* med mange velegnede rim, og eleverne finder på skift *The Rhyme of the Day*.

Fra 2. forløb kan eleverne selv være med til at finde forskellige *jokes*, som skal fortælles til resten af klassen. Læreren finder et passende web-sted med engelske vittigheder. En gruppe elever finder de vittigheder, som de synes, at klassen skal arbejde med. Hver elev i klassen får en *joke*, som de skal øve sig i at fortælle til andre. *World Wide Web* rummer tusindvis af sådanne *jokes* inden for alle mulige emner.

I 3.-4. forløb kan man fx tage emner op som *Famous Brits*, *Great Danes*, *Idols*, *Famous Buildings*, *My Kind of Music*, *English Speaking Capitals of the World*, *Famous Explorers* eller andre emner, som eleverne er nysgerrige efter at finde oplysninger om. Eleverne fremlægger mundtligt og/eller skriftligt resultatet af deres arbejde for klassen eller andre.

Nettet rummer mange eksempler på små elevproducerede historier, på eventyr og andet, som eleverne selv kan være med til at vælge undervisningsmateriale og indhold fra.

Et tema, der kan arbejdes med på mange niveauer, er at lade eleverne i grupper planlægge en dag fra morgen til aften i en storby, fx New York, London eller Sydney. Eleverne gennemfører altså en simuleret rejse, en *Armchair Travel Experience*, hvor materialet hovedsageligt kommer fra nettet, men også fra brochurer, aviser, blade, ambassader, turistbureauer o.l. Eleverne fremlægger deres plan og evt. deres budget for rejsen for klassen, evt. arbejder flere grupper med samme emne, så de kan sammenligne og inspirere hinanden. Et undervisningsforløb, der tidligere ville kræve en mængde forberedelse fra lærerens side, kan nu tage udgangspunkt i elevernes interesse og udføres af eleverne selv ved hjælp af nettet.

Eksempel på *Armchair Travel*:

Som engelsklærer i 7. klasse mangler man supplerende materiale til arbejde med temaet New York. Problemet er at finde materiale, som eleverne kan magte, når det gælder præsentation af seværdigheder eller tilrettelæggelse af en lille éndags *Armchair Travel* rundt i byen. Der søges på New York i fx Fagenes Infoguide. Man finder et site, der ser ud til at passe til de behov, som klassen har. Den valgte internetadresse lægges derefter ind under 'foretrukne' på de maskiner, der skal benyttes af eleverne i forbindelse med arbejdet. Eleverne skal begrænse sig til at arbejde med denne ene adresse. Det bliver på den måde det sproglige arbejde, der kommer i fokus, og det at søge på internettet bliver noget, der foregår inden for overskuelige rammer.

De mange elektroniske aviser og tidsskrifter, der ligger på nettet, er en oplagt mulighed. Mange af disse er decideret skrevet for børn og unge og derfor bearbejdede på en sådan måde, at det er muligt for danske elever at få noget ud af arbejdet med dem. Lad fx en gruppe elever forfølge en aktuell historie eller forfølge en historie 'baglæns' gennem en avis og give en redegørelse for klassen. Ikke mindst de mange lokale amerikanske aviser, der findes på nettet, giver mulighed for at følge historier, der emnemæssigt passer til grundskolens niveau.

At skrive på computeren

Det er en selvfølgelighed, at computeren – ligesom i faget dansk – anvendes i forbindelse med størstedelen af det skriftlige arbejde. Arbejdet med den skriftlige udtryksfærdighed i engelsk bygger videre på de færdigheder, eleverne har opbygget mhp. brug af tekstbehandling, og det kendskab, de har fået til skriveprocessens faser i faget dansk. Der kan derfor med stor fordel etableres et tværfagligt samarbejde med danskfaget.

På eleverne virker brugen af computeren som skrivedeskab naturligt og i sig selv motiverende, og den øgede motivation fører til en større koncentration og bevidsthed om tekstproduktionen. Den skrevne tekst bliver mere læsbar, og arbejdet med layout og inddragelse af egne eller andre elevers tekster i undervisningen lykkes bedre.

Tekstbehandlingens muligheder for nemt at rette, slette eller tilføje tekst medvirker til, at eleverne får lyst til i højere grad at afprøve forskellige udkast til formuleringer.

Inddragelse af engelsk stave- og grammatikkontrol virker også hos mange elever positivt på arbejdet med skriftlig fremstilling, idet de her bliver opmærksomme på, hvilke ord og vendinger programmet ikke kan genkende som engelske.

Samtidig skal man også som lærer være opmærksom på, at disse programmer gennem deres hjælp til eleverne forleder mange til at tro, at når stave- eller grammatikhjælpen ikke protesterer, så er alt i orden. Dette forhold har ført til en opblomstring af fx homofon- og andre synonymfejl af typen *their/there, hear/here, cut/could*. Det er således blevet endnu vigtigere at træne elevernes bevidsthed omkring disse fejltyper, der er stærkt generende for kommunikationen.

I arbejdet med skriftlig fremstilling kan eleverne ofte med fordel arbejde parvis eller i grupper på tre ved den samme maskine. På den måde bliver eleverne mere opmærksomme på sprog og sprogbrug samt indhold, når de taler sammen om et fælles produkt.

Ideer til skrivearbejdet

Planlægningsøvelser:

Eleverne laver i grupper brainstorming på et skriveoplæg. Dette gøres ved hjælp af mindmap-programmer eller ved nedskrivning af nøgleord og -sætninger, der efterfølgende let kan omorganiseres på computeren i en rækkefølge, der giver teksten en logisk opbygning og en naturlig sammenhæng.

Nedskrivningsøvelser:

- Hurtigskrivning: Eleverne skriver løs i 5-10 minutter, hvor de satser på at skrive mest muligt. Det er ikke tilladt at gå tilbage i teksten.
- Stafetskrivning: Eleverne sidder ved en maskine og skriver i 5-10 minutter, læser den tekst, der allerede er skrevet, og fortsætter teksten i samme stil. Når tiden er gået, skiftes til den næste maskine.
- Udbygningsøvelser: Eleverne udbygger korte nøglesætninger, som på forhånd er skrevet af læreren, til en sammenhængende tekst.
- Nyhedsbrev: Eleverne laver et nyhedsbrev til forældrene på engelsk, *English News from 6A*, som lægges ud på fx klassens hjemmeside, Intranettet, eller klassens blog.

- Breve: Eleverne skriver breve til hinanden i klassen.
- Beskeder: Eleverne skriver beskeder, der skal udføres af andre elever i klassen.
- Spil: Eleverne skriver ord/tekster til brikker til forskellige spil.

Bearbejdningsovelser:

Disse øvelser er især velegnede til arbejdet med sprog og sprogbrug og kommunikativ fejlanalyse.

- Diktatøvelser: Eleverne får korte, varierede diktatøvelser og skal efterfølgende rette egne og/eller kammeratens fejl.
- Respons: Eleverne bearbejder andres skriftlige produkter, fx ved at bruge korrekturfunktionen i skriveprogrammet.
- Færdiggørelse af stafetskrivning: Eleverne får til opgave at færdiggøre den tekst, som de sidder ved, og som mange i klassen har bidraget til.
- Logisk struktur: Eleverne anbringer sætninger, verselinjer eller tekstafsnit i logisk rækkefølge.
- Sætningsudvidelse: Eleverne indsætter fx beskrivende tillægsord.
- Sætningskohæsjon: Indsættelse af sætningsforbindere og andre ord eller udtryk til forbedring af teksten.

En særlig opgavetype, som indeholder mange af disse elementer, er arbejdet med mini-sagaen. Grundprincippet er, at eleverne producerer en tekst efter et oplæg, hvor kravet til produktet er fx et omfang på præcis 50, 100 eller 200 ord. Fordelen ved dette rigide krav er, at det dels tvinger eleverne til at arbejde bevidst med editering inden for en stram ramme, dels giver mulighed for at lave forskellige sprogligt bevidsthedsudviklende øvelser i et produkt, som er overskueligt, fordi det hos alle er i en kort form. Eleverne kan herefter arbejde med at indsætte fx konjunktioner, adjektiver, synonymer eller antonymer. Disse er alle aktiviteter, der giver eleverne mulighed for at udvikle deres eget sprog med udgangspunkt i deres eget produkt.

E-mails, blogs, chatrooms, sms'er sætter eleverne i stand til at orientere sig bedre og mere direkte om mennesker i andre lande, fx om deres forudsætninger, følelser og handlinger, samfundsforhold og levevilkår. Disse medier kan anvendes til uformel, privat kommunikation med en kammerat eller til mere formel kommunikation, fx i forbindelse med etablering af klasse-til-klasse projekter. Jo mere formel kommunikationen er, jo højere krav stilles der til den sproglige form, herunder den sproglige præcision. Stavehjælp, ordbøger og grammatik er her vigtige hjælpemidler i processen.

Hastigheden, hvormed informationer kan udveksles, har en motiverende effekt. Dagsaktuelle og personlige emner kan tages op, og eleverne får svar på de meddelelser, de har sendt, mens tingene stadig er nærværende og har deres interesse. Denne form for kommunikation medfører udvikling af nye genrer, der indeholder elementer af både mundtlig og skriftlig kommunikation.

Multimedier

Computeren giver mulighed for at integrere forskellige former for multimedier i arbejdet.

Mange computerprogrammer, fx Photo Story, Power Point og Mediator, kan integrere lyd og billeder med tekst. Der findes også programmer til fremstilling af mindmaps og noter. Elevernes mobiltelefoner, digitale lydoptagere og kameraer kan ligeledes inddrages. Ved hjælp af disse faciliteter er det muligt for eleverne at fortælle en historie eller præsentere et fagligt arbejde på kreative måder.

Eleverne kan tidligt begynde at fremstille små historier i billedforløb, hvor deres egne billeder afløser hinanden enten automatisk eller ved klik. Tekst kan skrives på billederne, evt. som talebobler eller indtales i programmet. Mange tegne- og maleprogrammer indeholder også muligheden for at udvikle dette til simple animationer med tekst, billeder og lyd. De kan herudover optage rollespil og parøvelser, og alle dokumenter kan samles på computeren i elektroniske portefolier eller på hjemmesider.

Den interaktive tavle – *interactive whiteboards* (IWB) – eller den intelligente tavle, som den også kaldes, er en trykføl-som computerskærm, der kombinerer tekst, billede, lyd og video i ét. Den interaktive tavle er en stor, hvid elektronisk tavle, som via en computer er tilkøbt nettet. Tavlen bruges sammen med en projektor i klassen, og afhængig af hvilken type tavle, der er tale om, skriver man på tavlen med en pen eller med en finger. Den medfølgende software giver mange muligheder for at opbygge interaktive undervisningsforløb med det formål at øge elevernes udbytte af undervisningen.

Der findes en del supplerende software, der kan kobles til tavlen. Nogle klasser har fx et trådløst tastatur på hver elevarbejdsplads, der gør det muligt for eleverne at skrive på skærmen fra deres egne pladser. Eleverne kan ligeledes kobles op med deres bærbare computere. I et sådant netværk kan læreren have kontakt til alle elever på én gang og for eksempel vælge elevens produkter ud, som så efter tur kan vises på tavlen og kommenteres i plenum.

Der er mange umiddelbare fordele ved den interaktive tavle. Læreren kan hjemmefra forberede store dele af det materiale, som eleverne skal præsenteres for på tavlen. Det giver tid og overskud til en øget fokusering på elevernes læringsproces og deres evne til at tilegne sig stoffet. Desuden kan alt, hvad elever og lærer laver/skriver på tavlen, gemmes, og det hele kan kaldes frem på et senere tidspunkt. Læreren kan tage tavlearbejdet med hjem, bearbejde det og hente det frem ved en senere lejlighed. Der er altid mulighed for, via et visuelt forlæg, at bringe eleverne tilbage til en tidligere læringsituation. Det hjælper i udpræget grad eleverne, når de skal repetere ny viden. Desuden kan klassen når som helst gå på nettet og

hente alt fra egnede softwareprogrammer til oplysninger. *Memory*spil m.m. kan fx være koblet sammen med lyd, så der både arbejdes med billede, lyd og intonation.

Erfaringerne med den interaktive tavle i engelskundervisningen har været meget positive fra starten. Tavlen er fællesskabsfremmende og virker motiverende på eleverne. Alle kan nemt bidrage til undervisningen, fx ved at tilkoble mobiltelefonen eller en anden lagringsenhed og fremvise deres hjemmearbejde for resten af klassen. Lærere, der har god faglig ballast og kendskab til mediet, kan ved hjælp af tavlen bidrage til at fastholde elevernes fokus, motivation og engagement.

For at kunne anvende den interaktive tavle optimalt i skolens undervisning skal lærerne have såvel generelle som specifikke færdigheder. De generelle færdigheder består af viden om tavlens hard- og software, fx hvordan tavlen betjenes. Softwaren, der skal anvendes, er desværre forskellig fra tavle til tavle, men en række muligheder er identiske i de enkelte programmer på markedet. Det kræver tid og opbakning for lærerne at sætte sig ind i tavlens mange muligheder.

Endelig er der spændende muligheder i Web 2.0. Nettet er for længst blevet en vigtig del af unges kommunikation. Web 2.0 refererer til anden generation af tjenester, der er tilgængelige på internettet, og som gør det muligt at samarbejde og dele information online. Web 2.0 bygger på brugergenereret indhold – altså indhold, der er lavet af brugerne selv og ikke produceret af mediefolk eller journalister. Teknikken bygger nemlig på en række forskellige platforme, der giver brugerne mulighed for at interagere.

Websites, som fx *Second Life*, *Facebook*, *Wikipedia* (og andre *Wikier*), *MySpace*, *Blogger* og *Arto*, fungerer som sociale netværk, hvor det er muligt for brugerne at mødes virtuelt og udveksle materialer. Grundidéen i sådanne sociale netværk er, at man præsenterer sig selv og skaber kontakt til andre. *MySpace* og *Facebook* rummer også mulighed for at lægge billeder, grafik og musik ud. Da de fleste elever kender til og deltager i sådanne sociale netværk i deres fritid, er det væsentligt, at skolen forholder sig til disse sites og sammen med eleverne diskuterer god netikette. Der kan fx arbejdes med sites på engelsk, der netop omhandler budskabet *think before you post*.

Det er vigtigt, at eleverne lærer om de risici, der kan være forbundet med at bruge internettet. Her tænkes på den måde, som de eksponerer sig selv på, og de spor, der ikke kan slettes, som de efterlader ved brug af nettet. Derudover skal de være klar over de farer, der er, for at andre kan overtage deres identitet samt manipulere med informationer.

Engelsklæreren kan med omtanke udnytte nogle af ovennævnte muligheder til fx at etablere kontakt med elever, klasser eller skoler i andre lande.

Fagspecifikke programmer

Ved fagspecifikke programmer forstås it-baserede programmer, der rummer et færdigt indhold af øvelser, tekster eller situationer, som eleverne kan arbejde med. Disse programmer findes som netbaserede programmer, der ofte er gratis og dermed tilgængelige fra enhver computer med netadgang. Programmerne findes som en træningsmulighed på alle niveauer og med et indhold, der gør det muligt at træne stort set alle de grammatiske og ordforrådsmæssige områder, som eleverne har problemer med.

Eksempel:

En elev har problemer med at skelne mellem brugen af simpel og udvidet form. Eleven vil gerne gøre noget ved problemet. Læreren har derfor fundet et passende interaktivt sprogtræningsprogram på nettet, forsynet med rimelige forklaringer på et enkelt engelsk og med indbyggede feedback-funktioner til eleven. Elevens motivation udnyttes ved arbejdet med at forbedre de sproglige områder, der er problemer med. Eleven kan føre resultatet af sine anstrengelser til protokols i sin logbog eller printe et *score-sheet* ud til sig selv og/eller sin lærer.

Mange af disse opgaver er velegnede til at differentiere undervisningen, og de er gratis for skolen. Samtidig er det en fordel, at de også findes på elevens computer derhjemme.

Væsentlige kriterier for lærerens overvejelser om, hvorledes de enkelte undervisningsprogrammer kan bidrage til undervisningen, er, at de

- understøtter lærings- og sprogsynet
- er brugervenlige
- giver mulighed for differentiering, fx i form af individuel vejledning og/eller ændrede organisationsformer
- giver mulighed for interaktion
- øger motivationen.

Eksempler på kommunikation og internationalisering

Internationalt samarbejde og brug af it kan i de mindre klasser ske ved hjælp af et *Monster Exchange Project*, hvor eleverne hver for sig tegner og på engelsk beskriver deres eget fantasimonster. Dette sendes til klassens venskabsklasse, hvor eleverne læser de nedskrevne beskrivelser og forsøger at tegne monstret så præcist som muligt efter beskrivelsen. Når dette er gjort, kommer det store øjeblik, hvor de oprindelige tegninger afsløres, og der tales om, hvad der lykkedes og ikke lykkedes i kommunikationen. Til slut udveksles de nye versioner af monstertegninger, så også afsenderen kan få feedback på kommunikationen. Se <http://www.monsterexchange.org>

Kontakt med andre skoler kan ske gennem et *Travelling Buddy Project*. En *Travelling Buddy* kan fx være et tøjdyr, som rejser rundt fra skole til skole, fra klasse til klasse eller fra elev til elev. At have en gæst i form af et tøjdyr på besøg kan være en måde at få indblik i et andet land og dets kultur. Landet behøver ikke at have engelsk som modersmål. Kontakten mellem klasserne holdes via en fælles hjemmeside.

Lærerne aftaler et forløb, hvor man gensidigt sender en *Travelling Buddy* til hinanden. Denne skal dels være på besøg i klassen, dels hos samtlige elever. Gæsten medbringer gaver og souvenirs, som er karakteristiske for det sted, han/hun kommer fra. Eleverne tager digitale billeder af ankomsten, og disse og tekster lægges hurtigt på den fælles hjemmeside. Gæsten bliver vist rundt på skolen og i byen og deltager i forskellige aktiviteter for at give et indtryk af dagligdagen. Klasserne stiller og besvarer spørgsmål både ved hjælp af tekst og tegninger i de tilfælde, hvor ordforrådet ikke rækker. Alt lægges på hjemmesiden.

Ved de private besøg hos eleverne har tøjdyret et digitalt kamera og en mp3-optager med samt en lille bog, hvor forældrene hjælper med at skrive om opholdet. Eleverne laver en tegning til teksten og indtaler måske noget på engelsk. Billeder, tekst og lydfiler lægges ind på den fælles hjemmeside. Inden billeder, tekst og lyd udveksles, kan de anvendes i en multimedieproduktion, fx *Power Point* eller *PhotoStory*. Her kan eleverne skrive og indtale tekst eller lægge musik på.